

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hyperaspistes Diatribae Aduersus Seruum Arbitrium Martini Lutheri

Erasmus, Desiderius

Coloniæ, 1526

VD16 E 3030

[Text]

urn:nbn:de:hbz:466:1-34433

HYPERSPI

STES DIATRIBAE PER
ERASMVM ROTE.

QVOD FELIX
faustumq; sit, protinus
ipsam rē aggrediemur,
& quidem Attica lege,
ἢ ἔν τε προοιμίω μὴ καθῶν
quod idem si tu quoq;
Martine Luthere facere
animū induxisses, min⁹
pfecto detruisses ocio
tuo, cuius inopiā quære
ris, & mihi minus addis

disse negotij, cui iam erat plus satis. Nunc dū ma
luiti quorundā affectibus obsequi q̄ tuo iudicio, q̄
multa sunt in isto tuo libro prorsus ἢ πρὸς δρόνυσα,
q̄ multa superuacanea, quot in locis cōibus moræ,
quantū cōuicioꝝ, q̄ multa manifeste uanitatis, quā
tum siropharū, quantū figurati morsus, q̄ multa pa
rum pudenter detorta ac deprauata, & ex depraua
tis tragicæ conclusiones, rursus ex his uociferatio
nes in immerentē. In his qm̄ tibi uisum est bonas ho
ras collocare male, cogor & ipse in refellendo non
nullā aquæ meæ portionē cōsumere. Primū igitur
demiror, quū mea Diatriba nihil habeat, nisi mode
ratā de re disputationē, quūq; e propinquo allatret
Hieronymus Emserus, e lōginquo Iohānes Cochle
us adiurget, ex Anglia p̄ter Roseū & alios, Iohanes
Anglica

A z nes

HYPERSPISTES DIA,

*Balia
Italia*

hannes e^ps Roffensis iustis uoluminibus te lae-
 fat, e Gallia Iodocus Clithoueus Luther^e oppu-
 gnet Antiluthero, ex Italia Ch^rophorus Logoli-
 ns elaborata orone in te torserit. Deniq; quⁱ hic
 habeas ex tuae sodalitates Coriphæis, q^u tibi sedu-
 lo faceffant negociu, quor^u Ulrichus Zuinglius
 edito libello, nequaq, ut ferut, edetulo, dogma tu-
 um sed ex pre cu ecclia coe, de Eucharistia oppu-
 gnat, idē fecerit Capito, & Iohan. Oecolapadius,
 nullis quidē cōuicijis, sed crebrioribus & aciori-
 bus machinis, hec (in q) quⁱ ita sint, demiror quo-
 cōsilio, ad oēs obmutescēs, n^ræ Diatribæ rⁿden-
 dum putaris, p^rsertim quⁱ p^rter modestiā, tam fri-
 uolis rⁿonibus rem agat, quē ad modū ais, ut cau-
 sam quā suscepit reddiderit deteriorē. Nec tamē
 ex postulo qd rⁿderis, nec inquirō quur opus an-
 annū excudī cōeptū, nunc demū absolueris, illud
 demiror, quur meā in rⁿdendo ciuilitatem nō sis
 imitatus, quā te decuit etiā superare, si nobis istū
 us animi spūs q; quē tibi uindicas, fidē facere uel-
 les. Ver^u hic obsequutus es fratribus, inter quos
 scio p^rmultos esse, quor^u mores p^rcul absunt ab
 Euāgelio, cuius titulo sese uēditāt. Hor^u cupidi-
 tatibus Luthere, te plus satis obsequentē p^rebes
 nō sine graui detrimēto causæ quā sustines. Non
 eī me clā ē in cui⁹ grām ad istū modū scripseris in
 Cochleū & in regē Angliæ. Is nimiq; erat in quo
 duas personas Comicas posses agnoscere, stupi-
 dissimū ac gloriosissimū Thrasonē, & adulantissi-
 mū Gnathonē. Certe idignus erat cuius hortatu
 uel eplam scribere debueris in tam arduo tamq;
 periculis

TRI. PER ERAS. ROT.

periculoso negotio. Quin illud potius erat tibi
 reputandū quā personā suscepisses, uidelicet qui
 se profiteret euāgeliū iam plus mille quingentis
 annis sepultū & obrutū reuocatur in lucē, & ab
 rogata pōtificū, concilioꝝ, epōꝝ & scholarū aus
 toritate pmitteret orbi certā ueramq; uia salus
 tis, quā hactenus mūdus ignorasset. Quam uero
 non congruebat, ut qui tam arduo negotio uel
 ut Atlas cœlo supposuisset humeros (iam em̄ te
 cū sic ago, quasi uera sint oia quæ tibi arrogas)
 p inde quasi in re ludicra, diſterns, sannis, salibus,
 & cachinnis in q̄scunq; lubitū fuerit ludat, & ex
 Vuilheyli cuiuspiā arbitrio stilū uel stringat uel
 moderet in quenq; nō dicā in regē. Instigauit idē
 alter quendā ut dialogū scriberet in Leū, & hūc
 itidē atq; te multis mēdacijs instruxerat. Nihilo
 melius te instruxit, mihi crede, cuius impulsu li
 brū istū emisisti. Ego tot eruditis, tot ecclīæ pces
 ribus, tot orbis monarchis efflagitātibus, q̄bus
 dam etiā cū minis exigētibus, ut summis eloquē
 tiæ uiribus in te detonarē ac fulminarē, nisi uellē
 ecclīæ desertor, & tuæ sodalitatis fautor uideri,
 tñ excusauī, nō qđ probarē tua dogmata, quæ si
 cuti uere scribis nō intelligebā, sed partim ne im
 prudēs læderē causam, cui initio totus pene or
 bis applaudebat, partim qđ intelligerē negociū
 nō esse mearū uiriū. Itaq; metuebā ne, qđ solent
 imperiti medici, malū sinistra curatiōe exaspera
 rem. Postremo sic aliqñ mecū cogitabam, quid
 si deo uisum est corruptissimis horū temporū mo
 ribus, tam seuum dare medicū, qui sectionibus,

HYPERASPISTES DIA,

& uisuris sanet, quod portionibus & malagmatis
 nō poterat. Videbā eruditos hoies pedib⁹ in tua
 dogmata discedere, pspiciebā fatalē quendā or-
 bis fauorē, animaduvertebam quo uehemētius a
 theologis ac principibus obstitēbatur, hoc latius
 propagari, ac magis inualefcere negociū, ex
 his ratiocinabar rem non sine numine geri, itaq;
 decreuerā spectator esse tuæ tragœdiæ, sic apud
 me cogitās iuxta Gamalielis sniam, si deus hæc
mouet nō est meū resistere, sin aliū de ortū est qđ
agit, sua spēre dissipabit. In actis apłoz legim⁹.
 Ceteroz nemo audebat se illis coniungere. Simi-
 li religione abstinebā a uestro negocio. Verum
 ubi principibus diutius excusare non possem, &
 opprimerer inuidia falsissimaq; suspiciōe, scripsi
 Diatribā, sed ita temperato stilo, ut tu nō posses
 optare disputationē ciuiliore, ac pharisæis qbul-
 dā uisus sim tecū non decertare, sed colludere, q
 sic dētes & ungues cōtinuerim. Certe putabā me
 abūde uirasse, ne tibi debacchādi cōuicns ansa da-
 ra uideret. Quēdā in tua assertiōe dicta odiosius
 prudēs dissimulaui, qm̄ nisi te lesō tractari nō po-
 terant. Vbi ad mortū cōparationē uentū esset, de-
 clino locum inu diosum, malens uitare offens-
 sam, q̄ seruire commodo causæ meæ. Quodam
 loco nominatim etiā depello suspiciōnem abs-
 te, quum ita scribo. Nō hæc proprie in Luthere
 dixerim, quem de facie non noui, & cætera.

Et uide quam consentiāt uestra iudicia, Phi-
 lippus Melanchthon huc scripsit meam Diatri-
 bam æquissimis animis acceptam Vuittember-
 gæ.

Diatriba

TRI. PER ERAS. ROTE.

gæ. Et adiecit, iniquissimum sibi uideri, si non li-
 ceret in ecclesia suam cuiq; sententiam dicere. At
 tu respondens, sic arte stilum temperas, ut in
 alios forte scripseris clamosius, in neminem hos-
 tilius aut amarulentiùs, id quod uanissimum uis-
 deri patiar, nisi mox omnibus perspicuum fecer-
 ro. Meam disputationem, Diatribam & collatio-
 nem appello, quo titulo quid esse potest modesti-
 us: Ipse nō pronuncio, quū uerfer in argumēto, quā
 in integrū aut dubiū in disputando reuocare fas
 non erat. Congressurus tecum, depono Cæsaris,
 pontificum, conciliorū, Academiarū, & ueterum
 Orthodoxorū autoritatē, qua te poterā urgere,
 etiam si argumētis fuisset inferior. Ex tuis legi-
 bus quamuis iniquis tecum confero manus, nec
 te tamē appello quemadmodū tu me, habet em̄
 ipsa cōpellatio quiddā contētiōsum & cōtumax.
 Nec tua solius argumēta tracto, ut non proprie
 tecum, imo ne tecum quidē certare uiderer, sed
 cum tua assertōe. Non uideo quid potueris optare
 ciuilius. Vsq; padeo ne non pateris quenquam cō-
 tra tua placita hiscere? Atq; huc soles omnes pro-
 uocare, ut tecū manus coniererēt. Et ubi est illud,
 quod admonet Petrus, parati semper ad satisfac-
 tione omni poscētī uos rationē, de ea q̄ in uobis
 est spe, sed cū modestia & timore. Et Paulus uult
 Episcopū esse *διδασκτικόν* non *πληκτικόν*. Quod
 si ego parum erudite disputassem, debebas illud
 Pauli meminisse. Sapiētibus & insipiētibus debi-
 tor sum. Qui tibi fuerāt iuratissimi, audēt ī te fer-
 rum stringere, nec acōuicijs tēperātes, & Erasmi
 modes

HYPERASPISTES DIA,

moderatissime disputatē ferre nō potes: ego mor-
 dicustenui meā modestiā, quā sciebā mihi futu-
 rā inuidiæ, hanc tu cū tua laude cūq; causæ quā
 agis utilitate, poteras ac debebas imitari. Scilicet
 peruicit tuā patientiā quorundā exultatio, mihi
 decernentiū triumphū, te uictū esse iactantium,
 Quos tu mihi triumphos narras: hic tm̄ erat de
 mea Diatriba silentiū, ut mihi pp̄modū excide-
 rit scripsisse. Semp̄ solus esse uolui, nihilq; peius
 odi q̄ iuratos & factiosos. Sed ad tuū libellū ues-
 lut ex insidiis subito prouolantē, deū immorta-
 lem quæ fuit tuorū exultatio, q̄ gloriosas uoces
 sparserūt, habet Eras̄mus quod agat, habet malū
 calculo grauius, aliāq; uehementer Euangelica.
 Verum nec tui calami amarulētia, nec hm̄oi uo-
 cum petulantia me ppulit, quo minus in hac apo-
 logia rōnem potius adhiberem in cōsiliū q̄ affe-
 ctus. In dictis nonnunq̄ animi motus præcurrūt
 rationem, in scriptis nihil tribuendum est affecti-
 bus, nec spectandum est, quid tum sic affecto ui-
 deatur esse rectum, sed quid perpetuo rectum ui-
 deri possit. Quāq; hic, ut uere dicā, leuissima pu-
 gna fuit eū affectibus. Ad istiusmodi maledicta
 tot ep̄lis, libellis famosis exercitat⁹ occallui. Vis
 aut̄ scire quantū molestiæ pepererint aculei tui?
 Utinā añ annos quinq; quum me p̄dicares, stein-
 xisses in me calamū tuū, multo q̄ nunc hostilius.
 Verum quoniam tu in hac tam nō amica respō-
 sione, uis etiam amicus, si superis placet, & candi-
 dus uideri, te simul cum tuis scire uolo, me nec
 esse tam stupidum q̄ istiusmodi strophis falli, nec
 tam

TRIPER ERASMV M ROT.

ram imbecillo aīo , qui tuis conuiciis cōmoueri
 possim. Simplicius fecisses, si tui similis palam in
 me debacchatus fuisses. Soles em̄ τὴν λεοντὴν
 ἐνδύομαι. claua rem gerere, nunc uulpinam
 pellē assuisti leoninæ, & melle toxico me pungis.
 Atq; ad hanc scilicet fabulā, sesquianno fere me
 ditatā, asciscendus erat Logodædalus, qui cōpo
 neret orationē rhetoricosq; fucos adderet, nimis
 rī aduersus hominē rhetoricū. Noui em̄ impetū
 tuæ dictionis, & torrentē illum ingenti fragore e
 monte decurrentē, ac saxa truncosq; secū rapiē
 tē. Istius Logodædali oratio lenius fuit, sed plus
 rimū ueneni secū trahens. Nō me fugit quis sit.
 Est em̄ unus ex eorū numero, qui, qđ tu quū cana
 didus & memor uideri uis, fateris, hoc ipsum qđ
 habent loquentiæ, fere hauserūt e meis lucubra
 tionibus, nec mihi iam nouū est, in meis uulneri
 bus pennas meas agnoscere. Nec satis erat unus
 rhetor supposititiuus, quū urget belli moles Pa
 troclū tuū nobis immittis, qđ simul & tuis armis
 & suis, hoc est, dicendi uiribus, nobiscū pugnet.
 Adeo em̄ est infans, ut me potius eloquentia gra
 uet, qđ argumentis. Ac ne me putes in tenui discri
 mine dictionis hallucinari, non est, nisi unus qui
 hoc possit qđ ille præstitit. Quanq̄ & alioqui no
 tus est mihi peculiariter illius in dicēdo genius.
 Nā prior ille rhetor absq; bonorū autorū lectiōe
 absq; grāmatica faciūsus est. Et si tu pateris, huic
 imputari fucos ineptos poti⁹ qđ tibi, nō repugno
 Sunt autē quædā admixta tuo libro, tā insulsa in
 doctaq; ut nunq̄ crediturus sim abs te profecta
 A r fuisse,

HYPERASPISTES DIA

fuisse, q̄ suis locis indicabuntur. Sed interim in-
 quior est mihi hæc pugnae cōditio, q̄ gladiator
 in arena unus cū uno, retiarius cū Mirmillone
 committitur, mihi uni cū multis res est, & si cum
 uno, cum Geryone tamen. Isaac in uno homine
 agnouit duos, ego in uno libro, uarias uoces di-
 uersasq; manus sentio. Cū phalange pugna est,
 nō minus armata, linguis, eruditione, cōuicijs, q̄
 strophis, uafricie, obliquisq; cōsilijs. Nunc agnos-
 ce cōsiliū tuorū logodædalorū, q̄ sic cogitauerūt,
 Nō est impotētib; cōuicijs debacchandū in Er-
 rasimū, Nā ea res liberaret illū suspicionibus, q̄
 bus grauat apud principes, & inuidia, qua p̄mit-
 apud Theologos ac monachos. Sed est appetens
 gloriæ proinde passim inculcabim⁹ illū nihil scia-
 re, & ubiq; ueluti nullius rei hoīem, magno fasti-
 dio cōtēnem⁹, cōspuemusq;. Ea res pessime uret
 illū. Cæterū ut hoc faciamus cū fide, laudē admi-
 cebimus, amicitia simulabimus, & misericordia
 potius q̄ odiū præ nobis feremus. Tribuemus il-
 li ingeniū & eloquentiā summā, quo lector hic
 perspecto candore nostro existimet nos cætera
 quoq; tributuros fuisse, si promereret. Deinde
 suspiciōē & inuidiā qua grauatur omnib⁹ mo-
 dis augebimus exasperabimusq;, sic tēperates or-
 rationē, quasi ille nobiscū sentiat. sed partim mes-
 tu, partim amore lucri dissimulet. Sophistas cū
 hoc collatos, longe p̄feremus, deniq; sic agemus
 fabulā, ut ab utroq; teatro grām ineamus, &
 fratrū q̄ illi iā pridē male uolunt, & sophistarū ac
 pharisæorū, quos ob bonas literas iā olim habet
infens

TRI. PER ERASMVVM ROT.

infectos. Deniq; tantū admiscebimus scommas
 rū, & conuiciorū, ut homo seniculus, ac meticulo-
 sus, si necloquacitate delassari, nec argumentis
 obrui poterit, saltē maledictis cōficiat. Hoc con-
 siliū tā simplex & euangelicū, quū nemo cordas-
 tus non statim deprehendat in tuo libro, tñ tuis
 uisum est perq̄ facerē. Quis hic nō uidebit scor-
 piū cōplexū, mox infigentis aculeū, q̄s nō sentiet
 uenentū poculū, melle prelitū? uenerabilis Eras-
 me, mi Erasme, charissime Erasme, optime Eras-
 me, summo ingenio, maximis dotibus, summa
 eloquētia p̄dite, cui plurimū debēt bonē līx & c.
 Nimirū hic est cōplexus, hoc mel. Sed mox idē
 laudatus Erasme tā impie scribit, ut nec impij so-
 phistæ potuerint ferre, blasphemus est in deū, &
 qd̄ his q̄q; grauius est, nihil oīno credit, sed Epī-
 curū ac Lucianū ἀθεοῦ celat in pectore dicēs in
 corde suo, Nō est deus, aut si ē, nō curat res mor-
 taliū. Hic ē aculeus, hoc letale uenenū, hoc est ru-
 betæ uirus. Si liber hic nō scater undiq; talib⁹ fa-
 cētis, sim ego Cretensi uanior. Sin & hæc & alia
 multa, passim ipingunt, inculcant, & iterant, q̄so
 p̄feras in quē unq̄ scripseris uirulētū? Et hic ipse
 tu⁹ sermo secū pugnās p̄dit in synceritate tui pe-
 ctoris. Qui cōuenit ut tibi sit charissim⁹, & frater
 charissimus, & uenerabilis, optim⁹, & qd̄ nō, quū
 eūdē pronūciet impiū, blasphemū aduersus de-
 um, deniq; ἀθεοῦ? Adeo ne putas homines esse
 fungos, ut nō intelligāt quo spiritu ducaris, quū
 ista scribis, ex eodē ore frigidum efflans & calis-
 dum, ex eodē poculo mel porrigens ac uenenū,
 altera

HYPERASPISTES DIA

altera manu panē ostentans, altera lapidē incutis
 ens. Quorsum autē attinebat hic tot uerba p̄dere
 de mea summa eloquentia, deq; tua summa ins
 fantia. In disputatione de libero arbitrio, qd̄ fac
 cit eloquentia. Ego istā eloquentiā nec iacto, nec
 agnosco, nec affecto. Certē in diatriba non des
 prompti, si quā habeo, & erat locus amplissimus
 si uoluissē. De tua uero infantia, qm̄, te rogo, qm̄
 stus sum. Aut qm̄ desiderauī in te eloquentiam.
 Utinā tā adesset tibi sobrius ac syncerus animus
 q̄ nō deest eloquentia. Rursum quantū abest ab
 Euangelica simplicitate toties precari ueniā ins
 fantiæ, quū subornaris ad causam agendā homi
 nē insigniter eloquentē, quod ipse declarat ora
 tionis fluxus. Iam, quid mihi donas, quū tribuis
 summā eloquentiā cū summa re; ignoratione
 cōiunctā. Aut quid largiris, quū concedis inge
 niū sexagenario, & prædicas bonæ spei indolē.
 Si nunc tantū ingeniosus sum, qm̄ sapiā. Verum
 hic est fucus merus tui Logodædali, q̄ fictē trib
 buit eloquentiā, ut cū fide adimat scientiā, & fu
 cate laudat ingeniū, quo probabilius hæreat in
 me crimen animi dissimulati. Atq; hoc ipm̄ qd̄
 initio tribuis, in disputationis progressu detrahis,
 dū Erasmi facis adeo stupidū, ut nec ea uideat,
 q̄ sunt sole clariora. Quoties autē illi facundissimo
 impingis imperitiā rhetorices, qui nō intellexe
 rit causæ statū, q̄ toties dicat aliena, toties ipsam
 causam funditus subuertētia, male definiat, pes
 ius diuidat, pessime ratiocinet, breuiter q̄ nihil
 nō faciat cōtra p̄cepta rhetorices. Et hæc q̄ scri
 bit n̄

TRI. PER ERASMVVM ROT.

bit ni fallor, literis huc missis, tribuit mihi eloquentiā Ciceronianę proximā, q̄ res a deo me delectauit, ut legens, risum tenere nequiverim. Et tu obiicis qđ summis eloquentiæ uiribus oppugnē dogma tuū in Diatriba, quū illi lucubrationi uix dederim dies decē, interim ne cogitans qđ de dictionis ornāmētis, quarū & alias mihi nō solet esse anxia cura. Hæc tā sibi pugnātia, satis arguunt te nihil ex aīo loqui. Ergo detracta eloquentia, sup̄est ingeniū, quod initio tribuebas. At in disputādo mea diatribę, stupet, cæcutit, stertit, somniat, nihil meminit, nec intelligit qđ alii dicant, nec quid ipsa loquat̄. Sic Erasmus est ingeniosus. Verū ad istū modū uariare solent Lutheri, q̄ non ex uero sermonē depromūt, sed ex arte loquūtur omnia. Neq; multo melius cohæret, qđ in operis tui principio præfatus nō esse contemnēdā autoritatē Erasmi, in progressu nihil aliud agis, q̄ ut Erasmi ludos deliciasq; facias, & orbi deridendū propines. Q̄ si te autoritas dissentientis prolucit ad pugnā, quin cū Iohāne episcopo Roffensi manus conseris? Ille & eruditione & dignitate, & nō uulgari uitæ sanctimonia probatissimus est, ac te toties laceffit, nec prodis ad certamē. Rursus q̄ illud congruit, in fine disputationis mihi gratias agis, qđ mea diatriba tibi præbuerit occasionē confirmandi dogmatis tui, id si dicis ex aīo, quur toto libro sic in illā debaccharis, quū illa sine ullis cōuicijs disputarit? Sed hæc sunt argumēta tuæ perpetuæ constantiæ. Porro quod tibi cū Paulo uindicas scientiā, utinā id uere possis

re possis

HYPERASPISTES DIA

re posses, simulq; præstares sp̄m Euangelicū, qui
 fragrat in scriptis Pauli, quum in tuis obstrepat
 alius sp̄s. Aut quæ tandē cōtumelia est, si tu mi
 hi derogas scientiam, quū eandem iam dudum
 detrahas & concilijs uniuersalibus & p̄tificibus
 & episcopis omnibus, & priscis pariter ac recen
 tibus ecclesie doct̄oribus, deniq; scholis omnib⁹
 Quis unq; sapuit, qui uel latū (ut aiunt) digitum,
 dissensit a tuis dogmatibus? Omnes quālibet an
 tea docti, protinus ut tibi cōtradicare cœperint,
 patiunt hāc metamorphosim, ex Lynceis uertū
 tur in talpas, ex hoibus in fungos. Et tñ illis ius
 stius exprobraris ignorantiā, qui magno supcilio
 uindicant sibi peritiā scripturarū, p̄dicantes te ni
 hil omnino scire, tuaq; paradoxa, quo nomie ha
 etenus sum usus, illi donant alijs titulis Ego meā
 imperitiā semper ingenue confessus sum, & hoc
 nomine me semp excusauī, ne tecum cōmitterer
 Proinde mihi obijcere ignorantiā, perinde est,
 ac si quis cæco mendico deploranti luminis orbi
 tatē, exprobrat quod in clarissima luce nihil ceru
 nat. Ego quāra possum uoce quotidie opploro
 auribus Iesu, miserere dñe, da ut uideā lumen, &
 tu sic clamanti dicis, Tace lusciose. In ipsa diatri
 ba, quoties profiteor imperitiā meā. Atq; ueniā
 ante annos quatuor orbi psuasisses me nihil scire
 rei theologicæ, uidelicet p̄stitisses officiū longe
 gratissimū. Nā ego quātūlibet eloquēs, ut ais, il
 lud quū maxime conarer, psuadere nō potui. Ac
 misere metuō ne nūc q̄q; nō psuadeas qbus uel
 lem. Siquidē olim in tuis cōmentarijs, qbus ex
 plicas

TRI. PER ERASMV M ROT.

plicas epistolā ad Galatas, p̄dicor uir in theolo-
gia summus, & inuidiæ uictor, Sic in p̄fatione
Rursum in ipso statim frontispicio commentarij
sum theologicissimus, in progressu uero quoti-
es citor honorifice. Ibi Erasmus recte dicit, ut o-
mnia, ibi dignissime reddo Græca, ibi sum Eras-
mus optimus, ibi cū Erasmo tuo libenter sentis.
Rursum in appēdice quā adiecit Cōmodus Bri-
tannus, tu posteriores fers, mihi prima laus de-
cernit in restituēdo Euāgelio. Nō hic proferā sex-
centas ep̄las tuorū, q̄bus p̄dicor theologiæ prin-
ceps. Verū simulatq; sum ausus hiscere aduersus
tuum dogma, subito factus sum ignarus totius
theologiæ. Quid si is q̄ scripsit meā diatribā æ-
quissimis animis isthuc acceptam, primas agit in
hac fabula? Quis uestro iudicio tā incōstanti si-
de ullā est habitur⁹, optarim autē haberi q̄ maxi-
mā, hac potissimū in causa. Quæso te, qd dicent
hoies cordati, quū uiderint tātā animi tui incōn-
stantiā hūc librū tuū cū illis tuis scriptis conferē-
res? Me Proteum appellas, hoc superat oēs Pro-
teos. Quo colore hic excusabis scripta cū scrip-
tis pugnantiā? Dices opinor, tibi tū illusum fuis-
se a spū carnis, nūc Christi spū duci. Nimirū has
bes lemma, quo possis excusare quidlibet, si tibi
fides habeatur. At tū tēporis plurimi de tuo spū
bene sentiebāt, qui nūc aliter sentiunt, & indies
sentiūt peius. Excute lucubrations meas oēs,
& si quid tale deprehēderis, me Proteū uoca. Tū
blanditiis illectabas in tuum fœdus, nunc offen-
sus diatriba, conaris ex Erasmo talpā reddere.
Verūm

HYPERASPISTES DIA,

Verū ut illis magnificis laudibus non capiebar,
 ita nunc ista tua uituperatione ne tantulū quidē
 cōmoueor. Sciebā illas laudes nō proficisci ex a-
 nimo, quēadmodū has uituperationes tibi dicta
 uit odiū & ira. Sed quēadmodū illic prædicatus
 summus in re theologica, ne pilo quidem factus
 sum eruditior, ita nūc simili hyperbola prædica-
 tus nihil omnino scire, nihilo reddor indoctior.
 Vis argumentū q̄ me delectarint illa tua præco-
 nia? Monui te p̄ literas ut in posterū a talibus lau-
 dibus abstineres. Vis scire, quantū mihi displice-
 am abs te deiectus? Maiorem in modū opto, ut
 qd̄ suades persuadeas, uel isto dedecore cupiam
 emptū ociū. Nunc mihi uide q̄ reliqua uestra iu-
 dicia cōsentiant. Excusa est ep̄la Melanchthonis,
 in qua tibi tribuit plurimū, me tñ non dubitat
 ueteribus oībus antepone. Rursus quidā Eras-
 mus Alberus e tua schola *δεοσιδων* Ⓞ, me di-
 uo Hieronymo uel æquat uel anteponit. Si uete-
 res omnes, si Hieronymus nihil nouerūt rei the-
 ologicæ, si cæcutierūt cū ecclesia, & illorū misere-
 ret, & meā cæcitatē moderatius fero, cū tot ex-
 mīs uiris cōmunē. Sed ut tuorū laude ne tantulū
 quidē cōmoueor, ita tuo iudicio propemodum
 etiā delector. Si tua dogmata passim infulssem
 in meis lucubrationibus, pape quantus fuisset
 theologus. Verū ego mihi conscius mei moduli,
 semp̄ malui cū Paulo sapere ad sobrietatē, quā
 scientia inflet, charitas ædificet, ac nūc etiā uehe-
 menter gaudeo mihi non esse tantū scientiæ, ut
 promerear nomen hæresiarchæ, qd̄ promeruit
 scriptur

TRI. PER ERAS. ROTE.

Scripturæ peritissimus Arrius. Quare ter rogo Lu
there, huc totis uiribus incumbas, ut psuadeas ois
bus me nihil scire rei theologicæ, id non solū mea,
sed tua quoq; refert. Sunt em̄ qui per orbem spars
gunt uanissimas uoces, & plurimis fecere fidē, quic
quid scribit Lutherus, haussisse ex uberibus Erasmi
meq; libris etiam æditis magistrum tuū, te uocant
discipulum meum, simul & me falsissimis laudi
bus onerantes, & tuæ sciētiae cōtumeliosissime de
trahētes. Aduersus hos blaterones uindica tuæ sci
entiæ quam prædicas gloriam, eadem opera & a
me magnam initurus gratiam. Et tamen in hac di
sputatione quam non præstiteris istam admirabi
lem totiesq; iactatam scientiam, suo loco declara
bitur. Adhuc tantum mihi res est cum tuo logodæ
dalo, cui tu deliniatam abs te figuram coloribus
fucandam locasti, tuæq; dictionis œconomiam cō
misisti, quo rhetorem arte rhetorica tractaret. Ver
um is multum loquentiæ suæ perdidit in depre
canda tua iufantia, in extollenda tua sciētia, meaq;
eloquentia, in detrahenda mihi scientia, & tuo spiri
tu prædicando. De stilo tuo ne uerbo quidem unq;
questus sum. De scientia tua iam frequenter audi
uimus, nec hanc in te desideramus, meam ignoran
tiam semper ingenue professus sum. Spiritum istū
quem tibi uindicas, utinam tam præstares in tuis
scriptis, q̄ constanter & fortiter asseris. Vt cunque
hæc habent, Amarulentia logodædali tui, si stultici
tiæ, ineptiæ, & crassissimæ ignorantiae conuictijs sus
cisset contenta, dissimulassem. Cæterum impietatis
crimen intentatum, blasphemiam in deum, non se
B mel ob

HYPERSPISTES DIA,

mel obiectam, postremo Lucianicū illud ἀθεοῦ si
 dissimularem, dignus eē qui uere talis haberer,
 qualem tu prædicas. Et hæc tamen ita diluam, ut
 nullum conuicium in te regeram, ne Pontificum
 quidem aut Theologorum censuris te grauabo,
 quibus tu nūc uasfer propemodum adularis in odi-
 um mei, quum nondum abolita sint que in eos scri-
 psisti. Sed hæc suis locis, nunc carprim ad conuicia
 tuis blandimentis insperfa, si prius indicaro & il-
 lam logodædali tui stultitiam, quod meam Dia-
 tribam componit cum libro Melanchthonis de lo-
 cis Theologicis, Melanchthon pro te pugnat, ego
 contra te, quid igitur aliud quam aquam igni com-
 paras? Et istud tuum iudicium quid habebit pon-
 deris apud Cordatos, si laudas tuum propugnato-
 rem & deprimis antagonistam, quanquam periti
 rhetorices solent attollere uires, & animum aduer-
 sarij, quo reddant illustriorem uictoris gloriam.
 Discedat in diuersam partem, & arma moueat in
 te, protinus & ille tibi putebit, neq; mitiorem pas-
 tietur metamorphosim, quam passus est Carolla-
 dius, qui repente e spiritus sancti myrothecio fas-
 ctus est organum satanę, simulatq; latum unguem
 discessit a tuis præscriptis. In præsentia nihil detra-
 ho laudibus Philippi, nec ad rem facit, tantum ille
 lud obiter dicam, me iam pridem non indiligenter
 satisfecisset, abstinuissē a Diatriba.

2 Εἰς ἑνὸς τριβῆς mihi geminam uictoriam
 alteram quod mea modestia tuum spiritum & im-
 petū remoratus sum, alterā quod nugilibus ac iā
 olim

TRI. PER ERAS. ROTE.

olim protritis argumētis, quas tu uocas feces, sic as-
 seram liberum arbitrium, ut nihil dicam noui, & ta-
 men plus tribuā illi, quam hactenus a sophistis. Hoc
 posterius q̄ impudenter abs te dictum sit, suo loco
 p̄spicuum faciam, & fecis conuiciū tuo ingenio
 condono preter infantiam, malim enim feces dici q̄
 uenena, feces abluī p̄nt, uenena non item. Cæterū
 quis illud absq̄ risu leget, quod scribis mea mode-
 stia te segniorē reddidit ad pugnam, quum ista for-
 titudo tua, me frustra reuocante, iam orbē uniuers-
 sum exitiabilibus dissidiis concusserit. An equo sic
 currenti erant subdenda calcaria? Habemus frus-
 ctum tui spiritus, res usq̄ ad cruentam stragem p̄-
 gressa est, & metuimus atrociora, ni deus propitia
 tus auerterit. Dices hanc eē naturam uerbi. Ego
 nō nihil arbitror referre, quomodo prædicetur uer-
 bum dei, ut iam dei uerbum sit quod doces. Non
 agnoscis hosce seditiosos, opinor, sed illi te agnoscūt
 & iam compertum est multos, qui se iactabant Euā-
 gelij nomine, fuisse seditionis crudelissimæ instiga-
 tores. Quorū conatus si successisset, fortassis extir-
 pent qui probarent, quod nunc re male gesta detes-
 tantur. Tu quidem libello in agricolas sæuissimo,
 suspicionē abs te depulisti, nec tamē efficis, q̄ minus
 credāt hoies, p̄ tuos libellos, p̄sertim germanice scri-
 ptos, in oleatos & rasos, in monachos, in episcopos,
 pro libertate Euangelica, contra tyrānidem huma-
 nam, hisce tumultibus fuisse datam occasionē. Nō
 dum tā male de te sc̄tio Luthere, ut exist mē te huc
 destinasse tua consilia, sed tamē iam pridem quum
 hanc fabulam ordireris, e calami tui uilētia ces-

HYPERSPISTES DIA,

pi coniecturam, rem huc exituram, & hoc erat qd
 primis literis admonu, ut ad hoc negociū adfero
 res animū syncerę, caueresq; ne quid impotenter
 aut factiose scriberes Videbare suscepisse negociū
 purgandi mores ecclie, quos nemo non fatet eo p
 lapsos, ut nec uitia nostra, nec remedia pati possi
 mus. Idē sæpe frustra tentatum est, & uicit mūdus.
 Tu uidebaris ad hoc idoneus, & orbis applausus,
 fauorq; principū foelicē al quē exitū pollicebatur,
 ad eam rē uidebam q̄ eēt iuutilis ista tua uiolētia,
 non in Pontifices tantū, aut epos, in quos ferociam
 tuam pleriq; fortitudinē Euangelici pectoris inter
 pretantur, sed in omnes qui mutirēt aduersum re,
 Nam qd in me scriberes nunq̄ fui sollicitus, & pro
 pemodum optabam, ut me tuo calamo laceres
 etiam non responsurum, tantū aberat, ut eam mo
 destiam mihi persuaserit tui formido. Quod si pa
 ratus eras debacchari in omēs, qui fabulam abste
 susceptam non omnino improbarent, actionē ue
 ro damnarent, id ego ante annos complures tot
 epistolis æditis testatus sum. Quorū dissimulabas.
 Sed nolebas me exonerare inuidia, hoc erat cau
 tum & callidum tuorum consilium. Moderatio
 nem autem non ego solus in tuis scriptis desideras
 ui, desiderant etiam ij qui tibi sunt iuratissimi. Si
 quidem ipsa re comperiunt, quotq̄t hoīm milia
 calami tui sæuitia, aut si mauiis parum Euangelica
 faceta abalienarit ab Euangēlio, si modo quod tu
 doces Euangelium est. Ac multis quidem festiuus
 es uisus, quum in hunc & illum luderes, quum in
 pontificē & regē Anglię, fortis etiam & intrepidus.
 Care

TRI. PER ERAS. ROT.

Cæterum ubi pari modestia tractares Carolstadi-
um, dictu mirum, q̄ hic displicueris tuis *συγγενεῖς*.
Et ferre non potes si ego qui sum alienus a uestro
cōsortio modestiam in te desidero. Verum hæc ali-
as fortassis incident opportunius. ¶ Illud risi
fateor, quod negas te deterritum a respondēdo ti-
more mei. O fortem uirum. Quid ego audio, an
tu tãtus leo, timeas muscam Erasmum, aut si quid
musca imbecillius. An mihi sunt armatæ phalan-
ges, an ulla factio. An uersor in aulis principum, ut
illos in te concitem. Nemo magis fugit aulas, & si
quid mihi cum illis ē consuetudinis, hæctenus quos
cunq; potui, dictis & scriptis reuocaui a sæuitia, res-
te ne anperperam, aliq̄ uiderint. Ego carnifex esse
non possum, factiones semper odi, hæctenus solus
esse uolui, nisi quod ab ecclesia catholica non segre-
gor. Nihil igitur erat qd̄ metueres, cū uno eoq; in-
ermi tibi tot coniuratis munito res erat. Sed ars-
matus, inquis, es eloquentia. Eam in te non exers-
cui, si quam habeo, nec hanc armaturam solum de-
posui, uerum etiam omnem autoritatem ecclesiæ
procerum, qua uel sola satis armatus uideri potes-
ram. Quorum igitur attinebat excusare timorē
homuncionis, & unius & exarmati, qui & Pontifis-
ces & Cæsares, & Theologorum cohortes hæc-
nus fortissime contempsisti. Verum in his tibi rhe-
toricari libuit.

Iam illud qui consistit, ut mea Diatriba multos
ex his qui spiritum e tuis scriptis nōdum hauserāt,
subuerterit, quum ad eo friuolis nitatur argumen-
tis, ut tibi tuisq; risum potius ac miserationē moue-

HYPERSPISTES DIA

rit: Adeone facile deficiunt homines ab Euāgelior:
 Ecce autē aliud incōmodū, ubiq; lubricus sum,
 inter Scyllā & Charybdi nauigās, & hic. s. fit mētio
 Protei & Vlyssis, miror quorū p̄miseris, Polypos
 & Chamæleontes, Vertūnos, & Empusas. Tale secu-
 lū Luthere, tua nob̄ pepit fortitudo, ut iam de chri-
 sto nec bene loqui liceat, nec male. Quanquam est
 hoc hominis imperiti non temere quicquam asse-
 rere, sed aliorum magis pendere iudicio. Certe in
 Diatriba non ago Proteum, sed ingenue proposi-
 tis diuersorū sententijs, designo cum quibus mihi po-
 tissimū congregiendum est, & post argumentatio-
 nem aperte pronuncio, quam sniam ipse sequar. Por-
 ro quod mihi uideor, ut dicis, inter Scyllam nauig-
 gare, uix habeo quod respōdeam, nisi tu declares,
 utram ecclesiā Charybdiū aut Scyllam appelles.
 Ab ecclia Catholica nunq̄ defeci. Tuæ ecclie adeo
 nunquam fuit animus dare nomen, ut homo pluri-
 mis alioqui nominibus infelicissimus, hoc certe no-
 mine uidear mihi felix, quod constanter a uestro fe-
 dere abstinuerim. Scio in hac ecclia quam uos pap-
 pisticam uocatis, eē multos q̄ mihi displicēt, sed ta-
 les uideo & in tua ecclia. Leui⁹ aut̄ ferūt mala, q̄b⁹
 aslueueris. Fero igit̄ hāc eccliam donec uidero me-
 liorē, & illa me ferre cogit̄, donec ipse fiam melior.
 Nec infeliciter nauigat, qui inter duo diuersa mala
 medium cursum tenet.

6 Nunc ad ea quæ tu ex mea p̄fatōe decerpta
 magno artificio detorques ad calumniam, & locū
 cōem de Scepticis nobis aperis. Hic statim excitas tra-
 gœdiam quod Scepticorū meminere, quasi semi-
 am

TRI. PER ERAS. ROTER.

am omnino nihil asserendum, nec facis calumniam
 di finem donec me facias atheon, quum præfatus
 sis te nolle nunc iudicare de animo meo. Quã pul-
 chre illa congruunt, optimo animo dicis, item nos
 lo nunc de animo tuo iudicare, & quod sequitur,
 & Lucianum in pectore circumfers. Et hic mihi
 hi liberum facis, utrum uideri uelim, ridiculus ora-
 tor, an impius & insanus scriptor. Hæc ẽ illa tua mo-
 deratio, qua meam Diatribam imitaris. Verũ hic
 mihi uide quam bis agas calumniosæ. Primum
 ipse nominatim excipio a Scepticis, quicquid sacris
 literis proditum est, aut quicquid nobis tradidit au-
 toritas ecclesiæ. Nihil opus, ut mea uerba recense-
 am quũ ipse recitaris. Proinde totus ille sermo,
 quo magno supcilio detestaris Scepticum animũ
 in his q̄ sunt Christianæ religionis, mauiſq; uſ Sto-
 cis p̄tinaciores assertores, tibi sapiẽtissimo oratori
 prorsus extra causam declamatũ est, ut non pessis
 me te ipsum reprehenderis hisce uerbis. Sed ego lo-
 gestultissimus, q̄ in re clariore q̄ sol est, uerba &
 tẽpus perdo. Et tamẽ non potes desinere, sed sub-
 iñcis, non minore tẽporis iactura. Quis Christianos
 rũ ferat assertões eẽ cõtẽnedas? Hoc eẽt aliud nihil
 q̄ semel totam religionem, ac pietatẽ negasse, aut
 asseruisse nihil eẽ religionẽ, aut pietatem aut ullum
 dogma. Quid ergo tu q̄q; asseris, non delector as-
 sertionibus, & hoc ingenium te malle quam diuer-
 sum? Sic argumentaris homo sapientissimus aduer-
 sus imperitum, quasi mecum non de causa, sed de
 principatu iſperitiæ certes. 9 Necq; min⁹ absurda
 sunt q̄ subiñcis, Sed qd dices de istis tuis uerbis, ubi

HYPERASPISTES DIĀ,

non de una lib. arbitrij causa, sed totius religionis dogmatibus generaliter dicis, si liceret p̄ inuolabilem auctoritatē diuinā & literarū & ecclesiæ decreta, te discessurum in Scepticorum sniam, adeo nō delectaris assertionibus: Quis Christianus si cloq̄ retur? Ita tu. Quantum tribuam sacris l̄ris, quamq̄ non uacillē in articulis fidei, puto satis liquere ex scriptis meis. Hic adeo non opto nec habeo Scepticum animum, ut pro his mortē oppetere nihil dubitaturus sim. Sed de dogmatibus contētiolis loquor, in quibus & olim ecclesia Sceptica fuit, diu considerans antequam definiret, quod genus sunt de processione sancti spiritus ab utroq̄, de comprobatione uocis homusii, de transsubstantiatione panis in corpus domini, de purgatorio, de baptismo non iterando, de baptizandis paruulis, de conceptione uirginis matris, & fortassis de libero arbitrio, de his & huius generis quæstionibus loquor, in quibus si nihil definisset ecclesia, rogatus quid sentire, responderem mihi non liquere, sed deo cognitum esse. Posteaquam de his quoq̄ definiuit ecclesia, cōtēptis argumētis humanis, sequor ecclesiæ decretum & Scepticuseē desino. Referam mea uerba, quæ tu satis rhetorice deprauas. Qui semp̄ arcano quodam naturæ sensu abhorruerim a pugnis. Audis Luthere, me non de scripturis sacris, sed de pugnis, hoc est, contētiolis quæstōibus agere? Et mox eoq̄ p̄ habui prius, i liberioribus musarū cāpis ludere, q̄ ferro cominus cōgredi, & adeo nō delector assertōibus, ut facile i Scepticorum sniam pedibus discessurus sim, ubicunq̄ p̄ scripturarū diuinarum inuola

TRI. PER ERASMV M ROT.

inviolabilem autoritatem &c. Nimirum impius animus est, qui non audeat definire de quo nondum definiuit ecclesia, quicquid in re controversa dubitationem animi ponit ad ecclesie prodictam sententiam. Quis christianus ferat hunc animum? Mox hunc animum meum confero non cum his qui asserunt symbolum apostolorum, aut conciliorum decreta, aut conciliorum prescripta, sed cum istis qui pertinaciter asseuerant omnia. Sic enim sequitur, atque hoc ingenium mihi malo quod quo uideo quosdam esse praeditos ut impotenter addicti sententiae, nihil ferant, quod ab ea discrepet, sed quicquid legunt in scripturis, torquent ad assertionem opinionis, cui se semel manciparunt, &c. Haec quum perspicua sint, quorsum pertinet locus communis, quem atrociter tractas aduersus eos, qui putant nihil asserendum in diuinis libris, aut in causa fidei? A temeritate definiendi abhorret animus, non ab asserendo quae tradita sunt fidei nostrae, non sic excutienda ut in dubium reuoces, sed profitenda. Et haec omnia dico sub persona hominis imperiti, quam mihi sumo te probate. Nec simpliciter eos damno, qui conantur in moderata disputatione aliquid inquirere quod non est expressum in sacris literis, aut ab ecclesia definitum, sed qui in hominum questionibus seditiose digladiantur. Haec sunt mea uerba. Quam illud libenter persuaserim mediocribus ingeniis, in huius generis questionibus non adeo pertinaciter contendere, quae citius laedunt christianam concordiam, quam adiuuent pietatem. Non damno moderatam inquisitionem, sed contentiosam digladiationem cum iactura pietatis & concordiae. Audis Luthere me non omnes excludere ab hominum questionibus, sed mediocria tantum.

B r tūms

HYPERASPISTES DIA,

tum ingenia, At multo minus ea tractari uolo apud rudem plebeculam. Verum hic urges me dilemmate, Si de friuolis quæstionibus loqueris, quod ad nos, quod tractamus necessaria. Si de lib. arb. non in loco tibi hæc dicta sunt, nec opus est te magistro. Audi nunc ad tuum murilum syllogismum. Sunt aliquot quæstiones in quibus non datur modesta inquisitio, quales sunt, de annis Mathusalæ, & quoto ætatis anno Solomon factus sit pater, sed anxiosa inquisitio, contentioque datur. Rursum multa thesaurata uersantur inter Theologos scholasticos, de quibus nondum dilucide pronunciauit ecclesia. De his sentit animus ille Scepticus. Sed urges, hic agi de libero arb. quod si colloco inter quæstiones friuolas, recte loquor, sed impie sentio, sin inter necessarias, impie sentio, sed impie loquor. Hic scilicet constringor inter sacrum & saxum. Sed facillimus exitus. Ego quæstionem an sit aliquid liberæ ar. adeo non iudico superuacaneam, ut potius hereticum existimem, de eo dubitare quod ab Orthodoxis omnibus magno consensu traditum est, quod ecclesia clara uoce definit, non iam disputandum, sed credendum. Oportet enim esse aliquam disputandi finem. Nam quod nunc ueluti de re integra disputatur, tu nos cogis, qui tot iam seculis comprobata, fixa, & ἀκίβητα, reuocas in dubitationem, imo conuellis ac demoliris. Alioquin meum animum nulla unquam subiit dubitatio, an esset aliquid liberæ ar. Verum ut illud præscriptum est, esse liberum hominis arbitrium, ita multa disputantur circa quæstionem hæc quæ sine dispendio salutis possent omitti, meo quidem iudicio, in quibus nec ueteres orthodoxi, nec

reca

TRI, PER ERASMVM ROT.

recentiores per omnia consentiunt, & de quibus
 adhuc suam sententiam suspendit ecclesia. Adhuc
 em̄ disputatur inter scholasticos, an hæc proposi-
 tio, deus aliqua præscit contingēter, in aliquo sen-
 su uera sit. Nec desunt qui credant omnia cōtin-
 gentia a deo contingenter præsciri, quum fatean-
 tur dei præscientiam falli non posse. Rursum an
 deus omnia faciat necessitate. Item nihil certius ē,
 q̄ esse tres personas proprietatibus inter se differē-
 tes, quum sint eadem essentia. Cæterū circa ma-
 teriam hanc multa quæsitæ sunt olim ab Augus-
 tino, plura a recentioribus, quomodo differat per-
 sona a persona, & quare productio sancti spiritus
 a patre, processio dicatur nō generatio, Et an di-
 uina essentia generet aut generetur, & an sit eadē
 identitas diuinæ essentiæ ad quamlibet personā
 in Triade, quæ est diuinæ essentiæ ad ipsam diuis-
 nam essentiam, Et an potentia generandi in patre
 sit absolutū qddā an respectiuū, Et an potētia ge-
 nerandi possit cōmunicari filio a p̄re. Itē si cōcedat̄
 deū generare deū, utrū deus generet seipm̄ deum
 an aliū deū. Hoc genus innumera tractant̄ circa
 simplicissimū & clarissimū articulū fidei, catholi-
 cæ, nec in scholis opinor impie disputari, mō sob-
 rie, Ita circa q̄stionē p̄destinatiōis q̄ est affinis lib-
 arb. q̄runt an possibile sit, aliquē p̄destinatū dāna-
 ri, & reprobatū saluari. Itē an p̄ter diuinā uolūtas
 sit alia causa p̄destinatiōis aut reprobationis.
 Hæc tractare in scholis modo sobrie, nō improbo-
 uer̄ cōsultius arbitror, ut q̄ mediocri sunt inge-
 nio, abstineāt ab hoc q̄stionum genere in quibus
 piculose

HYPERASPISTES DI A,

periculose errat, nec tractent apud populū. Non igitur dāno qui apud populū docet, eē libere arb. simul adnitens cū adiuuante gratia, sed q apud rudē plebeculā tractāt eas difficultates quas uix in scholis cōuenit. Veluti sacerdos pie docet populū, eē patrē, & filiū, & spm̄ sanctum. Cæterę illas scholasticorę difficultates, de notionibus, de realitate & relationibus tractare apud promiscuam multitudinē, an expediat, tu uide ris. Huius generis exēpla quū aliquot proponā in Diatriba, intermiscēs hęc v̄ba, nō sine aculeo & suspitiōe. Quid hic est suspitiōis, si nolim ea q̄ circa has materias disputant Scotistę & Occanistę disputari apd̄ imperitos, ne app̄ doctos quidē alius ī hęc penetrari q̄ facit. Aut quē aculeū mihi narras? An ut sigillē articulū de tribus p̄sonis & eadem essentia? Quid em̄ tu dubitabis impingere, quē nō pudet toties Erasimū uocare Lucianū & Epicurę? De peccato irremissibili diceſ alias. Sunt igit̄ quæstiones prorsus inutiles, quales arb̄ror de instantibus & prioritatib⁹. & an sit propositio possibilis, pater or̄dit filiū deū, & an anima Christi potuerit falli aut mentiri. Sunt rursus utiles, sed in qbus nō sit operæ precii sic cōtendere, ut scindamus christianam cōcordiā, sed satius est, ut p̄mittamus unūquemq̄ in suo sensu abundare. Sunt rursus dogmata maxime necessaria, sed in qbus aliq̄ uisq̄ progredi licet, quoad nobis p̄lucet scriptura diuina. Quod genus est de uno deo ac tribus p̄sonis. Quanquā hic q̄q̄ bis peccat, si uel alius scrutemur q̄ oportet, uel apud eos tractemus, qbus hęc nō conueniunt.

TRIPER ERASMV M ROT.

niunt. Hanc fuisse mentē meā, palā pspiciet, q̄ me
 am D. aribā attente leg erit. Quare etiā atq̄ etiā
 te rogo Luthere, qd ad hanc causam faciunt, tot
 tua cōuitia, tot calūniæ, tot insultationes, tot uo
 ciferationes, tot execrationes, me optare in literis
 sacris Scepticorū licentiā, me nihil curare, utrum
 assequar an nō assequar qd præscribit scriptura,
 aut ecclesia, & mea uerba nihil aliud sonare, q̄ a
 pud me nihil referre quicquid a quolibet ubi
 q̄ credatur, mō pax mūdi cōstet, liceatq̄ ob peris
 culū uitæ, famæ, reꝝ & fauoris, illū imitari q̄ dix
 it, Aiunt, aio negant, nego. & habere Christiana
 dogmata nihilo meliora, q̄ philosophorū opinio
 nes, & ex uerbis meis nihil aliud declarari, q̄ me
 in corde Lucianū aut aliū quendā de grege Epic
 curi porcū alere, q̄ quū ipse nihil credat eē deū, ris
 deat occulte oēs q̄ credūt, & confitent, & ais alibi
 me tibi grandē inhalare crapulā Epicuri nec alis
 ud spirare q̄ Lucianū ἄθεομ. Nec his rantis conui
 ciis cōrentus, etiā figurā rhetoricā adhibes, Scis,
 inquiens, qd hic premā. Hic tibi p̄sto sunt illæ tuæ
 hyperbolæ, sine quibus nihil scribis. Sophistis, sic
 em uocas Theologos, ubiq̄ tribuis summā impi
 eratē, & me facis tā impie scribentē, ut ab impijs
 fuerim dentibus dilacerandus, nisi tu eos tua pie
 tate reuocasses. Perinde quasi dicas, basiliscū nec
 ab alijs uenenis tolerari. Deinde quū me toties fa
 cias Lucianū ἄθεομ, q̄ dicā in corde meo, nō est de
 us, quū me facias Epicuri de grege porcū, q̄ si cre
 dā aut nullū eē deū, aut si qs est, ei non eē cure res
 mortaliū, hæc inq̄ quū impingas, quibus ne fingi
 quidē

HYPERSPISTES DIA,

quidem quicquid potest atrocius, tamen addis hyperbolam, me scire, quid hic premas. Hic erat locus in te debacchandi, si calami tui petulantiam imitari uellem. Nihil erat opus tam impudentibus commentis. Poterā ex aliorum sententijs aperire quod monstrum tu celes in corde, & quae spiritum tua scripta nobis inhalent. Etenim si tibi ius facis quidlibet in me iaculari uel ex tuorum ueredariorum delationibus uel ex fratrum literis, uel ex animi tui diuinatione, quanto iustius ego possem idem ex Caesaris ac pontificum diplomatibus, ex grauium uirorum libris in te prodicis? Obtestor tuum istum spiritum quae toties nobis iactas Lutere, utrum haec ex animo scribis, an in ordinum mei conungis? Si me sentis esse tale quale describis, falsissimam de me concepisti opinionem, sin ista quae magis credo conungis, facile diuinas, quale ego de te concipiam opinionem. Sin haec ad te detulerunt fideles in Christo fratres, pessima fide meriti sunt. An ideo mihi curae non sunt ecclesiae domata, quae tuas asdamnatas assertiones tueri recusos? An hoc restantur tot meae lucubrationes, me credere nihil esse deum? Quorsum opus erat tantum laboris desudare, quum licuerit prophanas tractare materias? Aut quis unquam audiuit ex me uocem de deo impiam? Verum scio te longe aliud sentire quam scribis, neque cuiquam obscurum erit, quo spiritu afflatus haec tam ordinose scripseris. Nec illa fucata facient ut quisquam tibi credat, Metue spiritum dei qui scrutatur renes & corda, nec fallitur compositis uerbis. Huiusmodi si uelim in te uicissim uti, quantam dicendi copiam mihi non ars rhetorica, sed ipsa res suppeditatura sit, &

TRI. PER ERASMV M ROT.

lit, & tu uides, opinor. Sed certum est tueri pro-
 missum, depellam intentatam calumniã, nõ res-
 calumniabor. Quanquam hæc calumnia tam im-
 pudens est, ut non egeat ullo patrocinio. Ergo ad-
 rem, si tibi usq; adeo displicent Sceptici, si tanto-
 pere placent assertores, quur quod ab orthodoxis
 is omnibus assertum est, quod ecclesiæ clarissis-
 ma uoce præscriptum est, audes conuellere? V-
 trum magis impium est, non disputare plusquã
 fat est de dogmatibus Christianis, an ea labefacta-
 re, disijcere, conculcare, & his ornare uocabulis,
 quibus tu ornas? Hic mihi rursus ingeres tuam fi-
 guram, quasi tu reuereris (inquis) scripturas &
 ecclesiam. Quid superest, nisi ut prophetiæ spiritũ
 tibi uindices, immo diuinitatem quandã, ut pro-
 nuncies quid quisq; celet in corde? Et tamẽ toties
 repetis, te nolle de animo meo iudicare. Solus de-
 us dictus est κατὰ τὸν νόμον. Excute tuũ cor, & noli
 de alieno iudicare. Vides hic Luthere qd mereas
 ris audire? Ego non reuerer scripturas sacras, &
 Et hic scilicet erat locus scõs (tu reuereris-
 mati, Verũ tu de cõfitendo Chõo, & dogmatibus
 eius, hic nihil uoles dixisse. Recte moneor, & ego
 in grã tuã, meo iuri cedo, ac de aĩo tuo nolo iu-
 dicare, inq; aliud tẽpus uel alijs id referuo. Hec v-
 ba qd olẽt, qd spirãt, qd sapiũt? Quid nisi spm syn-
 ceritatis Euãgelicæ? Obsecro te si uelles, potes tu
 iudicare de aĩo meo, etsi iudicares, qd aliud, q̃ in
 pudẽtiã lucrifaceres? Aut qd ius tuũ uocas qd in
 grã meã cedis? Nũ licẽtiã in quoslibet iaculãdi
 quidlibet? Aut quẽ morẽ tuũ mea cã relinquis?
 Nõne

HYPERASPISTES DIA,

Nonne toto hoc libro morē antiquū obtines, nisi
 q̄ maledictis & calūniis teipsum superas? Aut q̄d
 tēpus, quos alios sycophantas mihi minitaris? Ita
 ne ne tu purgatus eris ecclesiæ catholicæ, si mihi
 crimē impietatis impegeris? Istis artibus, opinor,
 apostoli mundū pellexerunt ad Euangeliū. Hoc
 uolo te tuosq; oēs scire, primū q̄d ad scripturas at
 tinet, fieri potest, ut in his enarrādis labor impru
 dens, q̄d, ut tu p̄dicas, passim accidit Hieronymo.
 Cæterꝫ nō alia in re magis colloco, uel spei, uel so
 latij q̄ in diuinis literis, ex q̄bus arbitror me tantū
 hausisse lucis, ut absq; tuis cōtentiosis dogmatibꝫ
 ex misericordia dñi sperē æternā salutē. Itaq; scri
 pturaz nō minor est apud me reuerētia, q̄ apud
 eos q̄ illas adorant religiosissime. Deinde q̄d ad
 ecclesiæ reuerentiā ptinet, fateor me semp optatē
 se repurgari ecclesiā a quibusdā moribꝫ, nec me
 p̄ omnia assentiri oībus dogmatibus scholasticorꝫ.
 Cæterꝫ ecclesiæ catholicæ decreta p̄sertim ea que
 generalibus synodis prodita sunt, & Ch̄riani pop
 uli cōsensu cōprobata, tantū apud me ponderis
 habent, ut etiā si meū ingeniolū humanis rationi
 bus nō assequat q̄d p̄scribit, tñ uelut oraculum a
 deo profectū sim amplexurus, nec ulla ecclesiæ cō
 stitutio a me uiolabit, nisi necessitas ipsa legē rela
 xet. Ac mihi uehementer displicerē, animoq; dis
 cruciarer, si proceres ecclesiæ eā sententiā in me tu
 sis habiturus apud deū, ipse uideris. Hunc animū
 hætenus p̄stiri & p̄stabo. Tu diuina ex tuo animo
 quæcūq; uoles, ac me terq; quaterq; papisticum
 appella

TRI. PER ERAS. ROT.

appella. Animo meo nihil potes obijcere, nisi quod cum
oibus bonis uiris optaui correctionem ecclesie, si sine
gravi re et tumultu fieri posset. Nec te pudet toties
mihi obijcere optatam Scepticorum licentiam, quasi quod
per se falsum est repetendo & asseuerando fiat uerum.
In literis sacris, quoties sensus dilucidus est, nihil sce
pticum esse uolo, similiter, nec in decretis ecclesie
catholice. Ceterum in alijs de quibus assertores ma
gna contentione digladiantur, dico me facile discessu
rum in sententiam Scepticorum, hoc est, diu consideraturum
nec temere pronuntiatum. Non est igitur Scepticus qui
non curat scire, quod uerum quod falsum, quum a cons
siderando nomen habeant, sed qui non facile definit,
nec sua opinione digladiatur, uerum quod alius sequi
tur, ut certum, ille sequitur ut probabile. Tales Sce
pticos uideas fuisse ueteres Orthodoxos frequenter
in enarrandis sacris literis, inquirentes ac suspendentes
interim sententiam, iudicium alijs deferentes. Et in plerisque
definiendis ecclesia Sceptica fuit, multis seculis suspen
dens. Quis autem tam puerile mentis est, ut malit
nihil certi scire quam omnium rerum habere certam scien
tiam? Verum in tanta rerum caligine, modestius si
mul & quietius est Scepticum agere, quam contentiosum
assertorem. Quid erit tandem quod tu non depra
ues ad calumniam? Quam uero amanter interpre
taris quod scripseram, siue assequor, siue non asse
quor, id est, non curas, an assequaris nec ne. Et ad
dis grauius, Christianus uero anathema sit, si non cer
tus sit & assequatur, quod ei prescribitur, quomodo enim credet quod
non assequatur? Ita ne uir egregie assequi est certum scire?
An potius rem intellectu difficile, ingenij uiribus, &
C natu

HYPERASPISTES DIA

naturalibus argumētis p̄cipere. Neq̄ te fugiebat,
 qd̄ sentire, nō usq̄ adeo rudis es Latini sermonis,
 sed huc te rapuit calumniandi libido. Et si parē sci
 res Latine, ip̄e sermonis cōtextus indicat qd̄ sentia.
 Quid em̄ aliud est submittere sensum humanū ec
 clesiae iudicio, nisi credere quod p̄scribit ecclia.
 Ego nō assequor quō differat pater a filio, quō p̄
 cedat sp̄s sanctus ab utroq̄, quū neutrius sit filius
 & tñ hoc apud me certius est, q̄ qd̄ digitis cōrecto.
 Et uide q̄ inique calumniaris oia. Eandē sn̄iam quā
 in mea Diatriba calūniaris multisq̄ conuicijs exa
 gitas, ip̄e ponis in tua formula, qua meā scilicet cor
 rigis. Vbi cūq̄ inq̄s p̄ infirmitatē liceret & c. Q. tu uo
 cas infirmitatem carnis, ego dico non assequi. Neq̄
 q̄ em̄ ueritas ē in cā, quo min⁹ assequamur, sed infir
 mitas ingenij, q̄le me p̄fiteor habere. Hic ^{exbre. cō}
 quadruplicem litem moues. Primū quod scripser
 ram in sacris literis esse aliquid obscurum, deinde
 quod tibi ius adimam rescindendi, quæ sunt a pri
 scis decreta, deniq̄ quod nolim omnia apud quos
 uis euulgari, ut ad mediū primo loco respondeam
 ius istud adimat tibi qui dedit, surgente postero
 re propheta iubetur prior tacere, quid tum postea
 Ergo ne fas cuius, rescindere ueterū sentēcias pub
 lico ecclesiae iudicio comprobatas. Deniq̄ quorū tu
 sic commoueris in prophetas qui surgunt post te.
 Quorū illis iuxta Pauli p̄ceptum non das locum.
 Deinde quod dicis de luce scripturarum, utinam
 esset uerissimū. Sed longe aliter sentiunt qui in hac
 explananda multis retro seculis desudarunt. De
 hoc posterius incidet ut loquamur. Atq̄ hunc cam
 pun

TRI. PER ERASMV M ROT.

pum ingrediens, statim uteris arte tua, dicēs quod
 ego Christiana dogmata sic distinguam, ut quædā
 sint necessaria cognitu, quædam minus. Obsecro
 quis unquam dixit Christiana dogmata non esse
 cognitu necessaria? De quæstionum generibus lo-
 quor, non de Christianis dogmatibus. Deinde nō
 illic ago de professoribus theologiæ, sed de uulgo.
 Nam hodie & corarij in computationibus dispu-
 tāt de libero arbitrio. Jam quod ipse fateris insignis
 tantum obscuritatem esse, non in rebus, haud ma-
 gni refert ad excludendam obscuritatē, utrum fas-
 tearis res non intelligi, propter ignoratas uoces, an
 res caliginē esse in cā ut uoces nō intelligant. Qd si
 sola grāmatices peritiā, submouet oēm obscurita-
 tem a sacris literis, qui factum est ut diuus Hiero-
 nymus, linguis oibus instructus, sic passim hereat,
 sudet in explanandis prophetis? ne quid alios com-
 memorē in quibus est & Augustinus cui nō nihil tri-
 buis. Quir tu ipse qui linguarū inscitiam non potes
 prætexere, non nunq̄ hæres in explicandis psalmis,
 testificās somnitiū animi tui sequi, nō dānatis aliorū
 opiniōibus. Atq̄ si ueritas in ppatulo ē, oportebat
 eorū opiniōes q̄ a uero aberrassent reñcere. Hoc eū
 certe decebat, q̄ sic odit Scepticos, professus asserto-
 rē Deniq̄ quir inter tuos fratres adeo male cōue-
 nit: Eandē scripturam habent oēs, eundē spiritum
 sibi uident oēs. Et tamē Carolstadius abs te forti-
 ter dissensit. Dissentit & Zuinglius & Oecolāpadis-
 us & Capito, q̄ Carolstadij sniam pbāt. pbationes
 non probant. Rursus inter Zuinglium & Baltha-
 zarum, quantis de rebus, quantum est dissidium?

C z Ne cōs

HYPERASPISTES DIA,

Ne commemorē imagines ab alijs eiectas, pte defensas, ut taceam de nouo baptismo, ab alijs prædicato, ut sileam humanas disciplinas, ab alijs reprobatas, abs te defensas. Quū tractetis oēs, rē scripturæ, si ea nihil habet obscuritatis, quur inter uos tā male cōuenit? Nec est quod hic miseros sophistas exagites, docet hoc Augustinus, obscuritatē alias pfficisci ex ignoratōe seu ambiguitate uocum, alias ex ipsa natura rei, nōnunq̄ ex tropis & allegorijs, interdū ex locis inter se pugnantibus, quod ad sermōnis sp̄m attinet. Et causam adfert, quare Deus hanc obscuritatē in sacris uolumibus residere uoluerit. In loco de peccato in sp̄m sanctū nunq̄ remittēdo, negas q̄cūq̄ eē obscuritatis. At Augustinus facit se semp̄ uitalē huius difficillimæ quæstōis molestiam, & tamē quum tractet eam accurate, non sibi fidit, sed suspēdit s̄niam. Breniter an sibi satisfecerit nescio, mihi non satisfecit. Verba sunt, ut ais, clarissima, peccatum irremissibile, sed doce, quæ sit illa blasphēmia in patrē aut filium, cui promittitur remissio, quæ in sp̄m sanctū, cui negat. An contumelia patris & filij non p̄tinet ad sp̄m sanctū? Deinde quod est illud seculū futurū, in buo uidentē condonari quædam peccata. Vide quāta sit in clarissimis uerbis obscuritas. Quæ nō torquet Augustinus, ut ex his angustijs semet explicet, & tñ non explicat, nec mea nec sua ipsius s̄nia. Porro q̄d me cū oibus sophistis puocas, ut uel unū locū obscurū aut abstrusum pferamus e diuinis uolumibus, quē tu nō statim oñdas eē dilucidū, utinā p̄stare posses q̄d polliceris, deferemus ad te difficultatū examina, tibiq̄ condonab

TRI. PER ERAS ROTE.

donabimus, si nos appelles talpis cœciores, modo
 luculenter explices in quibus hæremus. Quod si nobis
 hanc legem præscribas, ut quicquid tu fueris interpretatus
 id credamus sentire scripturam, non patietur tui so-
 dales, qui tibi fortiter reclamant asseuerantes te de Eua-
 charistia perperam interpretari scripturas. Quare non
 æquum est, nos tibi plus autoritatis tribuere, quam tribu-
 unt tuæ professiois sodales præcipui: lam quum hic
 agamus de difficultate questionum, quæ ex mysticis
 literis nascuntur, ueluti quum quærimus, quid sit illud,
 quod distinguit in sacra triade personam a persona, res an re-
 latio, & an spiritus sanctus quum procedat ab utroque
 ab uno principio procedat, an a duobus, aliaque inu-
 mera. Item quum legamus ipsius post hæc uitam denūciari
 ignem gehennæ, quæ sit anima ipsius statim ut auul-
 sæ sunt a corpore, dedantur supplicij, an seruentur lūi-
 turæ poenas in die supremo. Rursus an ignis ille sit
 materialis, & si est, quomodo res corporea agat in
 animam incorpoream. Tu qui solus nunquam deflectis a re pro-
 posita, mire huc confers scripturas & rationes, de lapide
 reuoluto a monumento, de Euangelio prædicato
 omni creaturæ, quasi tales difficultates prædicarint
 apostoli. Quod si nomen Euangelij Christi quæstiones eiusmo-
 di uniuersas complectitur, unde factum est, ut post prædica-
 tum Euangelium tanta cæcitas resederit in ecclesia dei,
 ut post apostolos nullus extiterit, præter Iohannem Hus &
 Wycliensem, qui non passim hæreat in sacris literis. Nisi for-
 te sentis nihil ultra quærendum, quam sacris literis expressum
 est. Ad hoc ne te nec tuos sentire ueris ille est. Nam tu
 hactenus cum ecclesia facies pronūcias, in synaxi ueræ e-
 corpus & sanguinem, id est, substantialiter. At qui sub-

HYPERSPISTES DIA,

stantiæ uox nō est in sacris literis. Rursus tui fortissi-
 me contēdunt, nō esse illic corpus & sanguinē nisi
 in signo efficaci. Ne hoc quidē exprimūt sacræ lite-
 ræ. Oibus inquis notū est filium dei factum homi-
 nem, esse deum trinum & unum, Ch̄m pro nobis
 passum & regnaturū in æternū, poteras eadē opa
 e symbolo p̄ferre duodecim articulos. Ista fateor,
 & laicis decātāda. Sed qd hoc ad difficultates quæ
 stionū q̄ ex his articulis oriūtur. Nam nos de his loq̄-
 bamur, nō disputādis apud p̄miscuā plebē. Proin-
 de uides opinor q̄ illa sint a p̄sdyonysa quæ citas,
 prædicare Euāgelium omī creaturæ, & in oēm ter-
 ram exiuit sonus eorū, & quæcunq; scripta sunt ad
 nostram doctrinam scripta sunt. Et oīs scriptura di-
 uinitus inspirata, utilis est ad docēdum &c. Ista q̄s
 unq̄ negauit. Hæc scilicet faciebāt ad Rombum, ut
 tuis abutar facetijs. Porro qd reiicis meum Corici-
 um specū q̄ declarat aliquo usq; scrutādas l̄ras sa-
 cras, cæterū altius q̄ sat est ingredi nefas eē, ne ser-
 uator maiestatis opprimat̄ a gloria, sed abstrusiss-
 ima quæq; mysteria oibus in promptu atq; propa-
 tulo esse, satis tu qdem fortiter asseris, sed ip̄o mū-
 do req; ip̄a reclamāte, postremo tuis ipsius scriptis,
 ac tuorū dissidio refellēte qd asseris. Non admodū
 excutiā hic distinctionē tuam qua discernis deum
 a scriptura, quē admodū cretorē a creatura, quā p̄-
 positurus, nescio quam obrē profitearis te uelle rhe-
 toricari aut dialecticari, aptius erat si dixisses sophi-
 sticari. Nā illi distinctiōibus solēt elabi, qd tu n̄ hilo-
 rarius neq; uerecundius facis q̄ illi, quoties tibi cō-
 modū est, Scriptura nobis deū depingit, ac de diu-
 næ

TRI. PER ERAS. ROTE

næ naturæ mysterijs loquit̃. Proinde sermo de re,
ut est incomphensibili, & ip̃e aliqua ex parte incom
phensibilis oportet. Nec refero pronomē eius ad
scripturā ut tu diuinā, sed ad deū. Inepte igit̃, in
quis, accommodas ad scripturā, quum illic loquatur
de deo, quæ ad modū & Esaias, ueræ inter sese respō
dent imago & res expressa. Et Paulus anteq̃ ad hæc
uerba ueniret, tractauerat ex sacris l̃ris difficillimā
quæstionē de Iacob dilecto, & Esau odio habito, de
figulo & luto fictili. Quare nō tam inepte mihi tra
ctata sunt hæc loca, q̃ tu uideri uis, sed quæ addu
cis testimonia, nihil faciūt ad sensum meum, qui tū
nō uidei fugisse te, quum hunc in modū scribis.

¶ 17 Si loqueris de sophisticarū quæstionibus circa
has res agitatis, quid tibi fecit innocentissima scri
ptura & cætera.

Sciebas igitur me non de scriptura, sed de quæstiōi
bus hinc existentibus loqui.

Proinde quorsum attinebat tot uerba incassum
fundere?

Quantū non oēs quæstiones sophisticæ sunt, sunt &
utiles & necessariae modo sobriæ sint, & quoad fas
est progrediantur, & tamen in his sunt quædā quæ
nec a quibuslibet tractanda sunt, nec apud quos
libet. Rursus illa distinctio de obscuritate interna
& externa, ad nihil conducit, nisi ut elabaris, nosq̃
tua loquētia delasses. Nec in hoc dico in scripturis
esse difficultatē aliq̃ locis, ut homines ab eius lecti
one deterreā. sed ut exhorter potius ad acre studi
um, & a decernēdi temeritate dehorter parq̃ exerci
tatos. Verū hæc alias fortassis incident.

C 4 Veniam

HYPERASPISTES DIA,

Veniā ad formulā Chriānæ mentis, quā tu pronun-
 cias plusq̄ ethnicā & Iudaicā, quā tñ ut dictū est, p̄-
 scripsim⁹ nō tui sibi, sed idiotis, q̄ nihil aliud sunt
 q̄ Chriāni. Sed p̄stat ipsam formā hic referre, q̄ ma-
 gis p̄spicuū sit lectori qd̄ agimus. Ego meo (in q̄) iu-
 dicio, qd̄ ad liberę arbitriū attinet, q̄ didicimus e sa-
 cris l̄ris, si in uia pietatis sumus, ut alacriter p̄ficiā-
 mus ad meliora relictoꝝ obliuī, si peccatis inuolu-
 ti, ut totis uiribus enitāmur, ad eam remediū p̄ce-
 nitētię, ac dñi misericordiā modis oībus ambiam⁹
 sine qua nec uolūtas humana est efficax, nec conas-
 tus, & si qd̄ malū est, nobis imputemus, si qd̄ boni co-
 tū ascribamus diuinę benignitati, cui debemus &
 hoc ip̄m qd̄ sumus. Cæterę, quicq̄d nobis accidit in
 hac uita, siue lætū siue triste, ad nr̄am salutē ab illo
 credamus imitti, nec ullā posse fieri nobis iniuriā, a
 deo natura iusto, etiā si qua nobis uident̄ accidere
 indignis. Nemini desperādā eē ueniā a deo, natu-
 ra clemētissimo. Hęc (in q̄) tenere meo iudicio satis
 erat ad Chriānā pietatē, nec erat irreligiosa curiosi-
 tate irrūpendū, ad illa retrusa, ne dicā supuacanea
 an deus cōtingēter p̄sciāt aliqd̄ & c̄. Primū ut sc̄-
 de iam dictū est hęc forma datur idiotis Chriānis,
 q̄bus satis est, ut p̄ uiribus p̄ficiāt, seq̄ totos uolun-
 tati diuinę cōmendēt, nec ab his opinor requires,
 ut se fetorqueāt quæstionibus ne inter theologos q̄
 dem satis explicatis, de futuris cōtingētibus, de p̄-
 sciētia & p̄destinatōe dei, & affingis me hic deposi-
 to Sceptico, asseuerare, quū bis adijciam meo iudic-
 io. Verum istiusmodi permulta tibi permittis, &
 ego ne nimium hic operæ sumam, ad multa con-
 niue

TRIPER ERASMV M ROT.

niuebo. Nunq̄ em̄ dissuasi, ne quū inciderit oppor-
 tunitas, pp̄lus q̄q; audiat, eē libere arb. sed ineffi-
 cax absq; dei gratia, uerū illa q̄ nūc doces populū,
 nullū eē libere arb. oia mera necessitate fieri, præ-
 terq̄ qd̄ falsa sunt, p̄niciose dicunt̄ apud imperitā
 multitudinē, nec mihi uidet̄ cōsultū, ut etiā q̄ asse-
 runt libere arb. cæteras huius q̄stionis difficultates
 tractēt apud pp̄lm. Quot sunt purissimi chr̄is-
 anissimi uirgines q̄ sese totas diuinæ uolūtati cōse-
 crarūt, nec tñ intelligūt, quō p̄sciat deus, & an ali-
 qd̄ p̄sciat qd̄ nolit, & quō eadē uelit, & nō uelit, &
 quō p̄sciat cōtingētia, q̄ pendēt ab humana uolū-
 tate. Corpus nostrū nō intelligit quō uim suā in ip-
 so exerat aīa, satis est, q̄ aīo se p̄bet morigerē, ita
 nō est necesse ut aīa sciat q̄bus modis ipsa operet̄
 gr̄a, sufficit qd̄ se gr̄a p̄bet obsequētē. Tu uero pu-
 tas nihil eē religiosum, si hæc a religione Christia-
 na semoueant, an nr̄a uolūtas agat aliqd̄ cū operā-
 te gr̄a, an deus p̄sciat aliqua cōtingēter, sed hæc
 occurrēt suis locis. Nōdū em̄ disputamus, sed tu-
 as calūnias q̄bus liber tu⁹ undiq; scater, refellim⁹.
 Quare hæc una nō multū habet frontis, q̄tū men-
 tis, nescio. Formā hāc dānas ut Ethnicā ac Iudais-
 cā, qd̄ ne iora qd̄ fecerim mentionē Chr̄i, quasi
 doceā eē pietatē Chr̄ianā sine Christo, tantū si de-
 us natura clemētissimus totis uiribus colat, quāq;
 hæc uerba, tantū si deus, &c. de tuo affinxisti, ne
 nō haberet aliquē fucū tua calūnia. Hic iterū ap-
 pello tuā cōsciētā Luthere, nō te pudet tales næ-
 nias miseris chartis illinere? Tu huc torques mea
 uerba, q̄si formā totius Christianismi p̄cipserim

C r oibus

HYPERASPISTES DIA,

oibus. Immo præscripti quæ satis esset simplicibus aduersus contentiosas difficultates, & propemodum inexplicabiles, quæ tractantur circa materiam liberi arbitrii. Cedo mihi, ubi nominatur deus, utis quæ Christianorum, an illic abest Christus? nisi Christum non habes pro deo. Et ubi Christianus nominatur an ibidem non intelligitur Christus? In cuius libris frequentius inculcatur nomen Iesu Christi, quam in meis. Et post tam evidentem calumniam, de nihilo suscitatur, inferens hæc tragica. Quid hic dicam Erasme? Totus Lucianum spiras, & inhalas mihi gradum Epicuri crapulam. Nunquam tibi deest quod dicas, sed puto cordato lectori non esse obscurum, quod hic de te cogit. Iam illud mihi uide quod tibi non constes, homo adamantinus, cui Erasmus est Proteus. Id accidere solet, quoties quis non ex animo loquitur. Admoneo ut Christianus letotum mancipet uoluntati diuinæ, & totus spirato Lucianum, & inhalato crapulam Epicuri. An hoc est negatis esse ullum deum? Nunc hoc est spirare Lucianum, qui *ἀθεοῦ* dictus est, quod in libris suis derideat omnes gentium deos, hæcenus pij uocabulo dignus, si uerum deum agnouisset? An hoc est inhalare crapulam Epicuri? Quo modo quis committeret se totum deo, quem aut credat non esse, aut si est, non tangi cura reuerentiam manarum. Rursum qui credit omnia, tum læta, tum tristia, pijs immitti a propitio deo ad salutem nostram, an is existimat res hominum non esse curæ deo? Etiam atque etiam uide Luthere, quo te rapit impetus animi tui, cui nimirum obsequeris, contra quod decorum est personæ, quam ipse tibi imposuisti. Et tamen quasi iam argumentis irrefutabilibus euiceris quod intendis, adornas gloriosam

TRI. PER ERASMVV ROT.

gloriosum, prolixū ac magnificū triumphū, quē
agis aliquot capitibus.

ꝑz Hæc uerba Luthere, totis uiribus enitē-
mur, ad eam remediū pœnitētiæ, ac dñi miseris
cordiā oibus modis ābiamus, sine qua nec uolun-
tas humana efficax & c. non miror tibi uideri sine
Chro. sine spū dicta, & quauis glacie frigidiora,
quū dissentiat a tuis dogmatibus, a qbus quicquid
discrepat, impiū est tuo sane iudicio & hæc ipsa tū
uident t. bi nō ex aīo dicta, sed metu pōtificū ac
tyrannorū extorta, ne prorsus uiderer ἀθεος. Dic
mihi καὶ ἰστορίας, est ne ullus locus in tot meis lu-
cubrationibus q aliter loquit de libero arb. q̄ hic
loquor, iuxta definitionē ecclesiæ, & orthodoxo-
rū iniam? Aut audiuit me quisq̄ approbantē tuā
de libero arb. sentētiā? Qua igit̄ fronte, fingis me
tu principū nunc demū hæc uerba a me extorta?
Maluerā tecū in harena gladiatoria non cōmitti,
uel q̄a p̄uidebā me nihil profecturū, nisi ut equū
in campū (q̄d aiunt) pro uocarē, uel q̄a malueram
alijs uacare studijs. Proinde si me dicas aduersus
animi iniam prodisse i harenā, nō aberras a uero.
Sin existimas me tecū sētire, quū aliū ap̄d me celē
aut erras tota uia, aut impudentissime confingis
hoc, ut alia multa. Inuitus ac detrectās accessi ad
cōflictū, sed in ipso cōflictu nihil aliud defendi, q̄ et
sensi semper & hodie sentio. Id q̄d testificatus suꝫ
& in mea diatriba. Et tu iā olim in me stomachas-
baris, (id arguunt literæ tuæ a tuis excusæ) quod
in causa liberi arbitrij abs te dissentirē. Vnde igit̄
sur nouus ille tyrannorum metus q̄ has uoculas
expressit

HYPERASPISTES DIA

exp̄ssit aduersus animi mei sniam. Illud scio Lu-
 there nullū eē dogma tuū, de dānatis loquor, in q̄
 tecū p̄ oīa sentiā, nisi qd̄ q̄ scribis in mores ecclīe
 corruptos, ueriores sunt q̄ uellē. Tātū abest, ut hac
 una in parte abs te dissentiā. Quare posthac omit-
 te illas blādas appellationes, mi Erasme, mi Eras-
 me, & istis palpis tibi iuratis caput demulce. Atq̄
 hic miq̄ q̄ tibi fluant uerba tragica, falso multūq̄
 fluenti expressa ar busto, quasi oībus interdix-
 rim ne uestigent qd̄ possit uolūtas n̄ra, qd̄ agat in
 nobis gr̄a dei. Immo q̄ curiosius circa hęc dispu-
 tant, nō requiro ab oībus Ch̄rianis, & nego eē uē-
 rilanda apud pp̄m. Et legis in mea diatriba taxa-
 tos eos, q̄ irreligiosa curiositate in hęc irrūpunt, si-
 gnificāte aliquā piā eē curiositatē, qua hęc aliquo-
 usq̄ sobrie citraq̄ cōtentionē possunt inuestigari.
 Et uis nullū haberi pro Christiano, q̄ ignoret, qd̄
 sit in nobis illud qd̄ uocat̄ liberq̄ arb. & utrū sit in
 uolūrate tantū an etiā in intellectu, Et an tantū pa-
 tiatur agere ab agente gratia &c.

Supiores illæ q̄stiones, & illis si les possunt a sim-
 pliciter christianis simp̄r credi, etiā si nō excutian-
 tur subtilitate scholastica. Proinde qm̄ a scopo no-
 stri sermonis aberrasti, quicq̄ hic atrocibus uer-
 bis exaggeras, irrel̄ giosum, impiū, supuacaneum
 frustra tibi dictū est. Deinde qd̄ opus est simplices
 Christianos disputare de cōtingentibus, deq̄ uol-
 untate tantū patiēte, quū iā ecclesia magistra per-
 suasum habeāt, aliqd̄ agere uolūtatē, uerū id inef-
 ficax eē, nisi p̄petuo adsit opitulatrix gr̄a. Hoc do-
 gma iā annis mille q̄ngentis tenuit pp̄lus Christi-
 anus.

TRI. PER ERASMV M ROT.

anus Nec de hoc disputare fas est, nisi si q̄ modē-
rate in hoc disputēt, ut magis cōfirmet qđ tradit
dī ecclia. Cæterū qđ in cōgressu profiteor me di-
putatorē, non iudicē, ciuilicas erat quā tibi tuisq̄
tribui, qua simul & auctoritate cōciliorū, pontificū
& academiæ memet exarmaui. Quid em̄ attine-
bat me pronūciare, de quo iā olim pronūciauit ec-
clesia catholica? Proinde quū hoc agā tota mea di-
atriba, ut euincā eē uerū qđ definiuit ecclia, esse in-
hoīe uim liberi arb. q̄ operati in nobis gr̄æ coos-
peret̄ sed sic ut ip̄m nō assequat̄ salutē absq̄ gra-
tia, qđ attinet mihi ingerere mea uerba, q̄bus asse-
ro uolūtātē aliquid agere, in his q̄ p̄tinēt ad æter-
nā salutē, & hāc rursus inefficacē eē, sine misericor-
dia dei? Sed hic mecū pugno (ut ais) q̄ p̄fatus sim,
eē curiosum his de rebus disputare. Nō solū curio-
sum, uerū etiā impiū est illa uocare in dubiū, que
tāto cōsensu recepit ecclesia, id qđ tu facis. Et ad-
do multas alias q̄stiones q̄ huic adhærent, quas tu
prudens retices. At in forma nō definitio, qđ uales
at nra uolūtās, qđ misericordia, & quō intelligē-
dū sit agere & pati, q̄ uidelicet prudēs, ut scribis,
faciā ignaros. Graue flagitiū, si hęc nō explico in
forma quā p̄scribo simplicibus, at explico satis o-
pinor, in ipsa disputatiōe, & forte melius q̄ tu fere-
re possis. Nā qđ tu diatribā meā sic eleuas, sic des-
picias, sic cōspuis, hoc ip̄m arguit illā nō tā asperna-
bilē eē, q̄ tu uideri uis. Si nō urgeret te, nō tot con-
uictijs in illius autorē debaccharēt tuus calamus.
Rursum illa uide, q̄ nō in loco tibi dicunt, qđ neu-
tri parti adhærerere statui, & inter Scyllā & Char-
rybdim

HYPERASPISTES DIA

rybdim tuto euadere, ut medio mari fluctibus ob-
 rutilus & confusus oia assera quae nego, & negem
 quae assero. An omnes defecerunt ad tua Charyb-
 dim qui non stringunt calamum pro ecclesia? An de-
 fecit ab ecclesia, quisquis maluit aliud agere, quam te
 cum cogrediri? A uelro foedere me alienum esse semper
 professus sum, cum ecclesia catholica pacem habeo,
 cui & censuram scriptorum meorum detuli, si quid inest er-
 roris humani, nam malicia aut impietate procul ab
 illis abesse scio. In nullius gratiam unquam impugnaui
 cognitam ueritatem, nec ullius tyrannidem meis scrip-
 tis foui. Mihi in pontificum & episcoporum uitam ce-
 soria uirgula data non est. Et si quid monitis proficere
 uideor mihi hic fuisse liberior, quam huic personae con-
 gruebat. An ideo seiuictus sum ab ecclesia, quod
 mihi cum duobus aut tribus theologis, quos tu
 sophistas uocas, parum conuenit? Haec quum tot es-
 pistolis & priuatim scriptis, & per typographos
 euulgatis ante tot annos declararim, tibi adhuc
 nauigo inter Scyllam & Charybdim (nam hoc tam le-
 pido dicto uideris mire delectatus, toties inculcas
 nobis) & neutri parti adhaereo. Si persuasisse nobis
 te esse uirum illum diuinitus orbi datum, qui gladio spi-
 ritu dei, cui soli nihil esset obscurum in sacris literis,
 ultro isthuc adrepissemus, etiam pedes tuos exol-
 culaturi. Verum hoc, quantum uis arrogas tibi, mihi
 nondum persuasisti. Per multa quidem obstiterunt,
 sed inter praecipua fuit ista tui calami amarulencia,
 & effrenis conuiciandi libido, ac plusquam scurrilis
 dieteriorum sannarumque petulantia, qua ueris
in oes

TRI. PER ERAS. ROTER.

In omnes, qui audent aduersus tua dogmata his-
cere. Hic em̄ non solū desiderare cogimur spiritū
illum Christi, quē tibi fortiter arrogas, uerū etiā
sentimus longe aliū sp̄m, uidelicet Lucianicū aut
Aristophanicū, nisi mauis Archilochiū. Et tu ne-
gas animā hoīs ferre duos sutores, quorū alter al-
terū uicissim depellat, at q̄ tua legit, sentire uideēt
ambos simul eidē aīæ inequitātes. Quū em̄ nobis
cōmendās fiduciā erga deū, quū extenuas uires
hoīs, quū diuinæ scripturæ maiestātē & autoritātē
extollis, oīaq; hūana p̄ hac deīcis, multa sic dis-
cis, ut uideri possint ab euāgelico sp̄u pficisci, rur-
sus ubi tuīs uilheylis & applausoribus incipis as-
gere fabulā, tāta est petulātia, subsannādi, cōuici-
andiq; tāta uafricies, & adeo nullus in his modus
quū in argumētado sis astrictus, ut nullus quīs æ-
quissimus tibi, possit excusare sp̄m tuū. Iā q̄ graui-
us uulneres, uafricie q̄dā addis maledicētiae stro-
phas, & obliq; figuras, hoc ē, gladio uenentū illis-
nis. Quēadmodū & hic facis, quum nihil omiseris
q̄d in hoīem deploratissimū dici possit, quū sim ti-
bi Lucian⁹ atheos, quū Epicuri de grege porcus,
quū tā ipius, ut nec ipsissimis Sophistis sim tolerā-
bilis, quū hostis totius Chriānismi, q̄ nolim apud
pp̄lm disputari, an de futuris cōtingētib⁹ sit certā
uitas, tñ adhuc aliqd p̄mis in pectore, & cōcedis
de tuo mōre, & uela cōtrahis, & ni Erasm⁹ essem
tuo more ferreris i me, q̄si tibi postules & grās a-
gi p̄ tā clemēti modestiā. Hæc i te quū sint euide-
tia, tñ postulas ut credamus te nihil facere ex lib-
arb. sed ex moderatiōe sp̄s Christi, & ind gnaris
quod

HYPERASPITES DIA,

qđ nō protinus deserta doctrina, quā tot retro se-
 culis amplexa est, ac tenuit ecclesia catholica, iure
 mus in tua uerba. Mihi nunq̄ fuit aīus admisceri
 uestræ cōspirationi. Et tñ si me tæderet huius ecc-
 lesiæ, q̄so te p̄ Euangeliū, quo me uacillantē ac p̄-
 plexū uocares: ad istā uestrā disgregatā cōgrega-
 tionē, & undiq; dissectā sectā? Carolstadius in te
 debacchatus est, tu uicissim in illū. Nec dissidium
 fuit de lana caprina, sed de re grauissima. Zuingli-
 us & Oecolampadius multis uoluminibus oppu-
 gnāt tuā sniam. Et his cōsentiūt aliquot proceres
 tuæ cōgregationis, quorū est Capito. Rursum Bal-
 thazarus quāta cōtētiōe pugnauit cū Zuinglio.
 Et haud scio an istic in exigua ciuitatula, satis in-
 ter uos cōueniat. Hic tui discipulī palā docebant
 disciplinas hūanas eē uenenū pietatis, nō eē discen-
 das linguas, nisi Hebraicā & Græcā ex aliquatū
 la parte, Latinā prorsus negligendā. Extiterunt q̄
 tollerent baptismū, tū q̄ nouaret, nec defuerunt q̄
 hos opprimerent. Alicubi diuorū imagines dira-
 passæ sunt, tu illis tulisti suppetias, Vbi prodisset
 libellus tuus de instaurandis studijs, aiebant te des-
 titutū tuo spū, iā humano spū cœpisse scribere, q̄
 pugnaret cū Euangelio, idq; dictitabant te facere
 in grām Melanchthonis. Exortū est isthic proph-
 ticū genus, qui cū tibi fuit acerrima conflictatio.
 Deniq; quēadmodū quotidie inter uos existūt no-
 ua dogmata, ita simul exoriunt̄ noua dissidia, &
 postulas ne q̄s a uobis dissentiat, quū ipsi intes uos
 de rebus grauissimis sic dissentiat̄. Finge igit̄ ue-
 rū eē qđ toties sine fronte repetis, me miserē fluitare in-
 care in-

TRI. PER ERAS. ROT.

rare inter Scyllā & Charybdim, in quā littus, in quē
 portū me uocas? Si quā dedissem nomē uestro fœde
 ri, & in ueterē eccliam reuolutus eēm, uos potera
 tis defectōis & inconstantiae crimē impingere, alij
 uocarent resipiscētiā. Si uestrā doctrinā cōpro
 basset orbis Christianus, uel pertinax uel impius ui
 deri possem, qui solus nō accederē. Si uos inter uos
 consentiretis in dogmatibus, fastidiū obijcere pos
 teras, quō nolle auscultare quā tanto consensu doce
 rēt homines eruditi. Nunc quum eccliae Catholice
 semp adhaerim, a uestro cōsortio semp abstinues
 rim, quum uŕa doctrina dānata sit p eccliae prin
 cipes & orbis monarchas, ne quid dicam de censuris
 Academiae, quū uos sic inter uos digladiemini, et
 nemo interim sibi nō uindictet spm̄ Chri, sacrarū
 q̄ literarū certissimā cognitionē, quō tibi adhuc ins
 ter Scyllā & Charybdim nauigo, & indignaris quā
 homo senex & rei Theologicae rudis malim seq̄ cō
 sentientē autoritatē eccliae, quā uos sic dissentientes
 ab ecclesia, ut nihilo secius inter uos dissentiatis.
 Hac pluribus inculcare uisum est, quā te nō pudeat
 toties occinere nobis Scyllā & Charybdim, & anis
 mū ancipitē in medio fluctuantē. Ego Luthere tm̄
 habeo fidei diuinis literis, & eccliae decretis, ut eti
 am absq̄ uŕae fidei p̄sidio sperē mihi salutē a mise
 ricordia dñi. Quare noli posthac tibi uindicare quā
 est dei, noli p̄nunciare de spū homis, sed tuū ipsius
 spm̄ excute, ne forte aliū habeas fessorē quā prædis
 cas. Ego quū ex aliorū autoritate possem, de tuo
 spiritu non ausus sum pronunciare, tantum diximi
 hi suspectum esse, & optaui ut mea me suspicio fal
 D leres

HYPERASPISTES DIÄ)

yeret, quod idem & hodie opto. Hoc de te suspicatus sum iam inde ab initio, quum tu fabulam hanc magno orbis applausu saltare instituisses. Huc animu constanter pre me tuli, multo anteq in me stringeres calami tui cuspidē, id q̄ factum gaudeo, ne si quid nunc de tuo animo iudicārē, causari posses, non esse iudicij, sed doloris & odij. Promittis alicui te effecturū ut me pudeat æditæ spongiæ. Ego contra non ausim polliceri me effecturū, ut ullius rei te pudeat, ea ē animi tui præsentia, attamen efficiā, ut omnes intelligant, quantus sis artifex, detorquēdi, deprauandi, calumniandi, exaggerandi q̄libet, quanq̄ istuc iam pridē agnoscit mundus. Sicut q̄ libris æditis ingerant tibi tuā incōstantiam, & uafre dissimulas, mihi occinis, aiunt aio, negāt nego, & hic assero quæ nego, nego quæ assero, quum tu tantus Protei capiendi artifex, adhuc ne unum quēdem locum proferre potueris, in quo mihi non cōstem, nisi forte aiunt aio, & negant nego, putes in eos competere, qui aiunt quod affirmat ecclesia, & negant quod rejicit ecclesia, ut iam dictum hoc in uersum uideat in te torquendū, aiunt nego, negāt aio, adeo lubens dissentis ab oibus quæ recipit ecclesia, nec assero quæ nego, negans quæ assero, sed ea tibi uafrices est, ut recte dicta depraues quorū est commodū, ut quod album est uertas in nigrū, quod lucidū uertas in tenebras. Pertinet & hoc ad artem, quod subinde mones, ut metuā spm̄ Chr̄i, deum non irrideri. Ita ne periculū est ne offendam spiritum dei, si metuam dissentire ab ecclesia Chr̄i. Immo hoc est, quur non audeo me uobis credere, quod

TRI, PER ERASMVVM ROT.

quod metuam offendere spm̄ dei. Et postea nobis excusas tuā istā admirabilē infantīā, quū ad male dicendū & calumniandū suppeditet tibi tāta copia sermonis amari, ut quīs ociosum & patientē de lassare q̄as, rursus tm̄ adsit artis, ut nihil tācircūspecte dici possit, quin tu uertas in atrocem tragediā.

Primū quod dixeram obiter in præfatōe, satius esse si de difficultatibus quæ incidunt circa materiā liberi arbitrii non disputeret ab idiotis, aut apud idiotas, id quod nunc fit libris in linguā uulgatam uersis, adeo ut passim a militibus audiamus. Quid refert: nō est liberæ arbitriū, deus oīa operat in nobis & bona & mala. Sinamus illum operari, scit qd̄ agat, & eius uolūtati nemo resistit, sic interpretaris, q̄ si nolim quenq̄ usquā loq̄ de libero arbitrio. Simili arte quū ego multas quæstiones recēseam, tu unā aut alterā urges, quū a sobrijs q̄stionibus pueniat ad curiosas, & postq̄ oīa detorsisti, tum præsto sunt illa tragica, curiosum, uanum, supuacaneū, irreligiosum, quo lectori talē offundēs ob oculos puluerē, exocules. Prodeō in mediū dirempturus uos, p̄fatus de his rebus nō eē disputandū & rē eē supra capitū humani ingenij, & interim facio qd̄ improbo. Primū nō dirimo uīam litē, q̄ me disputatorē tm̄ p̄fiteor. Ea testificatio erga te ciuilitas erat, erga catholicā eccliam de p̄catō malitiosi erroris, deinde nō tecū luctat ecclia, imo aduersus tuū dogma qd̄ iam olim p̄stratum est ab ecclia, ea disputo, sed losbrie, sed coactus. Si rem tam arduam mea sponte suscepissem, poteras impingere crimen temeritatis, nunc quum detrectans, & nihil non ex

D z cus

HYPERASPISTES DIA,

cufans susceperim, temeritas obijci nō pōt, sed obe-
 diētia laudari debet. Postremo nō disputo q̄ te sus-
 perē, sciebam em̄ me nihil p̄fecturē, sed ut oibus re-
 stauissimū facerē, me nō sentire tecū, & tuorū q̄bus
 dā fucū detraherē, q̄ p̄dicabāt & plerisq̄ psuaderāt,
 me tecū sentire. Quā suspiciōnē, ut capitalē ita falsi-
 ssimā, tu q̄q̄ fouere conaris tācti frustra, ni plas-
 ne, p̄lapide habes Erasimū. Rursus ip̄e mihi cōtradi-
 co, q̄ in eadē formula iubeā anniti totis uiribus,
 & asserā n̄ros conatus eē inefficaces sine dei miseri-
 cordia. Si arguis, Qui nisus & uirū meminit, sentit
 aliqd̄ agere uolūtātē n̄ram, q̄ fatei inefficacē eē si-
 ne dei misericordia, docet eā nihil aliqd̄ q̄ pati. O in-
 cōstātiā. Quid ego audio: q̄cūq̄ p̄fessi sunt homi-
 uires nō sufficere ad parādā salutē absq̄ dei miseri-
 cordia, fatent̄ uolūtātē n̄ram nihil agere, sed tm̄ pa-
 ti. Atq̄ istud nemo neq̄ ueterē neq̄ recētū Orthe-
 doxorū negat, q̄ tm̄ docēt n̄ram uolūtātē aliqd̄ agere
 si cū agere grā. An absurdū uidet̄, eandē uolūtā-
 tatem iuxta diuersam rōnem si p̄ & agere & pati.
 Quin istā incōstātiā impingis diuinis l̄ris, ubi toties
 legis misericordiā dei cui debemus oīa, rursus
 toties illa, insta, uigila, labora, legis apud Paulum,
 plus oibus laborauī, & rursus, certa bonū certamē,
 & cursum cōsummaui. At apud eundē legis, grā
 dei sum id q̄d sum, q̄n huic ip̄ingis incōstātiā, quā
 mihi ip̄ingis e duabus uocibus, nitēdi & misericor-
 diae. Sed nō definitio quō illud agere & pati sic intel-
 ligendū. Hoc scilicet explicādū erat in formula, q̄
 nō satis fuerit in disputatiōe ubi oportebat id esse
 factū. Postremo an Ch̄rianus sit impius futurus, si
 tantum

TRIPER ERASMVVM ROT.

tantū didicerit, quicquid in nobis est boni, id totū diuinæ benignitati ascribendū, nisi pollice metiatur etiā, quantū debeat illius misericordiæ, quantū nostris uiribus. Sed hanc quæstionē paulopost, magnifica pollicitus tractas. Illic igitur audies quod non respondeat tua probatio pollicitis.

13 Hisce rebus tam feliciter gestis adornas triūmphantū, & anī grā expariaris in locū rhetoricū ut cū rhetore pariter rhetoriceris, sic enim loqueris uere pariter rhetorice. Ac mire urges me similitudinibus scribē dipoematis, agricolādi, belligerādi, & turris edificandæ, ex rhetorica Quintiliani, ex poetica Horati, & hic si superis placet citant Vergiliū georgica & Salustij snia, quasi quicquid simile inter agricolam humanam industria colentē agrū, & deum operantē in nobis. Nam quod adducis ex Euangelio de turri, aut frustra huc adducis, aut contra te facit. Quid suppunitur ille, qui nihil habet quod impendat.

16 Eadē felicitate post adducis similitudinē exēdia arte rhetorices, de oratore & præceptis. Deum immortalē, non puduit tuū logodædalū huius mundi nugas infulcire disputationi, in qua tu profiteris esse cardinē totius doctrinæ Christianæ? An quod sic doceat simplicē Christianū, ne te torqueas quæstionibus quæ superent ingenij tui modulū, sed iuxta dei præcepta cōnitere ut fugias quod ueritū est, & præstes quod præceptū est, at ita ut ne quod tuis fidis uiribus, neu quod ex benefactis tibi arroges, sed totū ascribas benignitati diuinæ, cui debes non solum quod recte facis, uerum etiā hoc ipsum quod naturæ uiribus potes aut es, docet socordiā, & dicit oraturo, ne labores, de præceptis,

D 3 pris,

HYPERASPISTES DIA,

ptis, tm scribito? Tam insulsis iocis mecum agis q
uindicas tibi cu Paulo sciam, mihi uix sensum re
linquens comunē. Paulo minus inepte contulisses
tua similia, si Chriianum comparasses agricolae, co
lendi rationem dei preceptis, coeli fauorem gratiae
diuinae. Huic opinor, non absurde quis diceret. Tu
gnauiter labora iuxta praecpta agricolatois, uere
hoc scito, te frustra factuz oia, nisi coelum fauerit.
Nam illud fructificat potius q̄ ager. Sed coeli fas
uor tibi in manu non est, nec semper scis quomō fa
ueat. Nam fauet aliquando, quum credas inimic
cum Similia sunt que praescribo simplici Chriistia
no. Itidem sentiendum de eo qui dicturus sit de re
Christiana. Exerce te in literis sacris, meditare quid
sis dicturus, sed inuocato illius spiritu, sine cuius au
xilio sterilis est hominis sermo. Nec est tuū illi praes
scribere, quomodo sit moderaturus organum lin
guae tuae. Scit ille quid expediat. Hic tu dictur uo
les lancibus expendere, hoc ego praestabo, tm de
us, sic ego dicā, sed deus sic afficiet animos hoim.
Opinor et martyrē iam apparatus cruciatibus &
moribus, iubebis expēdere qd ipse possit suis uiri
bus, & qd misericordia dei, simulq; cogitare, quomō
modo patiat aut agat libere arbitrium, quomō
operet misericordia dei. Quanto Chriistianus mo
nueris illum, ut suis uiribus diffusus, totum se tra
dat misericordiae dei, ipse tantum ne se subducat
gratiae, respiciēs carnis praesidia. Sed ualeant stultis
simae logodaedali tui collationes Qui docet dei mi
sericordiam in nobis operari pricipium incremē
tum, & consummationem, sed simul cum illa cona
ri no

TRI. PER ERAS. ROTER.

ri nostrā uoluntatē, p'ie docet, qui uocat in dubium
an sola gratia operetur, uoluntas nihil aliud q̄ pa-
tiatur, non pie disputat. Quot autem censes fuisse
pios homines, qui nunquam uestigarunt quomo-
do Deus necessario præsciat, ea quæ pendent a li-
bero arbitrio, & an ipse deus, quando uoluntatem
habet immutabilem, necessitate faciat oīa, quem-
admodum nos omnia necessitate quadam facimus
quod illius oīpotētī uolūtati nemo possit resistere, &
quæ traxerit Petruscū ludā nō traxerit, aliaq; huius
generis innumera, neq; em̄ tantum loquor de hac
quæstione, an gratia totum peragat in nobis, & uo-
luntas nihil agat, sed de omnibus quæ scholæ phi-
losophicæ huc inuehunt. Nec, quod mihi sæpe re-
petendum est aduersus tuam importunitatem, lo-
quor de sobrijs eruditorū inquisitionibus, sed de ri-
xosis contentionibus apud populum.

1^r Hæc quum sic habeant, expēditō q̄ non in
loco dicunt illa. Qui hoc non sentit, fateat se non eē
Christianum, qui uero reprehendit uel contemnit,
sciat se eē summū Christianorū hostē. Nam si igno-
rauerō, quid, quatenus, & quantū ego possim & fa-
ciam erga deū, pariter incertū & ignotū mihi erit,
quid, quatenus, & quantū deus in me potest & fa-
ciat, quum deus operetur omnia in omnibus. Igno-
ratis uero operibus & potentia dei, deum ipsū
ignoro. Ignorato deo deum colere & gratias age-
re, seruire Deo non possum, dum nescio quantum
mihi tribuere, quantum deo debeo. Hic ē tuus syl-
logismus scalaris, in q̄ quū nobis egregie sophistā
agas, tibi tamē mirus uideris theologus. Nō est ne-
D 4 cesse

HYPERASPITES DIA,

esse ut Christianus ad trutinā expendat, qd ipse
 possit, qd deus, & quantū ipse faciat, quantū deus,
 nō sciat, quicqd boni facit id diuinæ benignitati
 acceptū ferri oportere. Nec potētia scitur, sed cre-
 ditur, nec protinus deū ignorat q per imbecillita-
 tē humani ingenij non assequit, quō operet oīa in
 oibus. Quēadmodū non assequimur ingenio quō
 cōdiderit mundū, & tñ conditū ab illo credimus.
 Et multi pñ credūt Christū fuisse deū & hominē,
 q tñ nesciunt, quō & quatenus qbusq; modis ad-
 glucinarit sibi natura diuina humanā, nec respon-
 dere possint, an eo tpe quo corpus exanime iace-
 bat in sepulchro, Chrs potuerit dici hō. Nec male
 gratias agit deo, q sibi nihil tribuēs, summā boni
 operis, illius græ fert acceptā, etiāsi non dimeriat
 pollice, quantū debeat sibi tribuere, quantū deo.
 Egit Augustinus grās deo, coluitq; deū, & tñ alia
 qñ ignorauit, illud tuū, qd, quantū & quatenus.
 Coluit, egitq; grās diuus Bernardus, q tñ hæret
 in his qstionibus. Egit Thomas (opinor) & Scotus,
 q inter sese dissentiunt. Agunt & hodie pluri-
 mus gratias deo, q cōtenti patrū definitione, nō expē-
 dunt ad trutinā, qd, quatenus & quātū. An Chri-
 stianus nō est, nec deū colit, nec illi seruire potest,
 aut agere grās, qui quū toto pectore credat artic-
 ulū de carnis resurrectione, tñ nō disputat, nec al-
 sequitur illa tā multa, q̄ theologi circa hāc materi-
 am disputant. An totū deū nescit, q certa fiducia
 sperans uitā æternā, nō excutit innumeras diffi-
 cultates, q̄ de uidendo deū facie ad faciē sicuti est
 tractant a theologis. Ipsa uirgo sacratissima non
 aliud

TRIPER ERASMV M ROT.

quæsiuit ab angelo, q̄ q̄o sine uiri cōtractu esset
 paritura, simul atq; audiuit, Sp̄s sanctus sup̄ue-
 niet, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, nihil ul-
 tra sciscitata, ancillā professa est cœlestis opificij,
 & fieri p̄t, ut uel ignorarit, uel nō inquisierit mul-
 ta, q̄ theologi disputant, de orationibus, q̄bus in
 corpusculo uirginis illud opificiū sp̄s fuerit pas-
 ctū Intelligis quot exēpla queā hic cōgerere, in q̄
 bus ridiculus & impius erit tuus scalaris. Quot
 sunt Christianorū milia, q̄ deū sincere diligūt coz-
 lūtq; quos tñ si interrogas, qd sit gr̄a, utrū creatū
 quiddā, an increatū, & an sit eadē gratia qua nos
 attrahit deus, & qua nos illū redamamus, respon-
 suri sint. Deus nouit. An pronūciabis de talibus
 in uniuersum qd deū nesciant, ignari qd, quantū
 & quatenus in ipsis operet? Nā huc p̄ducent il-
 los tui gradus. Et impius erit indignusq; Christia-
 ni noie, q̄ cōtētus tenere qd traditū est, uerū Chri-
 corpus & sanguinē esse in Eucharistia, nisi q̄sierit,
 & assequat, q̄o corpus solidū sit absq; dimensio-
 nibus, q̄o corpus hoīs sit absq; distinctione mem-
 broꝝ, hoc est, ut nō alibi sit pes, alibi caput, alibi
 pectus, sed ubiq; totū sit. itē q̄o solidum corpus
 possit in cœlo sedere ad dextrā patris, & idē tot
 locis in terra comedi ab hoībus. Equidē arbitror,
 nec tu (ni fallor) inficiaberis, milies centū milia re-
 gnatura cū Chro, q̄ dū uiuerent, nunq̄ exquisies-
 runt, an in oībus tantū patiat uolūtas hoīs, an si-
 mul & agat aliquid, & si qd agat, q̄o unius operis
 possint esse plures causæ, & utra causa sit princī-
 palis, utra secūdaria, deus an uolūtas hoīs, deide
 D s q̄o

HYPERASPISTES DIA,

quō utraq; possit esse principalis & secundaria, si
 distinguas esse substantiæ, & esse meritoriū. Nam
 hæc aliaq; multa uis apud oēs excuti, ni fiat, nego-
 ligi Christianismū & articulos ecclæ. Hæc si a me
 dicta fuissent, exclamasses impiū sophistā, nūc qm̄
 uisa sunt facere ad calumniā, uis erudite pariter ac
 pie dicta uideri. Nec minus olet sophistā alteri-
 le scalaris, q̄ p̄cessit. Nescient em̄ qd̄ faciant, dū ig-
 norant qd̄ & q̄tū possint. Ignorātes autē qd̄ faciāt
 p̄nitere si errent, nō possunt. Impoenitētia autē
 peccatū irremissibile est. Istiusmodi gradibus nō
 ascendit ad ueritatē, sed descendit ad insaniā. An
 ille nescit qd̄ possit, q̄ doctus est se nihil posse abs-
 q; gr̄a dei, p̄ illā nihil nō posse. Sed finge eē simpli-
 cē Christianū q̄ nesciat exp̄dere ad lancē, q̄ta sit
 uis liberi arb. q̄ta uis agētis gr̄æ, nū ille peccās ad
 uersus p̄cepta dei, nescit qd̄ faciāt, nec poterit un-
 q; p̄nitere? Hæc plusq; sophistica obrudis nobis
 simplicibus, dū ostētas orbi tantā rei diuinæ scien-
 tiā, quātā haud scio an quisq; ap̄tor; sit unq; pro-
 fessus. Certe post ap̄tos nemo sibi uindicauit, ni-
 hil eē in libris arcanis, qd̄ ipsi nō eēt dilucidū. Rur-
 sus inculcas me idē asserere, qd̄ tu asseris, q̄ in for-
 mula doceā totū bonū nostrū deo ascribendū esse
 nā ex eo cōsequi, dei misericordiā solā oīa agere
 & uolūtātē nostrā nihil agere, sed potius pati, ali-
 oqui nō totū deo tribuerēt. Non tu defines hęc
 tā cōfessæ tāq; pudēdæ uanitatis asseuerationib;
 miser; lectorē obtūdere, quū in diatriba mea, cam
 explanate tāq; dilucide docuerim, hūc sermonē
 nō pugnare secū, si q̄s summā opis boni tribuac
gratias

TRI, PER ERASMVV ROT.

gr̃æ diuinæ, & tñ asserat hois uolūtatem pro sua
portūcula aliqd agere. Porro quū iā dudū sic in
eptias, ut me q̃p̃ tui puduerit, tñ adiecto epiphora
nemate, tibi ipsi plausum das, idē & actor & ap
plausor. Sed sic (ings) loqui cogitur mens sibi ipsi
nō cōstans, in rebus pietatis incerta, & imperita.
Quid superest, nisi ut tibi dei nomē usurpes, postea
q̃ tñ asseuerāter pronūcias de mēte aliena. Toties
inculcas incōstantiā, quū nondū potueris uel unū
locū euincere, in quo mihi nō constē, & si id fecis
ses, nihil aliud probasses, q̃ hoc usu uenisse Eras
mo, qd̃ accidit Augustino & Hieronymo. Nā nuf
q̃ errare, nihil nescire, nullius dicti pœnitere, tibi
Stoico, & gnostico peculiare est. Sed age dic q̃ tñ
bi cōstas, q̃ quū mihi tribuas summā imperitiā ue
ri, tñ impingis peccatū irremissibile. At nemo per
imperitiā labēs tenet isto crimine, nā & Paulus
blasphemus fuit aduersus euāgeliū, sed qm̃ igno
rās fecit, misericordiā cōsequutus est. Ab hoc igit
crimine me mea liberat impitiā, sed tibi metuendū
dū est, q̃ nihil nescis, ne in hoc crimen incurras, dū
fortiter rescindis eccl̃æ placita, nihilq; nō asseris.
Rursus q̃ cōuenit, ut quū nihil sciā, tñ tecū sentiēs
in grām principū diuersa defendā. Vis me uidea
ri pessimū, q̃ sciēs uerū impugnē metu principum
at eundē uis uideri ueri ignorāntissimū. Sic tu uir
cōstantissime ignē aquæ misces, & impotēti om̃ia
calūniandi libidine, dū nūc huic, nūc illi cupidita
ti obsequis, pugnātia loq̃ris. Quoties excusas anim
meū, quoties eundē accusas. Nunc laudatur anima
mus bonus & pacis amans, mox cōtra cōscientiā
scr. b. o.

HYPERASPISTES DIA,

scribo in grām tyrannorū, & Lucianū Epicurūq;
gero in pectore. Quā uero quadrāt ista cū spiritu
Chri quē tibi reclamāte mūdo uindicas?

16 His feliciter absolutis, accedis ad alterum
exēpli gratia propositū, an deus aliqd p̄sciat con-
tingenter, aliaq; q̄ huic adherent q̄stioni. Et hæc
Lutherus uult discuti a q̄buslibet Christianis, &
apud promiscuā multitudinē tractari. Et rursus
hic inculcas uoces atroces, irreligiosum, curiosum
& uanū. At mea uerba sic habēt, libens psuasero
mediocribus ingenijs, in huius generis q̄stionib;
nō adeo p̄tinaciter cōtendere. Doctis felicibus &
exercitatis ingenijs nō dissuadeo sobriā ac religio-
sam inquisitionē, nec ultra tñ q̄ sat est. Hæc cū tibi
uident usq; adeo nō ferenda? At quoties Hilar-
rius disputaturus de mysterijs sacrae triadis, depre-
catur crimē irreligiositatis, qd̄ res supra uires hu-
manæ mentis audeat humanis uerbis atrectare?
Nec dissimilia p̄fatur Augustinus, in libris eius
de tituli. Iā mihi cōfer, quas argutias ex philoso-
phis in hāc q̄stionem cōuehūt, q̄bus placet Scoti
subtilitas, & asseuera de iisdē rebus sic esse disputa-
dū apud promiscuā multitudinē, quē ad modū lib-
li disputant. Atq; hic rursus ex tua rhetorica, cuius
meā Diatribā, hyperbolen & epitalin uenaris ex
collatione sophistarū, de q̄bus quū pessime sentias
id qd̄ tui libri declarant, tñ eos propemodū ino-
pis p̄dicare in odiū mei, adeo ut q̄ tua uafricies est
credā futurū, ut quē ad modū nō iniusto quidē illo
sed immodice sæuo libello in rusticos utcūq; pla-

TRI. PER ERAS ROTÆ.

casti principū indignationē, ita debacchando in
me recolligas recōciliesq; tibi theologorū animos
quos interim tū non alio noīe dignaris, q̄ sophista
rū. Immo iā agnoscere mihi uideor tela quædā, q̄
ex Lei, Latomi Stunicæq; libris deprōpta in me
torseris. Sophistæ inq; sane melius hic dialectican
tur, q̄n rhetoricari nesciūt, q̄ libere arb. aggressi de
finiunt oēs q̄stiones eius. An sit, qd sit, qd faciat,
quō habeat, &c. Acquū Luthere postulas, ut in li
bello, quē aduersus animi sniam suscepī, & in quo
uix toros octo dies collocaui, q̄ quidē sumptus mi
hi uisus est immodicus, quēq; in hoc, ut dixi, pos
tissimū scripserā, ut ostenderē me nō idē sentire qd
tu, quicquid est q̄stionū apud sophistas, de p̄destina
tione, de uolūtate, de p̄scientia dei, de bono opere
de meritis humanis in unā disputationē cōuerres
rē. Id si conatus fuisset, quō cōspuisses sophisticā
rē Erasmi: Sed qd egissem illis sophistarū argutijs
etiāsi maxime callerē, quas tu pili nō facis? Et tan
men qd me scribis nihil aliud agere in Diatribā,
q̄ an sit libere arb. similis uerecūdiæ est, qua ut par
tim ostendi, sed post euidentius ostensurus sum,
multa alia nō ex re, sed ex causæ tuæ cōmodo in
me iacularis. Relege meā Diatribā, & p̄ficta frō
te aude negare, qd illic definiā libere ar. qd distin
ctis gratiarū generibus, digestis uarijs opinionib;
ostendā cū qbus opinionibus mihi potissimū con
gredi fuerit propositū deinde quousq; uelim hāc
tractare materiā, postremo qd illic declarē, in qua
animi parte potissimū sit libere arb. & quid possit
ante grām & qd agat cū agēte in nobis gratia. &
quq

HYPERASPISTES DIA

quō se habeat erga deū, & laudē boni operis, alia
 q̄ p̄ multa. I nunc & iacta me nihil aliud attulisse
 ad disputationē, nisi tantū hoc, an sit liberū arbitri
 um. Immo notari merebar potius, q̄ transiliens se
 p̄ta propositę disputationis excurro usq̄ ad Adā
 nondū lapsum, & ipsum deū attingens, nō nihil de
 necessaria illius & uolūtate & actione. Quanquā
 hoc loco, aut ego fallor, aut tu tibi parū constas.
 Sic igitur dicis, urgebo igitur hoc libello te, & so
 phistas omnes, donec liberi arbitrii uires & opera
 mihi definiatis. At paulo ante dicebas, omnes de
 libero arbitrio quæstiones a sophistis fuisse defini
 titas. Quid exigis ab illis quod fateris ab illis ab
 unde factum? Quur me negas fecisse, quod ipsa
 Diatriba clamitat me fecisse copiosius q̄ tu præ
 scribis? Et hic incandescit spiritus tuus, teq̄ polli
 ceris ad acturum me ad pœnitentiam æditæ Dias
 tribes Isthuc Luthere præstandum erat, nō rories
 iactādū, ne fiat qd̄ aiunt Græci *περὸ τῆς νίκης ἐγκο
 μιον*. Nam hac tota priore libri tui parte quælo,
 quid aliud q̄ triumphas, insultas uicto, ostētas tro
 phæa, canis pæana, quum nondum ad aciem nos
 stram perueneris. Moxq̄ post hanc egregiam pol
 litationem, uelut aggressurus rem, doces nos
 dei præscientiam deiq̄ uoluntatem non minus in
 commutabilem esse, q̄ sit ipse deus, nec ullo impru
 dente aut nolente quicquam omnino rerum acci
 dere, neq̄ enim præscientiam illius falli posse, nec
 uoluntatem impediri, quemadmodum fit in no
 bis, nec opere perfecto desinere illius uoluntatē,
 quemadmodum homini posteaquam extructa
est do

TRI. PER ERAS ROTĒ

est domus, uoluntas struendi desit, quā opus maneat. Sunt ista retrusa mysteria quæ nos docent. Quis ista qui uel sex paginas legerit in theologia nescit, aut quis tam insanus qui neget? Sed interim non distinguis uoluntatē signi & uoluntatē efficacem, quarum hæc prorsus immutabilis est, altera quodammodo mutabilis, quum sæpe non fiat quod ille iubet fieri, & fiat, quod ille ueruit. Nec distinguis uelle dei, collatum ad res externas ad uoluntatem dei naturalem, siue collatum ad actiones internas. Item dei uoluntatem absolutā & conditionalem. Deniq; non distinguis uoluntatem a uelle Deus qui uoluit condere mundum an nondū desit uelle condere mundum? Voluit filium suum assumere corpus hominis, an nondū desit uelle? Quam uero scite nobis desinis quid sit contingens, qd (inquis) nobis cōtingenter & uelut casu imprudētibuscq; nobis sit. Hic primū discorē abstrusam, cōtingēs esse qd cōtingēter sit, qd si dicas artificiosum opus, qd arte sit. Deinde qd est uelut casus? Est aliqd qd nō sit casus, sed uelut casus: deinde ad dis imprudētibuscq; nobis. Atqui hæc uox lōge aliud declarat Aristoteli, qd distinguuit cōtingēs, fortunā & casum, Cōtingens em̄ opponit necessario, fortunā tribuit rebus animatis, casum inanimatis. Cōtingēter igit facimus nō tm̄ qd casu, & imprudētes facimus, uer̄ illud qd qd scientes ac uolentes facimus, sed qd in nostro arbitrio erat non facere. Quēadmodū hæc scribo, nec imprudens, nec necessario, sed uolūtatis arbitrio, quæ potuerit non scribere, si sic uisum fuisset.

Quid

HYPERASPISTES DIA

Quid igitur hic nos doces, nisi quod affectas sophisticam argutiam, sed pariter feliciter.

19 Sophistae in hoc quoque torquentur, an deus quum presciat res natura contingentes, hoc est, quod contingunt ab hominis arbitrio, ueluti quum sedet, cui in proposito est stare, si uelit, quidam dicunt an deus aliquo modo presciat contingenter, non quod illius prescientia falli possit, sed quod obiectum prescientiae sit contingens. Demiror autem quare locum e media Diatriba decerptum hic putaris non suo loco tractandum, de necessitate consequentis & consequentiae, quod tu professus te uelle crassius explicare, sic uoluis proplexo sermone, ut uideare non solum non intellexisse, quod ego scripsi, uerum nec tuam ipsius orationem intelligere. Sed quoniam urget temporis breuitas, nec hoc paucis uerbis posset absolui, praestat suo loco diligentius tractandum reseruari.

20 Ad reliqua properandum, ut unde quaeque per te doctissimum, quem ad modum ante ex Horatio & Quintiliano docuisti me, tractandum esse an sit, quod sit, quale sit, &c. Ita nunc ex poetis doces me, res omnes mera necessitate geri, quam illi fatum uocant. Id tantum tantum habet uim, ut ipsos etiam immortales deos atque adeo summum Iouem inuoluat inuitabile necessitate. Atque nunc demum poetae sapientes uiri sint ipsis etiam philosophis perspicaciores. Tantum laudis merentur quae tecum sentiunt, hic Vergilius certissimus autor ueri subinde ingerit, quod docuerit conatibus hominum, fato Parcisque uolentibus, frequenter alio modo de re quae expectarant. Atqui nos hic de euentis non disputamus, sed an nostra uoluntas aliquid agat in his, quae sunt salutis aeternae. Credo tibi hoc capere de ipso

TRI. PER ERASMV M ROT.

de industria admixtū fuisse, quo stomachū lectoris iam dudū ad reliqua tam insipida nausentē, aliq̄ voluptate recreares. Verū quid hæc ad rumbū? Institueras probare piū & sanctū esse, de huiusmodi quæstionibus quæ nō habent exitū, & apud quoslibet, & a quibuslibet, in utranq̄ partē disputare, & iam omisso quod cœperas, asseris oīa mera necessitate geri. Id sicōstat si uerissimū ē q̄rsum attinet torqueri disputationibus? Sin uerum & indubitatum est, quod decreuit ecclesia, non tutum est imperitā multitudinē audire rationes, asseuerationes, ac desideratiōes diuersæ partis. Atqui hoc erat, quod ego suadebam, ut simplices sententia catholica contenti, credant teneantq̄ quod acceperunt, hoc est, qd̄ tu impugnandum suscepisti. Hoc argumētum qd̄ inter eruditos sobrie tractari poterat, tu cogis prospalam in promiscuo mortalium teatro, uelut aniceps, uocare in disquisitionem. Solent concionatores in Italia fere singulis annis renouare quæstionem de resurrectione mortuorū, de qua sobriam in scholis disputationem nemo damnat, sed ea restantum attulit fructum ac pietatem, ut Romanus Pontifex uetuerit illa uentilari apud plebem. Sed delibabo reliqua.

Doces nos admodū religiose, dei uoluntatē eē omnipotentem, dei præsciētia esse certissimam, quæ de re qui dubitet, eum prorsus ignorare deum, nec certo posse fidere p̄missis illius q̄ falli possit ac metiri. Fateor ista pie dici, neq̄ raro mihi dicta sunt in meis lucubrationibus. Sed quid hæc ad me, q̄ morneo ne talia disputent, p̄sertim apud simplices?

E Quod

HYPERASPISTES DIA

Quod si tu certum & indubitatum esse credis, Deum necessario scire omnia, nihil autem contingenter, si quis dem auscultemus tuis rationibus, oportebit omnino disputare, ne putemus Deum esse inscium aut mendacem. Quoadmodum enim de libero arbitrio disputandum putas, quod impius sit qui nesciat nostram voluntatem tantum pati, gratiam solam agere, eadem ratio suadebit ut hoc quoque uocetur in disputatione. Et tamen theologi qui disputant, an Deus aliquid praesciat contingenter, constanter asseuerant quae tu asseueras, Dei praescientiam falli non posse, Deum non esse mendacem, dei promissis certissime fidendum, nec putant ob rem quae contingenter fit, picitari certitudinem praescientiae diuinae, quod eleganter explicuit Laurentius Valla. Sed illi paulo rectius definiunt contingens, quam tu.

22 Hic perinde quasi dixeris aliquid proximo capite torques fulmen tuae maledictionis in me, quod doceam ignorantiam dei, continentem fidem, ut promissa dei deseramus, aliaque multa, quae uix Epicurus praescriberet, nec his contentus, damno, conculco Christianos & Christianismum uniuersum. Quid nesci qui suadeam mediocribus ingenijs, ne de talibus argumentis contentiose disputent, sed teneant id quod tradidit ecclesia. Et hinc concludis homo dilecticus, meum libellum a deo esse impium, blasphemum, ac sacrilegum, ut nusquam habeat similem. Ante horum pudeat nescio, certe puderet, si quid haberes frontis.

23 Sed proximo capite mitigas atrocissima dicta, Talia, inquit, portenta cogunt effutire, quae malam causam

TRI. PER ERAS. ROTER.

causam susceperunt agendam, quicquid inuita conscientia, alienae scenae seruiunt. Quam tu malam causam appellas, ego cum Ecclesia, puto optimam, eam licet animo detractante susceperim, sincerissima tamen conscientia egi, siue feliciter id feci, siue infeliciter nec ullorum principum uel fauor, uel terror tantum apud me potuit aut poterit unquam, ne tua quidem saeuicia, ut in his quae sunt pietatis scientes oppugnent quod uerum est, aut defendam, quod sciam esse falsum. Proinde quo tu saepius inculcas me praeter conscientiam, fauoribus aut terroribus seruire toties declaraste, aut misere falli aut maliciosissime fingere. Iam quod admones quantum sit periculi docere pietatem, mihi quae precaris Dei misericordiam, a deo non offendor, ut ne uidear ingratus. officium referam, te totidem uerbis admonens tibi quae Dei misericordiam precans. Caeterum quod faceris a me moueri, quaestiones aliquot uere sophisticas ac supuacaneas, & tamen illos esse tolerabiliores. quae conspurcarunt aures, me quae simul aures abiecio cum stercore. Vide quantum abs te dissentiam. Arbitror enim tolerabilius peccare quae disputant de friuolis quaestionibus, quam quae disputantibus suis ea reuocant in contentione, de quibus iam olim ex Ecclesiae decreto directa est altercatio, damnato eo quod falsum erat, & approbato quod erat uerum.

24 Eximis te ipsum e numero causarum sophisticarum, sed frustra, quum omnes quae tecum decertant, clamitent sibi rem esse cum sophista uaserrimo, neque tu sophisticam theologia sustulisti, sed mutasti. Contra me, inquit, tibi dicendum erat, nisi maluisses chartas & tempus perdere, quasi cum uno te illic congregiar, congregior cum illis qui tecum, sed non eodem modo, tollunt

HYPERASPISTES DIA

lunt liberæ arbitrium. Et si in te proprie scripſſem, nō erat fas quicq̄ admiscere, quod ad te non p̄tineret. Sunt illic quædam quæ p̄tinent ad Carolſtadium, quædam quæ ad Melanchthonem quædam quæ ad Scotum. Et quodam in loco moneo lectorem, ne putet in te dicta, quæ non noui, sed in alios potius mihi notos. In hoc libro, quæ proprie ac nominatim in me scribis, q̄ multa sunt, quæ nihil ad me pertinent, id quod iam ex parte demonstratum est, ac posthac plenius demonstrabitur.

Vnde hoc habes, quod in te p̄prie scripserim Distribam? Nō hoc promittit titulus, & aliud clamat ip̄m opus, sed hoc tibi p̄suaseras, aut fingebas potius, quo iustius uidereris in me debacchari. Hic ē quod in disputatione semel atq̄ iterum mecum ex postulas, quod falso nomine te traducam, quasi locum hunc. Extēde manum tuam, sic fueris interpretatus, id est, gratia extendet, & cætera. Atqui hæc Carolſtadius respondit Eccio, cuius uerba sunt in prima responsiōe. Gratia enim agit manum, & extendit. Rursus in tertia responsiōe. Satis enim dixi, quod gratia extēdit manum consilij nostri ad bonum. Rursus in eadem, Charitas omnia credit, omnia sperat, &c. sic interpretatur, gratia facit nos patiētes, credulos, & operadores. I nunc & quæp̄tere te falso traduci, Idem mihi satis procaciter impingit Franciscus Lambertus, & impostorem appellat, in commētarijs quos scripſit in Oseę, quasi talia mēdacia confingamus in fratres.

24 Scripseram quædam eē uera, quæ tñ aut nō eēt inculcanda popularibus auribus, aut non quibuslibet

TRI. PER ERAS ROTE.

builibet uerbis essent efferēda Veluti quum qdam
 sophistæ sic nugant, deus est ubiq; hoc cōcesso, in-
 ferūt, ergo ē ibi, & nominant locum, quē ego præ-
 uerecundia nō ausus sum nominare, & pono antrū
 scarabei, tu suspicaris de cloaca, quanq̄ hoc nihil ad-
 rē. Hic mecum sentis, & fateris eē rectum quod mo-
 neo, de rebus diuinis, religiose sobrieq; loquēdum
 nec satis eē uera dicere, nisi dicas circūspēcte, castis
 q; uerbis. Et tamē hic quoq; doceo Epicurū, lapsus
 in sacræ scripturæ deiq; contēptum & iniuriā, blas-
 phemiam, ac sacrilegium. Nam hmōi blāditijs sca-
 ret undiq; tua charitas, Sed ad tuū dilemma. Si de
 his, inquis, quæ continētur in sacris lris loqueris, ea
 oia quoniā aperta sunt & salutaria, nusquam non
 debēt i uulgari, sin de alijs, nihil ad nos. Non hic re-
 petam, q; ludæi quosdam libros sacros, in quibus
 est Genesis, non pmittebant legi, nisi si quis trigēsi-
 mū annum excessisset, sed ageretur hoc alias. Nunc
 ad illud, nihil ad nos, audi. Si medicus dissuadens
 egroto, ne uescat calidis i feбри, distiguat gna feברי
 um, indicans quid in unaquaq; fugiēdum, aut se-
 quendū sit, num ægrotus dicet, qd ista ad me? Dic
 de mea feברי. Nōne rñdebit medicus, hæc ad te pti-
 nēt, ne putes tibi tutum eē uesci quibuslibet, quos-
 uis tēpore, quē ad modum tu Luthere doces, quic-
 quid quæstionum e sacris lris nascit, apud quosuis
 eē tractandū. Hoc ne fiat, distingo gna quæstionū
 Primū de ijs q̄ de? uoluit nobis eē ignota, ueluti de
 die supmo, nō est pium disputare. Deinde sunt que
 uoluit nob̄ eē notissima ea iubeo etiā edisci Nōn ista
 sunt, quæ fas est aliquousq; scrutari, sed non ultra

HYPERASPISTES DIA,

quod fat est, quod superat intellectum humanum, seruetur illi tempore quum uidebimus Deum reuelata facies sicuti est, nunc per speculum & in ænigmate. In hac classe pono quæstiones de Libero arbitrio, & quæ huic adhærent, item de distinctione personarum, de discretionem natiuitatis & processionis. Postremo loco recenseo quædam eæ, quæ tametsi uera sint, tamē non sine periculo pietatis & concordie dicantur apud quosuis, sed prudenter dispensanda sunt. Et in his pono multa, quæ tu nunc lingua Germanica prodis idiotis, ueluti de libertate euangelica, quæ suo loco, sobriæque prædicata, fructu non carent, sic prædicata, quid fructus attulerint, uides. Eadem in classe ponerem tuum dogma de necessitate rerum omnium, etiam si uerissimum esset, nunc quum sit falsum & impium, longe grauiore periculo uulgo iactatur. In nunc, & dic hæc nihil ad te pertinere. Sed hac de re alias. Nunc hoc obiter indicasse sufficit. Non igitur hominum culpam in rem confero, nec ex concionatorum uitijs scripturam damno, sed eos reprehendo, qui scripturam secus tractant, quod oportet, inter quos te quoque numero. Verum hic rursus opponis bicornem dilemma. Si recte disputatur de libero arbitrio, quum damnas, sin minus, quum profers tuam Diatribam? Respondeo quod antea respondi, ut hinc de rebus disputaremus, tu nos coegisti, qui quæstionem hanc a scholis in computationes peraxisti, & aliter dispuo, quam tu, nec dispuo dubitans, sed aduersus tuum dogma partem eam defendo, de qua dubitare piuum non est, tenere tuerique sanctum ac religiosum. Iam quum fatearis referre, quibus uerbis scripturam

re ue

TRI. PER ERASMV M ROT.

ræ ueritas tractet apud pplm, ut interim largiar,
 ueræ eē qđ doces, tu ipse iudica, qđ fructus adferant
 ad pietatē, qđ sic clamāt apud rudē plebeculā. Nul-
 lum est liberę arbitriū, uolūtas nostra nihil agit, sed
 Deus operat in nobis & bona & mala. Noui quos-
 dam qđ ex Thoma cæterisq; atq; adeo ex Iuuenale
 depingebāt apud pmiscuā multitudinē oīa libidi-
 num gñā. Hi nō reprehendunt, qđ falsa doceant,
 sed uera sine fructu, quoniam intempestiue. Hoc
 certe ad tuos pertinet, neq; enim de te proprie scri-
 psi. Ad eosdem p̄tinet, qđ ad h̄cio de tribus dñs, hoc
ἑξωμα, quum Petrus Aliacensis, assentientibus
 Theologis, putet in aliquo sensu uerum esse, tamē
 apud populum magno cum offendiculo dicitur,
 inter eruditos nihil habet offensæ, quibus cognitū
 est Dei uocabulum, non semp sonare diuinam eēn-
 tiam, sed accipi nonnunq̄ pro persona, ut quū dicitur
 mus. Deus gignit Deū, & Iesum eē filium Dei. Nis-
 hil em̄ aliud intelligunt docti, q̄ esse tres personas,
 in quarum unamquamq; competat Dei uocabus
 lum. Neq; prorsus negat Aliacensis posse dici tres
 om̄ipotētes, ac tres æternos, & si negaret, cōsequit̄
 tamē ex his quæ cōcessit, posse dici tres Deos, licet
 nō simpliciter. Quēadmodū enim iuxta dialecticā
 non est absurdum dicere, tres sapiētes, una sapiē-
 tia, tres bonos, eadem bonitate, tres om̄ipotentēs,
 eadem omnipotentia, tres esse, s; eadē eēntia, tres
 uolentes eadem uoluntate, ita non arbitror impiū
 dicere, tres deos eadem deitate. Non enim minus
 ad substantiam dei pertinet Deum esse, q̄ sapiē-
 tiam esse. Verum ut hæc non asserit Aliacensis, ita
 E 4 nec

HYPERASPISTES DIA

nec ego assero. In hoc tantū adduxi, ut docerē fieri posse, ut quædam sint uera, iuxta sensum aliquem, quæ tamen apud imperitos efferri nō expediat. Itā q̄ tenēt l̄ras hebraicas docent nos in Genesi. Deus fecit coelū & terram, apud Hebræos esse uocē pluralis numeri, purantes hoc modo declarari, in tribus p̄sonis eandē naturā & operationē. Hæc extra causam inijcere uolui, qđ tu p̄nūcias simpliciter eē falsum ἀξίωμα & prorsus alienum a sacris l̄ris.

29 Nunc ad articulū de cōfessione & satisfactiōne, quā ego duntaxat exempli gr̄a, produxi, nec asserēs, nec refellens, q̄ de hac disputatur, uidelicet quum aliud agam. Et ne usquā nō sis maledicus in Erasmi, qui tuum dogma ciuilius tractauit, te nullo modo læsit, impingis, qđ metuēs tyrannidē Pontificis nō ausim dānare cōfessionē. Non adeo metuo Pontificē, ut si mihi constaret esse damnādam confessionem, nō ausim inter eruditos proferre meam. Iniam, & anxijis amicis hoc in aurem instillare, deniq; dare operam, ut citra grauem tumultum, autoritate principum tollatur. Nunc ipse seruo nec aliud doceo q̄ facio, non tantum ob id, quia præcepit Romanus Pontifex, sed multo magis quod recepit p̄p̄s Ch̄ranus. Ut em̄ non omēs cōstitutōes approbo, ita procul absum ab illorū sententia, qui putant omēs humanas cōstitutiones aut consuetudines esse reijciēdas, successuris alijs, fortasse durioribus his, de quibus uulgus nunc queritur. Quam uideo & inter ipsos q̄ confessionē asserūt, cordatiores, nō audere pronunciare an sit instituta a Christo an sumpta ex diuinis l̄ris, an ex generali Ecclesie

TRI. PER ERASMV M ROT.

hae cōstitutione profecta. An hoc est p summas a
 ristas ingredi, nō pronunciare de his, de qbus nō
 dū clara uoc pronunciauit ecclesia? Nec hic ac
 cuso uel te, uel tuos, sed meū ipsius animū qualis
 sit, profiteor. Quare uide Luthere, nisi te prorsus
 exocclauit odiū Erasmi q̄ sine cā tibi dicta sint illa tā
 uirulēta. Itaq; inq; sepositis iterim deo & cōscia,
 qd em ad Erasmi, qd ille i his reb⁹ uelit, & qd huic
 expediat, in laruā externā ruis, & uulgus accusas
 &c. Hmōi cōuitia si fūderes aliquñ i re atroci, iā eui
 cta, posset appellari uehemētia, nūc cū tu nusq̄ nō
 crepes eiusmōi, nec ullū facias finē, quū nihil sit dī
 gnū ullo cōuicio, nec pbaris qd assumis, nemo Lu
 there nō pspicit istā tā ipotētē maledicētiā tuā anī
 mi tui morbū eē, quē ego malo cōtēnere, q̄ imitari
 30. Post hae aggredieris meā sniam, sane p̄q̄
 festiuiter ridēs, & irridēs meā similitudinē, q̄ sche
 mate uideri uolo abūdare copiosus quidē orator
 sed nihil intelligēs eorū q̄ loquor. His cōuicijs sic af
 fueui, ut propemodū etiā delecter, nisi qd uerear,
 ne animus iste tuus tā ferox, mundū maximis in
 uoluat malis. Nā Erasmi leuissima sit iactura, mō
 regnet Euangeliū. Snia hae erat, ut sunt morbi q̄
 dā q̄ minore malo tolerant q̄ tollunt, ita qdā irre
 pserunt in populū Christianū, q̄ satius est ferre, q̄
 dū conaris submouere, malū exasperes. Hic exem
 plis tecū nō agā, qm̄ nec tutū est, nec admodū ad
 causam p̄tinet. Tantū illud ex te scire cupio. Fins
 ge in principibus multū fuisse tyrannidis erga ru
 sticos, qd mihi nō cōstat, utrū conducibilius erat
 rusticis, ferre dños iniquiores, an hos experiri tus
 E r multus

HYPERSPISTES DIA,

multus: in quibus tot milia perierunt, & adeo calamitas depulsa non est, ut iugū conduplicatū sit, asperiusq; redditū. Hæc uerba mea non tam accusant tuos, q̄ me excusant, cui frequenter impingitur, quod non acriter stringā calamū in uitia Pontificū & Episcoporum. Et tamen hæc ad te quosq; pertinent, quandoquidē ad te rapis. Sit em̄ ista causa tanti momenti, quanti uis esse, tamen ipso fortuna tua maledicentia nulli omnino mortalium parcens, facit ut nō solū nihil proficias, uerū etiā conduplices & exacerbēs tyrannidē, quam extirpam tendis, & eos prouchas, quos cupis oppressos. Est aliqua ratio tollendī malū, quod inueteratū longe lateq; radices egit. Exaggera hic causam tuā quantum libet, quo melior est, hoc tu magis accusandus, qui tā malū agas medicū. Neq; curā pugna est cum uerbo dei, quod roties intonas, sed cum tuis interpretatiōibus. Iam & illud uide, nū istis rationibus apostoli doctrinā euangelicā inuenerint in mundum, quibus tu restituis, sicut ais. Nunc ubi calumniantur immerentes, num scurrilibus dicis debacchant in quēlibet? Num quem suspendunt naso, nū strophis calumnijs ac miris agunt Euangelij negociū? Num utuntur tanta lingua petulantia? Poterā hic alia multa cōmemorare, quæ premo, tua prudētia fortasse diuinat q̄ sentiā. Si tu scis hos tumultus diuinitus ortos, ego nescio nec futurus sum illorū, uel autor uel adiutor, nō desino tñ orare Christū, ut undecūq; ortos & quomōcūq; progressos, omnipotēs artifex ueruat in gloriam suam, & in ecclesiæ salutem.

Vehet

TRI. PER ERASMVVM ROT.

36 Vehementer offendit te hæc mea sententia, licet uerum dicere, sed non expedit apud quoslibet, nec quouis tempore, nec quouis modo. Et in epre cito Paulū, Omnia mihi licent, sed nō omnia expediunt, quod Paulus illic nō agat de p̄dicanda ueritate, quā uult apud quosuis, quouis tempore, quouis loco, quouis modo p̄dicari, sed de uitando scandalo infirmorū. Esto, ut dicis, sed hæc sententia latius patet suapte natura. Siquidē charitas quæ Paulo suadebat ut abstineret ab alioquili cētis, eadē suadebat, ut doctrinā Euangelicā ad utilitatē hominū dispensaret. Iam illud mihi uide quāto minus ad rē faciant quæ tu refers, p̄dicauerbū, insta, opportune, importune. Et, mō uerbū dei annūcietur, Rursus uerbū dei nō est alligatū, & Ite p̄dicare Euāgelium omī creaturæ. Nā in his uerbis opportune importune tropus est, q̄ nō indicat uerbū esse p̄dicandū ubi non oportet, sed instantiā euangelij p̄dicandi cōmendat, quā q̄ ad h̄cere debueras qd̄ illic additur, argue. obsecra cū omni lenitate & doctrina, lenitatē em̄ in te requirūt etiā tui. Cæterū scribēs Philippēn, non laudat eos q̄ insyncerē p̄dicabāt euāgelij, s; gaudēbat illorū insyncerā operā, tñ cedere in euāgelij p̄fectū. Ad h̄c Paul⁹ alligat⁹, tñ gaudet v̄bū dei nō eē alligatū, sed idies lati⁹ spargi. Obsecro te, an Paul⁹ docuit eadē apud oēs q̄ tu doces? An quū admoneo doctrinā eē tēperādā ad utilitatē auditorū, alligo uerbū dei? Nā hoc ipingis, & interim assumis, quicqd̄ doces esse uerbū dei, ut nihil iā sup̄sit, nisi ut fias Ch̄s, denuo p̄dicans euāgelij.

Atqu

HYPERASPISTES DIA,

Atqui quēadmodū nobis nō cōstat quo spū duca-
ris, ita nobis nōdū psuasum est quicqd doces esse
uerbū dei. Quid aliū sapiāt nescio, ego certe profi-
teor me esse de eorū numero, q̄ mallēt mori decies
q̄ semel impedire cursum uerbi diuini. Necq̄ nos
de eo loquebamur, sed de q̄stionibus q̄ nūc orbi
cōcutiunt. Et tñ apostoli primū iussi sunt p̄dicare
regnū dei, celantes Iesum esse Christū. Et Petrus
in initio p̄dicationis Iesum uirū appellat, tacēs de di-
uina natura. Nec aliud Paulus facit apud Ache-
niē. Idē habet lac quo fouet imbecilles, habet so-
lidū cibū quo uegetat fortes, & habet sapientiam
quā nō apud quoslibet, nec in propatulo, sed apud
p̄fectos in occulto profert, quē locū tu nō recte
tas, sapiētīā in mysterio absconditā, quū sit apud
Græcos, loquit̄ in occulto sapiētīā, q̄ est recōditā.
Quin & ipsi apostoli iussu dñi excutiunt puluē
pedū in eos q̄ reñciunt sermonē euangilicū, & in
Actis imponūt gentibus, ut abstineant ab Idolo-
thytiis, suffocato sanguine & scortatiōe, nec statim
docent legē prorsus abrogādā. Postremo sunt
dimēta philosophiæ Christianæ, q̄ tradunt car-
chumenis, donec proficiant ad magis reconditā.
Heb. 6. Quapropter intermittētes inchoationē
Chri sermonē, ad p̄fectiora feramur, &c. Ecclesiā
uero ne hæc quidē solet temere cōmittere postu-
lantibus initiari, nisi fidei iustores spopōdissent ab
esse dolum malū, & mysteria uocant, id est, sacramē-
ta. Nū ideo uocant̄ mysteria, id est, arcana, q̄ ad
quoslibet essent euulganda? An tu putas Christi-
anos olim arcanū eucharistiæ, uulgo prodidisse.
Iudas

TRI. PER ERAS ROTÉ

Judæis ac gentibus irrisuris: Quin ipse dñs, aliter
 respondet Pharisæis maliciose tentantibus, aliter
 Sadducæis p̄ imperitiã, stultã proponentibus q̄
 stionē, cuius etiã illa uox est, Nolite sanctũ dare ca
 nibus, & ne proñciatis margaritas uestras añ por
 cos. Idē p̄cipit ap̄lis, ut ingressi uicũ aut oppidũ
 explorent si qui digni sint, mox ijs annũcient euan
 geliũ, sin minus excusso puluere alio se cõferant.
 Rursus dñs q̄ dixit p̄ ecclesiasten, Est tēpus loquen
 di, & est tempus tacēdi, ad Herodis p̄contationes
 prorsus obticuit, Pilato pauca rñdet, in monte cõs
 piose docet discipulos arcana euāgelicæ philoso
 phiæ. Nec eodē mō Paulus agit cū Atheniensib⁹
 quo; cū Hebræis, illis ordit̄ euangeliũ a quibusdã
 apud ipsos notis ac receptis, Hebræos incredulos
 legis Mosaicæ p̄fidiis oppugnat. Apud Festum &
 Agrippã quanta ciuilitate tēperat sermonē suum
 hoc est, q̄ tui dissimilis est. Idē aliqñ mutat uocem
 suã, inseruiens auditorũ utilitati. Carolstadii sentē
 tiã de synaxi recte impugnas, sed fingamus eã eē
 uerã, nõne diceres nõ in tpe proditã, primũ hoc re
 rũ statu, quũ plus satis exulcerata sunt oĩa, deinde
 q̄ non tradidit doctis uentilandã, sed germanica
 lingua uulgo prostituit, magno Christianæ cons
 cordiæ detrimento. Ipse in spectris tuis doces, qd̄
 sit inculcandũ morientibus, reprehēdens eos qui
 grauant illos intēpestiuis sermonibus, & nũc dicis
 nihil referre, qd̄ apud quos, quo tpe, quo mō dica
 tur. At reclamat tibi Sapiēs Hebræus, musicã in
 luctu, narrationē esse intēpestiuã. Paulus (ings) co
 rã toto mundo dixit, Deus quos uult indurat &c.
 At Pau

HYPERASPISTES DIA,

At Paulus nusquā scribit, qđ tu mundo ingeris, libe-
 rez arbitriū nihil esse, nisi nomen inane, neq; nos-
 tros conatus quicq; ad rē facere, sed mera necessi-
 tate fieri oīa. Deū in nobis operari & bona & ma-
 la. Hæc sunt quæ nolebā euulgari. Hæc satis ar-
 guunt ne ipm quidē euangeliū apud quosuis quis
 tpe, quouis loco, quō libet esse prædicandū, sed ex
 audientīū utilitate dispensandū. Quāto minus id
 fieri cōuenit in q̄stionibus q̄ trahunt e sacris libris
 quædā etiā ex humana philosophia, ueluti quum
 disputamus de eucharistia, quō corpus possit esse
 sine dimētionibus, & quō idē corpus sit in diuersis
 locis. Q; si cōtendis nihil omnino referre, quō
 prædicet Euangeliū, quin ipse simili sauitia de
 baccharis in Cæsare, qua in pōtificē & epōs, Cæ-
 sar em̄ magis obstat euangelio tuo, q̄ pontifex.
 Hic nimir; cogere adferre Paulinū illud, Oīa mi-
 hilicēt, sed nō oīa expediunt, & abs te dicit ap-
 qđ a me inepte fuerat citatū. Hæc quū sint p se di-
 lucida, nimirū euidēs est, quātū tu uerbor; inca-
 sum fuderis, & q̄ nihil ad rē citaris sacre scripturę
 testimonia, & q̄ par; tēpestiue fumos illos tuos pa-
 tuleris. Paulus dicit, uerbū dei non est alligatū, &
 Erasmus alligabit. Et dñs dicit, Ite in uniuersum
 mundū, Erasmus dicit, Ite aliquo, aliquo nō. Rur-
 sum, p̄dicate euangeliū omni creaturæ, Erasmus
 dicit, apud aliquos, apud aliquos nō. Deniq; quæ
 si hæc tam insulsa nō fuerint satis, addis nouā face-
 tiam, Græcas aliquot uoces occinens, profopole-
 psias, tropolepsias, chreolepsias, his qñ tua sunt,
 miror te non etiam addidisse œnolepsias. Hæc em̄
 tam

TRI. PER ERAS ROTĒ

eam stulta, aut alius addidit tuo libro, aut nō eras
sobrius quā scriberes. Mirū uero quod in loco nobis
hic adducis, deus personas nō respicit, hoc est, deus
ex omni gente, ex omniū mortaliū genere p̄ fidē
admittit ad euāgelij grām, ergo nihil refert quid apud
quos aut quō disputes. Nec his cōtentus ad hū
cū epiphonema, uides (inquiēs) iterū quod temere ir
ruis in uerbū dei, quasi tuas cogitationes & consi
lia longissime illi p̄feras. Si hæc a febricitāte dice
rent, quod dici poterat infanti? Ego toto pectore ue
neror uerbū dei, sed nō arbitror quicquid asseueras eē
uerbū dei. Et si dei uerbū nō tractes meliore fide
quā tractas n̄ra, p̄spiciū est quō opteat tribuere tuo
euāgelio. Ego si min⁹ erudite, saltē timide, cū quibus re
uerētia tracto sacras l̄ras, inhærēs orthodoxorū
uestigijs, ac metuēs ab ecclesiæ decretis recedere.
Tu uolētus irrūpis, ac submotis oibus, contendis
hoc sentire scripturā, quod uis, quod quibus tuis dogmatis
bus cōmodū est. Breuiter sic rē geris, quasi tuam
uelis eē uictoriā nō euāgelij, & quasi sacræ scrip
turæ dominus esse postules non dispensator.

37 Efflagitas a me ut præscribā oportunitate
tē docēdæ ueritatis. Impudēter hoc flagitas ab Eras
rasmo, qui nihil oīno scit, nec nouit personas, tēpora,
modos, certe nescit corda hominū, quæ solus oīa
nouit Lutherus. Atque in hoc triūpho camelū sal
tantē nobis exhibens lasciuis inuerso Vergilij car
mine, Ante suū clauso cōponet tpe finē mundus,
Vidisti quicquam istiusmodi inficetiarum in mea
Diatriba? Mox facis me præscribentem formu
lam, ne papa indignetur, ne Cæsar irascatur, &c.

Quand

HYPERASPISTES DIA,

Quanq̄ nec ista q̄ uelut absurda fingis, tā sunt, q̄
 uideri uis, Quid em̄ peccat, si ueri p̄dicator sic ora
 tionē moderet̄, ut quoad fieri potest, nō exasperē
 tur potētes, sed alliciant̄ potius q̄ prouocent̄, & si
 spes nulla est, saltē ne sine fructu irritent̄. Et tñ qd̄
 exigis iā ex parte p̄stiti, nō ex me, sed ex sacris li
 teris. Qui canib⁹ obiicit sanctū, q̄ margaritas por
 cis, peccat, & in cōtemptores excutit puluerem.
 Habes p̄sonas. Quū nulla spes est fructus, sed ni
 hil aliud q̄ tumultus excitat, cedendū est, donec le
 se offerat melior oportunitas. Habes tēpus. Cae
 tero docendī modus ex his oibus circūstantiis sus
 mitur, nec oēs certo p̄scribi possunt, quādoquidē
 ex re nascunt̄ ac uariant̄, sed hoc dispēsatoris pru
 dentiae relinquit̄, qd̄ cuiq̄ cōueniat. Paulus ma
 uult cōsuere coria, q̄ ali beneficentia Corinthiorū
 qd̄ tñ suo iure poterat, nec circūducit sororē mus
 lierculā, sed oīa sustinet, ne qd̄ offendiculū det eua
 gelio. Apostoli ductas uxores relinquūt euangeli
 studio, nec ducunt, quū nulli fuerit interdictum,
 nunc q̄ iactant pro euangalio milies esse moriendū,
 ea faciunt, q̄ plurimos alienant ab Euangelio.
 Si bonus medicus est q̄ quibuslibet quaelibet por
 rigit pharmaca, sit bonus Theologus q̄ nulla uel
 p̄sonarū uel tēporis, habita ratione quomodocum
 q̄ prouulgat uerbū dei. Ois scriptura diuinit⁹ in
 spirata, utilis est ad docendū, ad arguendū, ad cor
 ripiendū, ad erudiendū. Nihil igit̄ tua refert, qd̄
 apud quos, quō proferas aliquid e sacris lris. Eas
 dē docebis catechumenū, q̄ iā futur⁹ episcopus. Eas
 lisdē locis ages cū Ethnico philosopho, q̄bus cum
Iudaeo

TRI. PER ERASMV M ROT.

Iudæor: Eadē mysteria proferes apud irrisurū, & discendi cupidū? Nec deliges e sacris literis q̄ discas apud sacras uirgines, & leones scortaq; publica, nec referre putabis, utrū priuatim comiter moueas principē aut episcopū, an apud populū seditione uocifereris in illos, nec aliter obiurgabis ingenium putidulū, & ad desperationē procliuē, q̄ erectū, ferox, & cōtumax? Atq; hic mihi ingerit mea paraclesis, in qua uolo neminē secludi a lectione sacrorū uoluminū. Idē multo diligentius ago i appendice, q̄ p̄cedit paraphrasim in Euangeliū Matthæi, uerū p̄scribo, qualē esse uelim q̄ legat libros sacros, & rationē indico qua legi debeant. Si perimitto oībus ut legant sacros libros, ideo ne de quibuslibet difficultatibus, apud quosuis, & quouis modo disputandū est in utranq; partē? Et huic capiti additū est uirulentū epiphonema, Quorū (ings) furor tu Erasme, hoc cōsilio tuo perniciose inseruis.

38 Taxans quorundā inciuilitatē, monuerā, si qd forte perperā esset cōstitutū in cōciliis, ita corrigendū, ut tñ parceret, quantū fieri posset, autoritati Pontificū & cōciliorū, quā non expedit uulgo cōtemni. Si idē efficit ciuilitas, qd̄ tumultus, nō ne qd̄ tranquillius est, p̄ferendū est? Si tu mauis seditiosam maledicentiā, ego plurimū abs te dissentio. Immo tuæ sniæ reclamant & literæ & uita apporū. Quorsum igit̄ attinebat hoc scōma, nisi qd̄ nunq̄ maledicendo satiaris. Hoc scilicet Papa uoluit a te dici, & audit libentius q̄ Euangeliū, igratissimus si te Cardinali pileo cū censibus non rursus honorarit, Nō te pudet Luthere manifeste uanitatē

F nitatis

HYPERASPISTES DIA

nitatis? Mihi ne datur ullus census a Pōtifice? Immo quod Adrianus obrulit recusavi. Galerum Cardinalicium aut dedit aliquis, aut ambñ, qui dignitates multo etiam inferiores manibus pedibusque recusavi? Sed quid faceres? huiusmodi fabulę iactantur inter fr̄es fideles, quibus diffidere nefas ē. Quā tibi nihil est p̄sēi quid in quem dicas. Sed haud scio an tu rursus pōseris pro uicissim, ne uidearis infantiam om̄ino s̄sare. At interim nō desinis impingere, quod contra conscientiam, ea defendam quę non oportet, in gratiam pontificum ac spe p̄missorum quo nihil ē falsius, id quod te quoque scire credo, quantum uis dissimules.

Iam quod toties inculcas fieri non posse, ut hominum constitutiones seruentur cum Euāgelio, p̄sus abs te dissentio, qui uideo quasdam hoim constitutiones eē necessarias, quasdam utiles, tamen displicet imodica turba, in qua nōnullę sunt quę res cōstius tollerentur. Et hic si uellem ingererē, quibus cōstes, quū alicubi pronūcies ceremonias infirmę esse necessarias. Nam certū est hoim cōstōes fere in ceremonijs uersari. Sed interim hic aliđ agim⁹, nec est animus ab argumento digredi, ne nimium operę in his rixis ponamus. Tandem & hoc caput claudis dilemmate. Si de uerbo dei sic sentis, impie sentis, si de alijs, nihil ad nos uerbosa disputatio confitui. Iam ostēdi referre, sacras literas apud quos doceas, deinde demonstratum est, me non tantum loci qui de sacris l̄ris, sed de quęstionibus hinc existens tibus, quibus tandē & admiscet sese humana Phia. An hoc ē dei uerbū, oīa ex mera necessitate fieri, & n̄os conatus nihil ad rē facere? Hoc paradoxon

TRI. PER ERASMVVM ROT.

um interim fingo uerū in aliquo sensu. De quo si p
conteris alios, dicēt esse hereticū. Nec iō taceri uo
lui quia durū est, ut ais, sed qđ hoies ad malū pro
nos, & imbecilles inuitet ad licentius peccandū. Tu
um paradoxon elicis e sacris literis, sed opinionē su
am ecclesia quoq; sumpsit e sacris literis, ut iam res
pēdeat, nō a uerbis scripturę, sed ab interpretatione
Cæterum in hoc peccas, quod, nobis perpetuo tu
am interptatiōem obtrudis pro uō dei. Itaq; nec i
pie sentio de sacris lris, in q̄bz interptatiōe malo seq
sententiam tot orthodoxorum & ecclesię q̄ tuā uni
us & paucor; tibi iuratorum, & tñ ad te p̄tinet me
a disputatio, qui tale dogma inculcas auribus im
peritorum, quale si citra controuersiam uerum es
set, non absq; periculo euulgaretur apud q̄slibet.
39 Eniterum syllogismus cornutus opponitur. Si
hęc paradoxa dicis esse hominum inuenta, quid es
tuas, contra quē dicis: &c. Sin aut dei v̄ba eē credis
illa padoxa, ubi e fr̄s tuar; &c. Audi contra nobis ui
dentur esse commenta hæreticorum, diuinas litte
ras ad suum sensum detorquentium. Et tamen
hic fingo esse humanam opinionem e sacris literis
fortasse perperam intellectis, conceptam, quam pa
ciar inter eruditos sobrie disputari, apud promiss
quam multitudinem iactari nolim. Aufer igitur
ista, uerbum dei, uerbum dei. Non est nobis bellum
cum uerbo dei, sed cum tua asseueratione, neque
enim secum pugnat Dei uerbum, sed hominum
interpretatio cum interpretatione colliditur. Si
iudicium Ecclesię te mouet, quod asseueras com
mentum est hominum, quod impugnas uerbum
F z est dei

HYPERASPISTES DIA

est dei. Si nihil te mouet, tamē euidentissimis rōibus
 euincas oportet quod asseris, priusquā iubeas nos
 in tuam ire sententiam, pugnantē cum tot Ecclesiæ
 luminibus, atq; adeo cum publico Ecclesię iudicio
 Nunc quum antequam cōgressus sis cū mea Dia-
 triba, sic exultes, insultes, gestias, qd aliud q̄ trium-
 phum agis ante uictoriā? Ista rhetores seruant iā p̄-
 bata rei, si libeat ad singulas causæ partes agere
 triumphū, aut porationi, si sint unico triūpho con-
 tēti. Sed indecētius est quod non tm̄ exilis, gestis, ac
 ludis, sed ostētas trophæa nōdum erepta, circūfers
 hostis prostrati simulacrum, quem nondum ag-
 gressus es. Quā em̄ ineptis tuo schemate ^{ἐπεὶ οὐκ ἔστιν}
 qui me non pateris similibus, hoc est, uulgarissimo
 schemate uti. Scilicet creator tuus a te creatura di-
 scet, qd utile & inutile sit prædicari, ac stultus ille ut
 imprudēs deus hæctenus nescierit, qd doceri oport-
 teat, donec tu magister eius, modū ei p̄scriberes la-
 piēdi & mandādi, quasi ipse ignorasset &c. Scilicet
 ista tā stolidia uident tibi false dicta, quasi iā euic-
 ris tuū de lib. arb. dogma, sine cōtrouersia eē uerbu
 dei et q̄si dispēsator ubi diuini nō debeat circūspice-
 re, qd apud q̄s, quo tpe, quoue modo depromat e
 duplici penū sacrarū l̄rarū, qd accōmodū sit audito-
 rum salutē. Dic te q̄so. Nullū ne uidisti unq̄ cōcionā-
 tem, q̄ tibi displicuerit, qd p̄tē pestiua loq̄retur?
 Nōne recte facit q̄ in quadragesima ea p̄ponit po-
 pulo, quæ faciūt ad poenitētiā, uitæq; correctionē:
 ferijs paschalibus lætiora deprompturus? Opinor
 & te dicturū apud populū reputare nonnunq̄, quid
 dicendū, qd reticendū, & quibus modis tractandū sit
 quod

TRI: PER ERASMV M ROT,

quod assumis. Et hæc q̄ monet præit creatura cre
atori, Deoq̄ præscribit sapiēdi mandādiq̄ modū
& deū uiuū, nihil aliud imaginat̄ eē, nisi leuē aliquē
& impudentē rabulam in aliquo suggesto decla
mantē, aliaq̄ tam stulta ut uix credam ex tuo inge
nio profecta fuisse.

40 Ex hac admonitōe mea cōsequit̄ qd̄ infer
Plane hic prodīs mi Erasme, q̄ ex animo superius
uenerandam diuinorū iudiciorū maiestātē suaseris.
Quis Luchere fuit ille p̄ditus sycophanta, q̄ hæc li
bro tuo admiscuit? An ille q̄ monet sacram doctri
nam, ad utilitatē audiētium esse rēperandam, fictē
docet, in sacris l̄ris reuertēda mysteria, quæ superāt
intellectus humani modum? An ille blasphemus ē
in Deum? Nam hoc subijcis in proximo capite, q̄
nō uult altius penetrari in questionum adyta, q̄ cō
ducit ad salutē & Christiani gregis concordiam: q̄
uerbi diuini dispensatorē, uult eē sobrium, ac cir
cūspectum, ut sciat quid cuiq̄ cōueniat? Nullus igi
tur nō uidet, quantū hic fundas tragicæ facundiæ,
hoc magis ridiculus, quo uehementius & impotētis
us, præter causam uerbis debaccharis. An docet
deū nō esse timēdum, qui docet nulli salutē contin
gere, nisi ex misericordia Dei: q̄ fatetur deū quos
dā attrahere, q̄sdā suo aīo relinquere cōsilio arcano
& inscrutabili? An q̄squis nō accedit tuis assertio
nibus & interpretatiōibus pensat diuinam scriptu
ram ad sensum impijssimorū hominū? Et qui uel ob
imperitiā quam tu mihi tribuis affatim, uel ob im
becillitatē animi, non audet sese tuæ fidei commit
tere, iam publico Ecclesiæ iudicio damnatæ, mas
F 3 uultq̄

HYPERASPISTES DIA

uultq; tot insignium uiroꝝ sententiam, mauult ee
 clesie decretū sequi, q̄ tuū & Vuycleui dogma, is
 ipiā indignationē suā declarat aduersus deū. Hmōi
 cōclusiones hō dialecticus colligis ex meis uerbis, &
 cū his mirasedulitate *σκιωμαχέις* aut si qd umbra
 inanius. Hæc igit quū sint alienissima a re, deinde
 manifesto falsa debebāt oīo taceri ab eo q̄pter sum
 mā eruditionē, etiā sp̄m dei sibi uindicat, m̄comis
 n^o cōueniebat tot v̄bis iculcari, repeti, ifigi. Quæ si
 uera eēt, & ad rē prinētia, tñ erāt, ut dixi, post par
 tam uictoriam in triumpho decantanda.

4) Mox ita rñdes q̄stōib⁹ meis, q̄si ego docueri, ho
 mies absq; spū posse uitā corrigere, aut q̄si spūs pil
 lū nō opet in anis hoīm, q̄ circūspēcte dispē fat ler
 monē euāgelicū. Nisi forte sentis solā electionē dei
 satis eē, nec opus eē doctoris officio. Quid ē igit, qd
 apud Ezechielē dñs sic litigat cū mal⁹ pastorib⁹. Ad
 scdam sic rñdes, q̄si doceā a q̄q̄ amari posse deū, ni
 si fuerit attract⁹ ab eo. Quur obiurgant apud Efiarā
 muti pastores: q̄a tacuerūt ubi pferendū erat uer
 bū dei. Eadē rōne sunt obiurgandi, q̄ uel aliud p̄di
 cāt, q̄ uerbū Dei, u⁹ aliter p̄dicant q̄ oportet. Et hic
 rursus blasphemū facis Erasimū, hō blasphemū sun
 diq; scātēs, agnosce tuas uoces, uere inq̄ tuas Luche
 re. Sic habēt. Quū ego fecissem impios murmurā
 tes aduersus bonitatē ac iustitiā Dei, sic loqueris.
 Nullus hoīm credet, neq; poterit, electi uero crea
 dēt, ceteri nō credēs peribūt, i dignātes & blasphemē
 mātēs sicut tu hic facis. Quā hic uides meā blasphemē
 miā: an q̄a recito qd ipij dicturi sint: ac ne qs suspic
 eet hæc sub mea p̄sona dici addo, Sic em̄ interpra
 bunt

TRI. PER ERAS ROTE.

bunē pleriq; sunt em̄ ferme mortaliū ingenia cras-
sa & carnalia, p̄na ad incredulitatē, p̄cliuia ad sce-
lera, pp̄esa ad blasphemiam, ut nō sit opus oleū adde-
re camino. Hactenus Diatribę. An hęc uerba non
satis declarāt, quorū murmura recitē? An ideo blas-
phemus sum, qđ nolim occasionem dari pp̄esis ad
blasphemiam? Talia scilicet effundit spūs iste cuius ar-
bitrio regeris. Sed ad reliqua p̄perandū.

42 Bene habet, tandē satiatus opinor cōuit̄s
pmittes aliq̄ntisper respirare, uertis em̄ te iā ad do-
cēdum, qđ utinā solū egisses. Adducis aut̄ duas cau-
sas, quare tuū dogma debuerit apud oēs inuulga-
ri, quarū una est, ut homo, sui desperans ac deiectus,
non aliunde speret salutē, quā a solo Deo, cuius mi-
sericordię proximus est, q̄ intelligit se suis uiribus
ne tantillū quidē posse ad assequēdam salutē. Alte-
ra est, ut per hoc dogma deū locus fidei, cui non eēt
locus, nisi Deus quum sit iustus, uideretur iniustus,
& quum sit misericors, uideret̄ crudelis, & nisi uide-
retur occidere, quum uiuificat. Obijcerem nec ista
suo loco dici, nisi tuum esset dogma, nihil referre,
quo loco dicatur. Quum enim hęc tractent̄ in dis-
spucatione nostra, ubi pugnas cum argumētis me-
is, dixisse tēpestiuus. Sed tamen quoniam rem seri-
am aggredieris, non graua bor, tum audire r̄ndere.
Necessarias autem grauissimasq; causas nobis ad-
feras oportet, si persuadere uelis, hoc quod iam se-
culis tenuit̄ populus Christianus cum suis doctori-
bus, & in hūc usq; diem tenet ecclia, p̄niciosum eē
dogma, impium hęreticum & blasphemū, tuū ues-
q; eē p̄cipuum articulum Christianę fidei, sine
F 4 quo

HYPERASPISTES DIA

quo nemo possit esse saluus. Ne dixeris igitur, quod ex
 abundantia deprompseris duas causas, nam prima causa
 qua nobis imponis silentium, dicens. Satis est, quod deus
 uoluit haec in uulgari, nec est hominis querere
 quid ita uelit, nihil aduersum nos facit, propterea
 quod assumit pro confesso, quod est controuersum, ut
 delictum tuum dogma esse uerbum dei. Quare ne postea
 hac nos urgeas ista responsione, nisi prius euiceris
 quod assumis, ut certissimum, quum non solum sit anceps,
 uergetiam a scholis & ecclesiae primoribus damnatum,
 Excutiamus igitur Achilleas tuas & inuictas rationes.
 Mihi quidem per se neutra uideatur impia. Quis enim
 non fateatur esse pius, ut homo sibi diffusus, totus pe-
 deat a misericordia dei. Et pie docet, qui docet facta
 dei non esse diiudicanda, sed certo credendum, deum
 semper esse iustissimum, etiam si quando senibus hu-
 manis uideatur iniustus, esse misericordissimum, etiam
 si quando uideatur crudel. Haec, inquam, omnia
 pie sancteque docentur, sed tamen multum absunt ab eo
 ut nobis approbent tantam necessitatem tui dog-
 matis, quantam uideri uis. Ais enim alicubi, citius
 optandum ut totus mundus pessum eat in chaos,
 quam ut hoc dogma reijciatur. Imo fructus utriusque
 tuae rationis sequitur ex opinione, quam haecenus
 ut piam sequitur Ecclesia, ut nouo dogmate tam
 seditioso nihil sit opus, ne commemorem incertum
 uitata pericula, quae tuum dogma secum trahit, rur-
 susque commoda, quae secum nostra ducit opinio.
 Nam quod ad priorem attinet causam, in Diatriba
 demonstrabo, eundem deiectionis fructum sequi ex
 opinione quam defendo, quae sequitur ex tua. Quare enim
 sibi sit

TRI. PER ERAS. ROT.

sibi fidat, q̄ scit se nihil posse nec incipere nec fini-
 re, nisi auxiliante gratia dei, cui fateor summā o-
 mnīū q̄ recte fiunt acceptū ferri oportere. Neq̄
 quicq̄ interest inter te & me, nisi qd̄ ego facio no-
 strā uoluntatē cooperantē gratiæ dei, tu facis ni-
 hil aliud q̄ patiētē. Nā qd̄ addis, q̄ dīu psuasus fu-
 erit homo sese uel tantulū posse pro salute sua, ma-
 net in fiducia sui, nec de se penitus desperat, & i-
 deo non humiliat corā deo, &c. & occulte manet
 supbus, & gratiæ dei aduersarius. Hæc ut fortiter
 abs te dicunt, ira dicunt absq̄ ulla probatione,
 & reclamante scriptura, nec omnino quicq̄ habet
 noui p̄ter hypbolen. Dicis, q̄ nihil dubitat a uos-
 luntate dei pendere, is prorsus de se desperat, ni-
 hil eligit, sed expectat operantē deū. Is proximus
 est gratiæ, ut saluus fiat. Eadē nos dicimus, nisi qd̄
 nō satis intelligimus qd̄ sibi uelit illa particula, ni-
 hil eligit, nisi forte sentis eū diffidere deo, q̄ sibi ut-
 tæ genus elegit, qd̄ uel aptius iudicat uel tutius.
 Cæterū qd̄ in immensum exaggeras desperatio-
 nē sui, & redactionē in nihilū, tuæ sunt hypbolæ.
 Alioqui cōclusio tui sermonis, nō minus quadrat
 nō dogmati q̄ tuo. Ea sic habet, Hæc est (inquā)
 una ratio, ut p̄i promissionē græ humilitati cog-
 noscant, inuocent & accipiant. Quō se eriget ad-
 uersus deū, q̄ nouit sibi nullā esse salutis spem abs-
 q̄ singulari dei grā, q̄ psuasum habet uires homi-
 nis uniuersas nihil prouehere ad salutē, nisi adsit
 gratiæ p̄sidiū, p̄sertim quū nō ignoret, hoc totum
 qd̄ potest naturæ uiribus, esse gratuitū dei donū.
 Anq̄ cupiat oceanū transmittere, confidit se hoc
 F s posse

HYPERASPISTES DIA,

posse assequi, nisi cōtingat nauis & uenti. Et tamē
 inter nauigandū non erit ociosus. Neq; em̄ liberi
 arbitrij professio huc tendit, ut homo minus tri-
 buat dei misericordiā, sed ne desit operanti gra-
 tiā, & habeat qđ sibi ip̄tetur si pereat. Ego sic exag-
 gero dei misericordiā, sic extenuo uires hominis,
 ut in negotio salutis nihil sibi possit arrogare qđ
 quidē hoc ipsum qđ est aut ualeat naturæ dotibus
 dei munus est. Tu sic attollis grām ac deijs homi-
 nē, ut alterā aperias foueā, quā occlusimus, paulu-
 lū quid dā tribuētes libero arb. uidelicet qđ se ac-
 cōmodet grāe, uel auertat a grā. Altera ratio non
 impia quidē est, sed aduersus me nihil facit. Hoc
 ip̄m doceo qđ tu, ut homo diffusus suis uiribus co-
 tū se p̄beat operati gratiā diuinā, credatq; deum
 iustū, etiā si uideatur humano sensui iniustus, cle-
 mentē, etiā si uideat̄ crudelis. Quāq; ne id quidē
 p̄petuo uerū est. Et em̄ apud Esaiā deus prouocat
 Israelitas, ut ueniant & arguāt ip̄m si possint. Et
 Ezechielis. j̄s. uelut ex æquo disputat cū populo,
 coarguēs illorū iniustitiā & suā euincēs iustitiam.
 Nec deus semp̄ abscondit suā erga nos misericordiā,
 ut sit locus fidei, sed multis argumētis appro-
 bat nobis suā misericordiā. Nec abscondit suā ueri-
 tatē, qđ maiore merito credat̄ uerax, sed tot pro-
 phetarū oraculis, tot figuris, tot miraculis, deniq;
 p̄stando p̄ filiū & ap̄os qđ promiserat, declarauit
 se ueracē eē. Quin ip̄se dñs, qđ ad tēpus diffimulauit
 naturā diuinā, tñ ueritatē nō abscondit, sed
 oībus modis illustrauit, ne quid haberent incre-
 duli, quod suæ culpæ prætexerēt. Itaq; qđ ad dis-

803

TRI. PER ERASMV M ROT.

Ἐπεβολικῶς, si posset ulla ratione cōprehēdi, q̄ modo is deus sit misericors & iustus qui tantā irā & iniquitatē ostendit, nō esset opus fide, nemo tibi cōcedet, sed dei benignitas sic alit fidē nostram, ut ex q̄busdā argumētis, q̄ sensu ac ratione cōprehēdimus, credamus & illa q̄ cōprehēdi nō possunt. Tantum de his hoc loco dixisse satis est.

48 Videbar euasisse, sed ecce paratū est aliud cornutū dilemma. Si credis (inqs) eē uera paradoxa, quū sint maximī momēti, nō alia re magis irritabis curiositatē hoīm ad inuestigandū, q̄ dū doctores nō eē euulgāda, Si uero credis nō esse uera, doctore occultāda, nō q̄ inutilia sint, sed q̄ falsa. Audi paucis ad hęc, Si credidissem tuū paradoxū eē uerū, nō opposuissem meā diatribā. Et si te rātopere offendit mea ciuilitas, qd̄ disputādī grā finxerim aliq̄ sensu uerū eē, cōtentus uocare paradoxū, ut re uocabulis & iudicijs aliorū, q̄ pugnāt cū tuis paradoxis. Sūt em̄ in prōptu, Illic repies nō Scepticas ambiguitates, q̄s execraris, sed meras assertiones Stoicas, q̄bus delectaris. Tantū ne mihi fraudi sit, qd̄ comiter res asperas uerbis mollioribus tractaui, q̄ min⁹ cōcitaret tumult⁹, reb⁹ plus satis exasperatis, & uitas certi⁹ elucesceret. Et ridicule me iubeat tacere priorē, cū p̄ te iā sit euulgatū problema, cui⁹ ea ps quā tu, ppugnaspiculose igerit aurib⁹ ppli. Verū illd̄ urit aim tuū qd̄ adamatā tuā opinionē ausus sim attingere, secus q̄ uelles. 49

Cui⁹ studio añ tps icipis nobis pbare rez oīm necessitatē, assumēs ueluti tuo iure, qd̄ nōdū euasisti, uidelicet nos nihil opari, sed solū deū operari
in nos

HYP ERASPISTES DIA,

in nob̄ & bona & mala, & tñ mox duos facis deos
 quicissim insideāt uoluntati nr̄æ, agantq; quo ue
 lint. Et sic distinguis necessitatē coactionis & im
 mutabilitatis, quasi nos ista confuderimus. Q. ais
 hoīem peccato captiuū, non posse suis uiribusuo
 luntatē suā ad bonū flectere, nisi afflet gratiæ sibi
 lo, fatemur & nos, p̄sertim si de flexu efficaci sen
 tias. Cæterz̄ illud mihi tecū nō cōuenit, qđ ais, ho
 minē in quo operat̄ gratia, non posse sese auertere
 re a gratia, quēadmodū q in sole est non possit oc
 cludere oculos. Alioqui quur arguunt̄ apđ Pau
 lū, qui semel illuminati gustato dono cœlesti, acci
 pites facti sancti spūs, prolapsi sunt ad maliciā.
 Nec similitudo tua probat nostrā uoluntatē omni
 nino nihil agere. Nā iumentū regit̄ quidē a sello
 re, tñ obrēperans illi, agit aliquid cū illo. Nō nun
 q; obnitiū freno, calcitrat, resistit, interit & excu
 tit sessorē, non qđ deus possit excuti, sed qđ offen
 sus inobediētia nr̄a, relinquat nos nr̄is cupidita
 tibus. Porro illud e psalmis, Vt iumentum factus
 sum apud te, & ego semp̄ tecū, legerant & illi, q
 bus non placet ista rez̄ oim necessitas, legerant
 Ch̄m asino insedis̄, uerz̄ nihil aliud arguunt, qđ
 reatricē ac moderatricē grām, admonentq; nega
 tiæ repugnemus. Sed (ut dictū est) ante tēpus ab
 te dicta, suo loco tractabuntur accuratius.

47 Hæc quidē abs te triūphaliter dicta sunt,
 sed ante tēpus, sed nondū eucto cui niteris. Num
 elatus rebus secundis audes maius quiddā pollic
 ri qđ est in uictoria pulcher rimū, te me iugularu
 rū gladio, planeq; conuictur, me imprudentē ne
 gat.

TRI. PER ERAS. ROT.

gare, qđ tanta prudentia conor asserere. Quod nř
 firennue pñtiteris, interposito sacramento, uis oia,
 qđ in hoc libro aduersum me scribis esse reuocata,
 rursus oia confirmata qđ mea Diatriba in te, uel af-
 ferit, uel quærit. Age Luthere, accipimus conditio-
 nē, tu uide ne recedas a iure iurādo. Iā dudū ex-
 pectamus istā uiolentā argumentationē. Fateris,
 inq; libere arb. citra gratiā inefficax esse ad salutē
 Agnosco Ergo submota gratiā nihil faciet boni.
 Nihil. Igit non libere est, sed captiuū. Fateor. Hic
 mihi concedis ut liberi arb. uim, quā extenuaui,
 faciā si libet angelicā, tñ euincis nullā esse, si p se ni-
 hil efficiat. Et obiter admisces, libere arb. sine grā,
 nihilo rectius dici libere, qđ si dicas ignē frigidum,
 aut terrā calidā, qđ scholæ uocant oppositū i ad-
 iecto. Audi nunc contra. Primū tu semoues gra-
 tiā a libero arb. at ego quū dico libere arb. aliqd
 agere boni, coniungo cū gratiā, cui dū obtēperat
 feliciter agitur, & agit, dū resistit, meret a grā des-
 seri, desertū nihil agit nisi malū, qđ hic tu fateris.
 Est igit aliquid qđ agit aliqd, Nec est oppositū in
 adiecto. Quē ad modū em liberos hoies distingui-
 mus a seruis, qđ pariter bello capti sunt, nō qđ iam
 sint. suæ potestatis, sed qđ nati sint ingenui, & si
 possint uictorū manus effugere, redeant in natura-
 lē libertatē. Sic homo cōditus est, ut haberet libere
 arb. Id tyrannus satanas captiuū abduxit, grā res-
 tituit, & auget. Nec reñcio sophisticā distinctio-
 nē de qualitate hois naturali, qua aptus est rapi a
 spū, mō illud addas, qua aptus est & agere cū agē-
 te spū. Ea qualitas si (ut dicitur) nō est i bestijs, sed tu-

HYPĒRASPISTES DIA

in hoibus & angelis, agamus gratias deo, q̄ nos
hic a bestijs segregatos, angelis equarit. Vides hic
non esse oppositū in adiecto. Poterā aut̄ tibi obij
cere titulos sepulchrorū, hic situs est Annibal, quū
illic non sit Annibal. Hoc satis erat ad excusandū
abulum uocabuli. Nunc uide quomodo me strin
gis, Nihil efficit sine gratia, igit̄ nihil omnino facit
cū gratia. Hiccine laqueus est, quo me capis? An
latinis inefficax sonat, q̄d̄ prorsus nihil agit? An
idē declarāt facere & efficere? Pharmacū efficac
dicimus, nō q̄d̄ aliquo mō mouet corpus, sed q̄d̄ p
ficat id, cui fuerat destinātū, rursus inefficax, non
q̄d̄ nihil egerit in corpore, sed q̄d̄ impar fuerit pel
lendo morbo. Audis uulgo cōquerentes, q̄d̄ quū
omnia fecerint, non effecerint tamen quod uoles
bant. Proinde non est noua significatio uocis hu
ius, sed a priscis hucusq̄ obseruata. Quid (inquis)
est uis inefficax, nisi prorsus nulla uis? Ut hic nos
doces latine loqui, ita in disputatione satis cū sup
cilio negas latine dici, nihil agere qui sumit op
rā inanē, q̄a sic expediebat tuæ causæ. Quid igit̄
sibi uult apophthegma Catonis, qui dixit fatius
esse ociosum esse q̄ nihil agere? quid Seneca, qui
scribit maximā uitæ partē elabi nihil agentibus?
Ita ne nulla uis est pueri trahentis magnā nauem,
quā citra auxilium robustioris mouere non pot
set? Omnino uis est aliqua, sed inefficax, simul as
gens cū robusto trahente, quū sola non possit effi
cere quod uult. Hic scilicet uiceris, si tibi largiar li
berum arbitriū absq̄ gratia non posse dici liberū
arbitriū, si largiar liberum arbitrium non posse
accipi

TRI, PER ERAS, ROT.

accipi pro naturæ habitu, capaci gratiæ diuinæ
denique si largiar, inefficax nihil aliud sonare, quæ quæ
oïno nihil facit. Hęc ẽ illa tua uiolenta uictoria. Mi
hi magis uideat p̄caria, p̄inde quasi q̄s dicat hosti,
Iugulabo te tuo gladio, mō abiicias clypeū, & ne
punctim ferias. Res ipsa loquit̄ Luthere, quātum
absis ab illa tua pollicitatiōe. Quid superest, nisi ut
canas omniū palinodiā, desinasq̄ meæ Diatribæ
contra iusiurandū facessere negocium. Si me sic
teneres, ut hic te teneo, q̄s ferret tuos triumphos.
Sed alias uocabit triumphū agere. Nunc currens
dū ad reliqua. Quod contendis soli deo tribuens
dū liberum arbitrium, eo quod solus efficiat quæ
cunq̄ uult, fateor in aliquo sensu uerum esse, & ta
men non dubitamus angelis tribuere immortalit̄
tatem, quod solus deus dictus sit immortalis, nec
ueremur hominē appellare bonū aut sapientē, q̄d
solus deus dicat bonus aut sapiens. Nō em̄ liber
hic tecū arguari, si pugnant inter sese liberæ arbi
& necessitate duci, quū dei uoluntas nihilo magis
sit mutabilis q̄ ipse deus, nemo magis agit omnia
necessario q̄ deus, qui si potest aliud esse q̄ est, pos
terit & aliud uelle q̄ uult. Rursum si huius uolun
tate metiris omnes hominū actiones, facis omnes
æque necessarias, quas nunc uis esse cōtingentes.
Deinde si liberæ arbitriū dici non potest, q̄d ex sua
is uiribus nihil efficit, ne arbitriū quidē dicet, quā
do pro suo arbitrio dicitur agere qui libere facie
quod uult, neq̄ minus erit oppositum in adiecto,
quū dicit liberæ arbitriū inefficax, q̄ quū tu uocas
captiuum arbitriū. Vbi seruitus est, & captiuitas

HYPERASPISTES DIA,

ibi nec arbitriū est. Quid q̄ ne uoluntas quidē p̄
 prie dicet, quæ nihil eligit, nihil expetit, nihil agit.
 Quanc̄ p̄ me quidē licebit aliā uocē huic rei tribuere.
 Nec ad me p̄tinent, q̄ hic congeris de lapidatione, si nominemus liberę arb. quū illi tantillū
 uiriū tribuamus. Qui bene docet apud populū eē
 liberę arb. sed inefficax absq̄ dei gratia, nō meret
 lapidari. Sed sic est tuū ingeniū, nihil loqueris absq̄
 q̄ tragicis hyp̄bolis, q̄d genus sunt & illa, de uehe
 mentia ignis tartarei, & de ui angelica siue diuina
 Nec alia re magis tudes uideri solus doctus q̄ pa
 radoxis & hyp̄bolis, quū nihil sit accōmodatiuū
 ad seditionem.

49 Nec uideo t̄m quid fuerit opus frigidis
 lis similibus de mendico, q̄ dicat locupletissimus
 q̄d rex illū possit locupletare, & de homūculo im
 becillo, aut si mauiis lūbrico, qui dicat dñs cœli &
 terræ, si deus illi donare uelit, ita tu, ne recedas a
 tragicis, nos de habitu naturali loquimur, q̄ t̄m
 fuerit oppressus ui, t̄m cōditionis uocabulū retinet.
 Deniq̄ si te t̄m opere offendit, liberi arb. nomē q̄
 nihil efficiat ex sese, tolle simul & arbitriū & uolū
 tatis uocabulū, quando quidē nō est arbitriū, ubi
 nihil potes tuo arbitratu, nec est uolūtas, q̄ p̄ se ni
 hil efficit, ut tu argumentaris. Et multo frigidius
 est q̄d adfers de titulis principū, q̄ stulte titulos
 bi uindican eaz̄ regionū quas alius possidet. Hęc
 collatio si qd ualeat, aduersum te ualeat. Omnino
 Luthere in hoc capite friges totus, etiam si tibi
 μάλα ὑπερβολικῆ ὑπερβολῆ uideris induxisse uim
 ignis tartarei. Hęc cōparatio magis quadrabit.
 Hic ha

TRI. PER ERAS. ROT.

Hic habet ingenium felicissimum si careret febre. Quam quod ais de igni quem non pateris ignem dici si non urat, non tam uerum est quam asseris. Nisi forte ignis non erat quo refocillabantur tres pueri in fornace Babylonica, & nisi uana est illorum opinio, qui putant primam causam in omnibus naturae rebus principaliter agere, adeo ut miraculum esse negent si non urat ignis, aut si non luceat sol, nisi quod praeter solitum accidat.

70 Tandem factus ciuilior permittis nobis ut utamur liberi arbitrii uocabulo in rebus inferioribus, quaeque non pertinent ad salutem, uelut in possessionibus. Atqui in tua assertione doces adeo nullum esse liberum arbitrium, ut ne festucam quidem moueamus e terra, nisi absoluta necessitate, & hic quod contra firmas arbitrium quod habemus in rebus inferioribus dei nutu regi. Nimirum eadem temeritate, concedis dici liberum, quod pedit ab alieno nutu. Si liberum arbitrium proprius est nomen inane, & si necessitate absoluta geruntur omnia, quae hic inmutabile dei uoluntate subiicitur homini arbitrio: sed haec alias. Tandem post longas ambages disputatione tua redigis in compendium. Si tua, inquit, praefatio de uerbis dei loquitur, tota ipsa est, si de uerbis hominum, tota frustra scripta est. Ad hoc ita respondendum est, ut ostenderem uiciosum esse tuum dilemma, quum sint quae neque profus sint uerba hominum, neque uerba dei, sed interpretationes uerbi Dei, de quibus aliquando dubitare fas est, aut quaestiones ex dei uerbis erunt, in quibus multis modis peccat, uel quia scrutatio progreditur altius quam opus est, uel quia natura quaestionis est eiusmodi, ut plus conducat ad discordiam quam ad pacitatem, qualis est illa, in opere bono quod est libero arbitrio.

G comm. u

HYPERASPISTES DIA

commune, utra causa sit principalis aut secundaria,
 gratia an liberæ arbitriū, & pronunciat, quantū ad
 esse substantiale, principale est liberæ arbitrium, quā
 tum ad eē meritoriū, principalis est gratia, ut quia
 uocatur in dubium, quod iam Ecclesiæ consensu
 receptum est, ut quia disputant ubi non oportet, ne
 que quemadmodum oportet. Nec enim damno
 disquisitiones moderatas hmoi quæstionum inter
 eruditos, sed uulgas arceo ab hmoi conflictationi
 bus. Veluti non expediret apud populum disputa
 ri quæ disputat Thomas de simplici stupro, an sit
 peccatū capitale, differens argumētis ad utrāq; pte
 facientibus. Hæc ita habere declarat mea clausula,
 qua finio totam hanc disputationem. Proinde ca
 les materias fortasse tractare licuerit, in colloquijs
 eruditorū, aut etiam in scholis Theologicis, quan
 q̄ ne hic quidem expedire putarim, ni sobrie scri
 at. Cæterū hoc genus fabulas agere in teatro prom
 miscuæ multitudinis mihi uidet nō solū inutile, ue
 rum etiā perniciosum. Malim igit̄ hoc esse psuasum,
 in hmoi labyrinthis non esse terendā ætatē aut in
 genium, q̄ Lutheri dogma ut re fellere ut asserere.
 Audis Luthere, theatrū promiscuæ multitudinis,
 audis non eē terendā ætatē, & dubitas quid sentiat.
 Nec interim impingo tibi qd̄ tu rem ab Ecclia de
 finitam, reuocas in contentionem. Et si maxime lo
 quutus eē de uerbo Dei, respondi & in hoc pecc
 cari, si secus q̄ oportet dispenseret, Quanq̄ nobis non
 cum uerbo dei res est, sed cū tuis interpretatioibus &
 assertōibus. Nec hic habes quicq̄ qd̄ mihi iure oby
 iicias, nisi quod ciuilius tecū ago q̄ res postulabat.
Hæc

TRI. PER ERAS. ROTE.

Hæc quum sint euidentiore q̄ ut negari possint, ni
mirè intelligis quantum uerborū, quantum dilem
matum, quantum dictionū, quantum impietatis
& blasphemiarū incassum effuderis. Ego uero tua
dogmata non appello fabulas, sicuti calumniaris,
sed aio eos qui tales quæstiones ancipitibus argu
menti tractant apud imperitam multitudinem, eē
similes histriōibus, qui fabulam saltāt apud pplm
p̄miscuum, non om̄ibus accommodam. Nec est tā
rudis Latini sermonis, ut non intellexeris quid senti
am, sed ita tibi propositum erat, quemadmodum
Midæ quicquid attigisset uertebat̄ in aurum, quic
quid nancisci posses uertere in calumniam. Spera
rabam iam animū istū tuum saltem exaturatum
conuicijs, sed modus nullus, oīa loqr̄ inepte & igno
rante, quod meminerim linguæ quam habet pe
culiarē sacra scriptura simul cum tropis. Et tu qui
nihil nō apte dicis, sed sciēter oīa, sic iterptaris mea
dicta, quasi coner ostendere scripturarum obscuri
tatem ex tropis, quum longe aliud agam, uidelicet
quemadmodum diuina sapientia sermonē suū at
temperat ad affectus captūq; nostrū, itidē dispensa
tor diuinæ scripturæ, suam linguam accommodet
ad utilitatem auditorū. Si clamas hoc esse rhetorū
commentum, audi mea uerba, sic habent. Non qđ
huiusmodi mutationes cadant in naturā Dei, sed
quod sic loqui conueniebat infirmitati tarditatiq;
nostræ. Eadem prudentia decet illos, opinor, qui di
spensandi sermonis diuini partes susceperunt. Que
dam ob hoc ipsū noxia sunt, quod apta non sint.
Hæc uerba tam dilucida quum habet mea Diatri

HYPERSPISTES DIA,

ba, uide q̄ apte q̄ scite nobis hic integris calumniari
de scripturarum obscuritate.

Quamq̄ q̄s hoc cōcesserit, tropos in lris diuinis ni
hil habere obscuritatis, si mō adsit grāmatica, quum
in Genesi passim torqueant tropi, & in allegorijs p
phetarum tantopere sudent eruditissimi uiri.

Exagitas & illud, qd̄ scripsi satius esse, si apud im
peritam multitudinē cum Paulo nihil sciremus nisi
Iesum Christū, & hūc crucifixū, ridēs q̄ nos si creda
mus Paulum apud Corinthios nihil aliud docuisse,
nisi has syllabas, Christus est crucifixus, quæ si alius
Luthere diceret, merito cauillator uocaret. Sed q̄
es hic inepte falsus, tam in altero es impudēs asser
tor, contēdēs Christū crucifixum, om̄ia retrusa, oēs
quæstiones, omnia tua dogmata complecti, omnes
Christianos esse perfectos, quos non oporteat
quicq̄ celari mysteriorū, sed Iudæos esse pueros, ab
his recondenda mysteria.

Si Christianis ueluti p̄fectis nihil est cælandū, quur
Paulus ait se habere sapiētiam quam loquit̄ inter p̄
fectos occulte, cuius nō putet Corinthios esse idō
neos auditores, qd̄ adhuc essent carnales, quur non
oībus Christianis cōmunicauit ea quæ audiuit rap
ptus in tertiū cœlū? Quur Galatas fouet lacte, disse
rens solidū cibū? Atq̄ hic rursus oblitus es, qd̄ ante
docuisti, uerbū Dei esse prædicandū om̄i creaturæ
nunc fateris Iudæos non eē capaces huius sapiētia,
nec prædicandū nisi inter Christianos. In altero tibi
repugnas, in altero fortiter asseueras qd̄ nemo cred
diturus est uidelicet qd̄ quicq̄ docet Iesum crucifi
xum, simul doceat, qd̄ qd̄ de libero arbitrio, de p̄s
entia

TRI. PER ERAS. ROTER.

scientia, de futuris cōtingentibus, de necessitate res
omnium differitur. Similiter & in tercio reclama-
bit tibi, quū ais oēs Christianos esse perfectos.
¶ Posthāc in ipso disputationis uestibulo, mi-
racopia pariq; uehementia, tractas qđ a uobis cus-
piebā doceri, quibus argumentis nobis possit fieri
certa fides, te cū paucis uera docere, quū cæcuties-
rint tot ecclesiæ doctores, tot academiæ, tot concil-
lia, & tot Pontifices &c. quū scriptura sit utriq; par-
ti cois. Hunc nodū utinā possis recte dissoluere. Nā
id sæpenumero tētaui cū tuis, neq; quēq; adhuc inue-
ni qui potuerit. Fateor ingenue torsit hic scrupus
serio aim meū, & si cupis, ut dicis, charissimū fr̄em
lucrifacere, nihil prius est faciendū, q̄ ut hanc remo-
rā amoliaris, parat cōuiciorū tuorū colaphos & az-
lapas, modo prestes quod cupio. Longū sit hic repe-
tere meā orationem super hac re, relegat qui uolet
locum in diatriba. Nūc uide q̄ non absoluas quod
miro calore suscepisti. Statim calūniaris qđ prefat^r
me in hac disputatōe non usurū orthodoxorū, aut
concilioꝝ presidij, sed tantū autoritate diuinæ scri-
pturæ, quo uitē frustraneum laborem apud eos qui
nihil admittunt p̄ter sacras l̄ras, ingenue fateor esse
uerū. Nec uitor illis, nisi forte alicubi in enarratione
scripturarum. Nam meā expositionē protinus res-
iecisses priusq; audisses totā. Præterea qđ non iudis-
cem eos scriptores prorsum inutiles ad iudicandā
causam, non inficior. Vt enim primam autoritatē
tribuo literis diuinis, ita non asperror si quid tanti
uiri contulerunt ad intelligentiam sacrorum uolus-
minum, etiam si non nesciam, illos ut homines ali-

HYPERASPISTES DIA

cubi labi. Nec uideo cur ista putaris dicēda, nisi forte quoque hoc credis impiū ac blasphemū aliquid tribuere doctoribus, quibus tantū autoritatis tot iam seculis detulit ecclesia catholica, quorum testimonia ne tu quidē grauaris citare quoniam commodū est. Ceterū quod eam collationem ad te totam proprie trahis, inique facis, quū ego te noīatim exceperim, ne uiderentur in te oīa dici, quæ dicebātur in quosdā mihi propius notos. Numero, dignitate, & autoritate, atque etiam tēpe uos inferiores esse, res ipsa loquitur. Eruditionem, ingenium, spm̄, sanctimoniam, sic illis tribui, ut uobis non detraxerim, & odiosam mortū uitæque cōparationem uitauī, ne quē offenderē. Quare nihil ad rem attinebat hic te meminisse uitæ tuæ, quū ego uitā tuā ne uerbo quidē unquā attigerim. Nec sum tā impudens, ut hoīs ignoti uitā inferret, nec tam inciuilis ut ubi de dogmatibus est cōtentio, uitæ sordes ac domus latebras in medium adferā, etiā si qua scire rephēdēda. Sic & alias de precariis auaritiæ, gloriæque suspicionem ἀπολογουμένην quum nullus accuset. In istis enim patiar te Deo causam dicere, cui stas aut cadis. Quod si nominis splendor, sanctimonia, dignitas, autoritas eorū quos tibi oppono sic aliquā mouit aim tuum, ut indignem esses affectus atque ego nūc sum, planeque defixares posse labefactari tot modis cōmunitā autoritatē, tāto debes egor esse mihi, quā ut minus sapio, ita minus audeo. Teque obsecro, ut oīdas nobis, quibus rationibus, istū scrupū tibi ipsi ex aīo excusseris, tātāque cōcepis fiduciā. Tu quidē appellas iudicē deum testat⁹ sinceritatē tuę cōsciētię. Verū hoc agebā ut in dicari

TRI. PER ERAS. ROT.

dicares un̄ nobis cōstare posset, esse ꝯa q̄ tui sibi ar
rogant, præsertim quū uideamus eos qui pari con
tentione sibi uindicant spiritum, tantis de rebus tā
atrociter inter sese dissentire. Qui facile credit, leuis
est corde, meritoq; in nobis desiderares uirilem
constantiam, si temere deficeremus ab uniuersa Ec
clesia Catholica, nisi res esset nobis certissimis ar
gumentis comprobata. Alioqui metuere debebas
ne parum firmos haberes discipulos, si tam facile
relictis doctoribus priscis, in tuam sententiam ire
mus, Nec enim hisce commoueor conuicijs. Nihil
es nisi uox, & quid autem sit ostensio spiritus, quid
miracula, quid sanctimonia, hæc tria si a te requis
ram, quantum ex literis & libris te noui, imperitis
or & ignoratior uideris, q̄ ut una syllaba queas o tē
dere, modo tu scientissimus omnium doceas nos
quod scire cupimus. Sed uideris mihi Luthere si
miliis plagosis quibusdam literatoribus, qui quum
teneram ætatem erudiendam susceperint, cedens
do, iurgando, conuiciando bonam temporis pars
tem consumunt. Per tuam omni scientiam, ut uide
tur, non licebit uti receptissimis uocabulis, adeo
ut nec ficus liceat appellare ficus, nec lignonem ligo
nem. Et arbitror te tam scite definiturum, quid sit
spiritus, sanctimonia miracula, ut declares in Ec
clesia nec esse sp̄m, nec sanctimonia, nec miracula.
Quo apli declararint sp̄m suū, non cognoui nisi
ex actis ap̄torū & ex Euāgelio, nisi qđ in illorū lris ui
deū mihi spirare fragrantia quædā sancti sp̄s, quā
in multorū scriptis non inuenio. Ex hisdē literis cog
noui miracula ab apostolis ædita, & lego sequens
G A tibus

HYPERASPISTES DIA

tibus signis a Deo confirmato illorū sermonē. Nec alijs uestigijs deprehēdo spiritū, sanctimoniā & miracula, in alijs probatis uiris. Spirat quiddam in illorum libris, licet longe infra apostolos, quod spiritum & sanctimoniā illorū declarat. Deinde uicam & miracula didici ex historiis, quarū autoritatē apud me confirmat Ecclesiæ consensus, qui memoriam illorum tam religiose colit. Aduersus tot argumēta, non multum habet ponderis prouerbiū in scholis iactatū. Multos in terra pro sanctis haberi, quorum animæ sunt in inferno. Hoc dictum quum tu e triuio hauseris, tamen mihi pauloante exprobras, quod multa loquar ex usu & publicis sermonibus accepta, quæ mire frigeant, si ad iudiciū conscientie uocentur. Atqui illud agebat, ut quoniam nobis quibus non est donata discretio spirituum, non constat de uestra conscientia, ratio quædam ostenderetur, quod possumus tuto fidere uestræ doctrinæ, reiecta ea quæ tanto cōsensu sequuntur est orbis Christianus, a tam multis, tam doctis, tam celebribus uiris traditā. Ex hoc nodo multis modis conaris elabi. Primū negas quod ueteres ædidiisse miracula in nomine liberi arbitrii, sed in nomine Iesu Christi. Atqui pauloante nos docueras, hoc nomē Iesu Christi complecti etiam hæc dogmata quæ tu nunc doces. Vnde consequitur ut quod quis ædidiit miraculum in nomine IESU, credens cum illius gratia simul operari liberum arbitrium, in nomine liberi arbitrii miraculum ædiderit. Nec ego doceo liberum arbitrium non esse spiritus, sed humanum quiddam, quin potius arbitror Apostolos inter perfectos docuisse esse liberum arbitrium quod

TRIPER ERASMV M ROT.

quod in nobis simul operet cū gratia dei, p̄sertim
quū hanc sententiā ex ipsorū scriptis asserāt erudi-
tissimi uiri. Aperis aliā rimā ad elabendū. Ais il-
los quantūuis spūales, aliquando ut hoīes iuxta
carnē sensisse. Nō repugnamus, sed qđ obiicis est
uobis cū illis cōmune, & redit cōparatio, utris po-
tius tribuendus sit spūs, uobis an illis. Nec exigo
a uobis miracula, sed cæteris paribus, argumen-
tor illis potius habendā fidē q̄ miraculis claruerūt
q̄ qui nullis miraculis cōmendant. Proinde non
æquū facis, qđ uicissim a nobis exigis miracula.

Necq̄ em̄ nos sumus huius noui dogmatis auto-
res, sed eorū autoritatē sequimur q̄ sanctimonia,
miraculisq̄ celebres sunt. Proinde nihilo uerecun-
dus a nobis exigis ut miraculis asseramus liberę
arb. q̄ si qs exigit a theologis, ut miraculis appro-
bēt Euāgelii ueritatē. Satis em̄ est hoc sep̄ miracu-
lis, & orbis cōsensu fuisse cōprobatū. Cæterę qđ
ludens ais, ab his q̄ asserūt exigi probationē nō ab
his q̄ negāt, & rursus adfers e sophistarū, aut iuris-
peritorū scholis prouerbiū, negatiua nihil probat
Primū respondeo legē istā sophisticā in decretis ec-
clesiæ nullū habere locū, nisi forte nō cōpelleretur
ad probationē q̄ negaret Christum natum ex Ma-
ria uirgine, aut negaret matrem eius fuisse perpe-
tuo uirginem.

Ad hæc tu non solū negas res
ceptum dogma, sed asseris tuū. Perin̄ quasi quis
ingressus fundū alienū, ui deiiciat eū qui a tritauo
possedit, sic negans eē illius, ut asserat eē suū, an ab
hoc nō exiget probatio? Immo iura fauebāt pos-
sessori titulo p̄scriptionis, etiāsi qđ defecerit in pe-

G r batio
lato

HYPERASPISTES DIA

batione. Si præscriptio quinquaginta annorū res
 pellit uindicatorē & cōstabilis ius possessoris, nos
 plusq̄ mille annis tenemus hoc dogma. Repellen
 dus igitur eras, etiā si tātū negares nostrę dogma,
 nunc tuū nouū sic asseris, ut uelis nos a tā uetusta
 possessione depellere. Et quādo uideo uersari in
 rhetoricis, opinor te scire, in Anticategorijs quorū
 niam intentio coniecturalis a reo retorquetur in ac
 torē, ab utroq̄ pariter requiri probationē, quas
 lis est illa controuersia inter cæcū & nouercam oc
 cidisti patrē. Non ego, sed tu. Hic sit uterq̄, reus
 simul & actor, & ab utroq̄ iudex expectat p̄bati
 onē. Iridem uos dicitis meū dogma pium est, ues
 strū aut̄ hæreticum, nos toridē uerbis regerimus
 intentionē. Vides q̄ inepte tibi arriserit prouer
 bium illud, negatiua nihil probat. Deniq̄ sic lo
 queris, quasi nullus ueterū unquam probauit libe
 rum arbitrium, quū ea res tot libris agitē & hodie,
 nec ab uno. Variant, esto, sed in hoc consenti
 unt, qd̄ libere arb. sit aliquid, quod opitulante gra
 tia non nihil conferat ad salutē. At non admittis
 humanam probationē sine miraculis & autorita
 te sacrę literę. De miraculis iam dixi, testimo
 nio scripturę & illi confirmant suā opinionē, sed
 illorū interpretationē reiñcis. Verē eodem iure nos
 possumus reiñcere tuā absq̄ miraculis. Proinde,
 quod reuolutus ad cōuicia iocosq̄, neq̄ persone
 quam geris, neq̄ disputationi tam serię congru
 entes, prouocas nostrum Baal, ut p̄ libere arbi. uel
 unam ranam creemus, uel unum pediculum occi
 damus, Primū satis proaciter deū ecclesię, quē
 tot milia

TRIPER ERASMV M ROT.

tot milia sanctorū adorant, qui statuerunt ac statuerunt liberę arb. Baal appellas, & tuę congregatio-
ni uerę deum uindicas. Nec interim tamen quicquam adfers ad soluendam quęstionem.

ss Nihilo magis ad rem faciūt q̄ cōgeris ca-
pite proximo. Flagitas em̄ ut doceamus, qđ nam
opus bonū sancti fecerint uel liberi arb. Et hic pu-
tas oēs nos futuros ranis & piscibus magis mutos.
Cui nō erit in promptu uicissim rogare, qđ opus
bonū in nobis agat gratia: si nominaris, idē dicit
fieri a libero arb. Q̄ si mauis responsionē magis
accōmodā rei, nullus erit tam rudis aut infans, qm̄
ilico responsurus sit, nō hic agitur de libero arbi-
miraculis asserendo aut abrogādo, nobis em̄ pro
miraculo est scripturę autoritas, cū definitione
ecclesię. Quid igit agit? Hoc agitur, an constātis
animi sit, deficere ab opinione, quā tot uiri sanctis-
monia miraculisq̄ celebres tradiderunt, deficere
ab ecclesię decreto, & aīas n̄ras tuę fidei cōmitte-
re, q̄ nuper cū paucis exortus es, quū nec tuę con-
gregationis proceres uel tecū, uel inter ipsos consen-
sentiāt, imo quū ne ipse qđ tecū cōsentias, qui in
hac ipsa assertionē aliud dicas in principio, aliud
in progressu, καλινωδῶν qđ prius dixeras. Nam
qđ obiter arguis liberę arb. nō eē rem spūs, sed hu-
manū inuentū, ex eo qđ initio cōfessus sum hęc q̄s-
tionē & añ Ch̄m fuisse iactatam inter philosofos,
phos, uides opinor, qđ frigida sit tua ratiocinatio.
Mūdū fuisse cōditū docet Plato cū poetis an idea
ch̄riani nō recte asserūt mūdū eē cōditū, refellēs
res eos qui docent mundum non habuisse intūe
Plato

·HYPERASPISTES· DIA·

Plato docet aias superesse a morte corporis, an ideo nobis nō est idē asserendū? Philosophi docuerunt deū esse mentē, summe potentē, ac summe bonā, q̄ nusq̄ nō adsit, quū nullo loco possit cōprehendi an nō eadem pie asserūt Christiani? Aristoteles in œconomicis docet inter maritū & uxore oportere re mutuā esse charitatē ac perpetuam amicitia, quā arctior inter hoies esse nō possit, an ideo Paulus male p̄cipit, uiri diligite uxores uestras: & c. Alias q̄ sunt innumera, q̄ nobis sunt cōmunia cū Ethnicis philosophis, nec id eleuat autoritatē dogmatū nr̄orū, sed cōfirmat, qd̄ illi p̄ lumen naturæ non nihil uiderunt earū rerū, quas nobis tradit scriptura diuina. Sed non credimus philosophis, nisi cū scriptura cōsentiant, fateor, & liberē arb. ex scripturis asserimus, perperā inq̄es intellectis. Ergo de interpretatione cōtentio est. Tu necessitatē rerū oim paulo ante probabas ex Vergilio, & librum arb. ideo nō putas asserendū, qd̄ a philosophis cōstatum sit.

56 Reliqua quāto copiosius prosequeris, quā nihil faciunt ad id qd̄ proposuerā, tanto plus uerborū perdis. Exigis ut tibi describamus formā ac uim liberi arbi, qd̄ sit, qd̄ possit, qd̄ agat. Atqui ante cōfessus es oia fuisse prodita sophistis, qd̄ sit, qd̄ ualeat, qd̄ agat, quō habeat, & c. Videlicet ita postulabat tua rhetorica, ut ibi in odiū mei laudares sophistas, quos cū nusq̄ nō appelles impios ac blasphemos, ibi negas illos βλασφημῆν, quæ ad modū ego facio. Si blasphemus sunt, si impij, si hostes Christianismi, si cæci, quū dogma sit mihi cū illis cōm

TRI. PER ERAS ROTE

illis cōmune, quō liberas illos blasphemia, quā in
me criminari. Nos cū ecclesia descripsimus uos
bis liberi arb. naturā, uim & actionē, sed ea descri
ptio quā placet ecclesie catholice tibi tuisque displi
cet. probamus ex literis sacris, sed nra interpretas
tio tibi nō placet. Tu necessitatē probas ex Ver
gilio, & sacris literis, sed tua interpretatio nō pla
cet ecclesie. Quō igit nobis cōprobabis tuū dog
ma? Stipulaberis a nobis, ne quid regramus aut res
cipiamus, pter literas sacras, sed sic ut tibi cōcedas
mus, ut eas tu solus interpreteris, submotis omni
bus. Sic uictoria penes te fuerit, si patiamur te nō
dispensatorē, sed dñm fieri diuinę scripture. Por
ro quod hic uiris sanctis & orthodoxis a me laudas
tis insultas, haud pter morē tuū facis.

57 Piget tantę loquacitati rñdere, quū extra
causam dicant oia. Quā incipies aliquid dicere de tri
bus capellis? Absolue collationē nostrā, & indica,
utris potius debeam? fidere, tibi, an rā? augusto se
natui. Nostrā orationē ferre nō potes, quā nihil sim
nisi uox, & nos Archytę crepitaculū sine fine fe
remus, tot superuacaneis, tot cōuitiis & insultati
onibus radens aures nras. Rursus hic mihi impin
gunt mea scripta. Admonui ut relictis humanis
inuentiunculis adeant fontes diuinorū uoluminū
& nunc mihi cōtrarius, aliud facio quā doceo. Qui
sic? Quia scribo diatribas, celebros decreta pontifi
cū, autoritatē hoīm iacto. In diatriba nō utor, uel
pontificū, uel conciliorū, uel orthodoxorū autoris
tate ad asserēdū liberę arb. & si fecissem, aliquan
to tolerabilius fecissem, quā quod tu mihi libellū Mes
sianchronis

HYPERASPISTES DIA

lanchronis citas, uelut eiusdē autoritatis cuius sint
 scripturæ canonicæ. Sed in hoc dūtaxat induco
 collationem istā, ut nobis aperias, quur tibi potius
 credere debemus q̄ illis. Proinde uides ipse q̄
 sit impudenter uanū quod addis, me nihil intē-
 tatū relinquere, quo uos auocem a simplicitate
 pietatis Christianæ. In Diatriba non meū, sed ec-
 clesiæ dōgma defendo, uerū absq̄ præsidij ecclē-
 siæ, & defendo e sacris literis, nō ut cōmentū ho-
 minū, sed ut sententiā diuinæ scripturæ. Et huius
 uanitatis manifestissimæ adeo te nō pudet, ut pri-
 oribus semp addas ipudētiora. Sic em̄ ex assump-
 ptis falsis elicis cōclusionē falsissimā. Ex q̄ facile in-
 telligimus (ings) nec ex aīo te ista nobis cōsuluisse
 nec quicq̄ serio te scribere, sed inanibus bullis uer-
 borū tuorū cōfidis te orbē posse ducere quocunq̄
 uis. Et tñ nusq̄ ducis, cū nihil prorsus dicas, nisi me-
 ras cōtradictiōes p̄ omnia & ubiq̄. Hæc uere tua
 sunt Lutere, ante cōstitueras excusare animū me-
 um, nūc de animo mea pronūcias. qđ ne illa quis
 dē ex animo scripsi, q̄ iuxta tuam q̄q̄ sniam recte
 scripsi. Quid aut̄ impudentius, q̄ me uelle ducere
 orbē meis scriptis, q̄ semp solus eē uolui, nec pale-
 sus sum ullā factiūculā mihi adiūgi, id qđ tu facis
 ambitiosissime. Nec huius animi me p̄cēnitet, ma-
 lo malo eē ouis gregaria, q̄ dux suilli aut hircini
 pecoris. Iā quū nihil dicā, nisi meras cōtradictiōes
 p̄ omnia secula seculorū & ubiq̄, tñ tu nondū uel
 unū locū proferre potuisti, in q̄ mihi nō consistem.
 Hoc crimē nō prius obijcere debebas Erasmo, q̄
 tu respōdisses n̄s, q̄ tuas cōtradictiōes plurimas e-
 cūia

TRI. PER ERAS ROTĒ

quis scriptis decerptas, tibi libris æditis ingerunt.
Addis, ut rectissime dixerit q̄ te ipsissimū Proteū,
aut Vertūnū appellauit. Nonne sciebā futurū, ut
ex maledicis libellis aliqd mutuaueris in me iacu-
lādū? Et tñ is quē tu ut cōñcio, dicis rectissime dix-
isse, tuo Philippo uisus ē furere, quū illa scriberet
q̄ lris q̄q̄ suis testatus ē. Et si rectissime dixit ille,
tu pessime dicebas, quū me summū in theologia
faceres. Sed nihil ē miri, si tibi ex sumo theologo
nūc factus sum Vertūnus, quū idē q̄ tū tibi scribe-
bar hircus insignis hærens in uepribus, nunc fa-
ctus sum porcus de grege Epicuri.

¶ Post hec ridicule repetis nobis nostrā affir-
matiuā, & uestrā negatiuā, de q̄ iā añ dictū est, nos
q̄ uocas insanissimos, q̄ dogma de lib. arb. postule-
mus a uobis admitti, nō ob aliud, nisi q̄ a multis
magnis & antigis sic assertū. Quid fingi potuit im-
pudēius, quū ego profitear me in diatribæ cōflis-
ctu cessurū, nisi testimonijs scripturæ p̄baro qd̄
asserto. Ac rursus hic satis p̄caciter insultas Grecis
orthodoxis, q̄bus miro lēmate adimis oēm auto-
ritatē, uidelicet, q̄ sancti nōnunq̄ errarint ut hoies,
& ostēdis periculū, ne qm̄ Petrus fuit sanctus, cre-
damus illū recte monuisse dñm ne pateret. Sic dis-
putat, qui nihil nō scite, nihil nō apte dicit. Pulchre
scilicet Petrus adhuc Iudæus cōfert cū Petro iam
spū sc̄to afflato. Et quō uideri possit hoc recte dix-
isse Petrū, absit hoc a te dñe, quū mox reprehē-
sus sit a domino: Vade retro, &c.

¶ Et uelut hæc tam scite dicta non suffi-
ciat proposuisse semel, addis proximo capite,
qui et

HYPERASPISTES DIA,

qui citant ueterū sanctorū opinionēs similes eē his
 q̄ ridiculi gr̄a, garrunt nō oīa eē uera q̄ sunt i e-
 uangelio, adferentes illud ex Ioanne, nōne bñ dī-
 cimus nos, qđ Samaritan⁹ es & dæmonīū habes.
 & rursus, reus est mortis. Quo ruis Luthere, aut
 qđ tibi uis cū istis tuis uere blasphemis cōparatis
 onibus? Qui citat aliquid ex eorū libris, quorū me-
 moria tot seculis sacrosancta est ecclesiæ, quorum
 scripta publicitus legunt̄ in tēplis, nihilo recti⁹ fa-
 cit q̄ qui scurrant, Judæorū impiorū dicta citātes
 ex euangelio? Quoties aut̄ tu quoq; citas Augu-
 stini Gregorijq; testimonia? Qui min⁹ hęc tua cō-
 paratio quadrat in te q̄ in nos? An in his q̄ prore-
 faciunt, loquuti sunt ex spū, in his, q̄ cōtra te facio-
 unt, secundū carnē? Ne postula igit, ut in causa lib-
 beri arbit. prosit tibi qđ Augustinus toties abs te
 stat (ut iactas, quanq̄ hoc mox falsissimū eē docer-
 bimus) ne tuā cōparationē in te retorqueamus,
 aut si in totū adimis illis autoritatē, desine abuti
 illorū testimonijs, si multa pie, si multa p̄clare dix-
 erunt, tãetsi lapsi in nōnullis, p̄mitte nobis, ut q̄ bñ
 dicta sunt utamur, qđ iuris & uobis sumitis. Sed
 iubes ex illorū libris eligi meliora, p̄termissis his, q̄
 iuxta carnē loquuti sunt. Elegim⁹ meliora uos nō
 elegistis meliora, sed nos ea dicimus meliora, q̄ cō-
 sentiunt cū dogmatibus ecclesiæ, uos q̄ faciūt p̄-
 uestris dogmatibus. Quis hic litē dirimat, utri me-
 lius eligant? At hoc inquirebat mea cōparatio, ad
 quā tu nondū quicq̄ respondes, nec uideris oīno
 responsurus. Nec tibi uideris hactenus satis de-
 bacchatus in doctores ecclesiæ probatissimos, nō
 diu

TRI. PER ERASMVVM ROT.

diuo Hieronymo impietatem, sacrilegium, & blasphemiam impingeres, eo quod scripsit, uirginitas cœlum, coniugiū replet terrā. Plane impiū sacrilegum & blasphemū est dictū, te deprauante. Quasi inquis patriarchis, aplis, & Chřianis cōiugibus terra, non cœlū debeat, aut quasi uirginibus uestalibus in gentibus sine Chřo cœlū debeat. Quā nihil tibi frontis in detorquēdo. An Hieronymus ibi loquitur de uirginitate, quę celebs ē absq; Chřo? An sic insanit ut talibus promittat cœlū? Rursus an patriarchas excludit cœlo, qđ habuerit uxores? Quid igitur dicit In hoc p̄fert sanctā uirginitatē sancto coniugio, qđ cōiugiū in hoc institutū est, ut mortale gen⁹ cresceret & propagaret, iuxta illud. Crescite & multiplicamini, & replete terrā, uirginitas autē quis non auget in terris hoīm numerū, tamen doctrina castissimaq; uita, plimos attrahit, ac ut ita dixerim, gignit cœlo. Vnde & dominus beatos pronunciat, qui se castrarūt propter regnū dei. Ex hoc numero fuerunt apli, quorum ut aliqđ legimus fuisse uxores, ita non legimus eos post susceptū Euāgelij negotiū, uxoribus usos fuisse. Eūdē in tua disceptatiōe qđ irreuerenter tractas, eo qđ scripserit qđā scripturę testimonia apud Paulum pugnare, quę suis locis non pugnant, Hic non satis est illum uocasse lasciosum, ineptum nugonem, nisi tandem execraris illius os sacrilegum. Etiam si qđ lapsus esset Hieronymus, poterat excusari ciuilitate, & si non esset locus excusationi, conueniebat errorem modeste corrigi. Hoc opinor officii uelles tibi p̄stari si quid accidisset simile. Nunc sciebas Hieronymum optime

H sentis

HYPERSPISTES DIA,

sentire de Paulo, nec illud in eo criminari quod abute-
retur testimonijs scripturarum, sed quod nihil esset recon-
ditum in scripturis, quod ille non accommodaret ad eu-
gelij comparationem. Qui sic de baccharis in Hierony-
mum, non pateris alios, quamuis civiliter abste-
dissentientes.

60 Jam quod dixeram non esse credibile, de-
um tot seculis dissimulasse tam perniciosum Eccle-
siae suae errorem, ut nulli sanctorum suorum reuelaret,
quod uos euangelicae doctrinae caput esse contem-
ditis, hoc modo refellis, sophistam agens, ut dicas in
nullo sanctorum, aut in ecclesia quicquam erroris fu-
isse dissimulatum, quum sancti non sint nisi qui agun-
tur spiritu dei, spiritus autem non errat, quumque Chri-
stus cum Ecclesia sua maneat usque ad consummationem
seculi, sed huc tendit tua ratiocinatio, ut inteli-
ligi uelis, incognitum esse qui sint sancti, quae sit eccle-
sia, quin insuper illud conaris persuadere, sic De-
um moderari res mortalium, ut ibi uideatur esse san-
ctorum ecclesia, ubi non est, contra ibi sit, ubi non
uidetur. Item semper habitos pro sanctis, qui fuerunt
impij, pro impijs habitos qui fuerunt sancti. Sed
haec dum copiose declamas, quid aliud quam confundis
ac subuertis omnem prorsus iudicium Ecclesiae, & autoritatem
consequi, si deus passus est uiros eruditissimos longa
serie seculorum errare, statim & ecclesiam errasse
illam inquam Ecclesiam, quam tu dicis occultam
esse nec ostendi posse. Vnde igitur tibi constat,
quod Vicleus fuerit uir sanctus, & Ariani fuerit
hereticus? An ideo sanctus est Vicleus quod dicitur
est ab

TRI. PER ERASMVV ROT.

sit ab ecclesia, quam tu papisticam uocas. Eadem
 ratōe dices & Ariū fuisse sanctū, qđ ab eadē ecclesia
 dānat⁹ sit. Hic si prouocabis ad scripturas, quæro
 nū defuerint Arianis scripturæ. Nō defuerūt, iques,
 sed eas perperā interpretabāt. Sed un̄ nobis constat
 nisi quod illorū interpretatōem reiecit ecclia, diuersę
 partis approbavit. Idem dici poterat de Pelagio, qđ
 tibi quoq; est impius hæreticus, nō p̄inde, opinor,
 qđ damnatus sit ab Ecclia Romana, qđ repugnet
 tuo dogmati. Verū donem⁹ fieri posse, ut gn̄ale cō
 ciliū sit ita corruptū, ut aut nemo sit qđ spū Dei aga
 tur, aut si qđ est, nō audiat, sed ex malorū opinione
 fiat senatusconsultū, tamen pbabilius ē illic eē spū
 Dei, qđ in priuatis conuenticulis, in qbus fere de p̄s
 hendit spiritus Satane. Si non potest ostendi Ecclia
 Dei, & tamen oportet eē aliqua certa iudicia, tutis
 us opinor publicam autoritatem sequi, qđ huius aut
 illius opinionē, qui contemptis omnibus, iactet su
 am consciētiam ac spiritum. Si satis est dicere, ha
 beo spiritum, credendū est igit̄ multis diuersa nos
 bis ingerentibus, quum uera non possint eē, quæ
 dissonant. Quāq; ego non hoc agebam, an credē
 dum esset, quicquid sancti docuissent, aut indubita
 tum esset quicquid Ecclesia definisset, sed æquatis
 ceteris, uolebā hoc pbabili⁹ uideri, qđ a talib⁹ uiris
 pbatū eēt, & publica Ecclie autoritate cōfirmatū,
 qđ hic aut ille de suo proferreret. Nec tu tamen au
 des dicere, qđ hic ab origine mūdi semp fuerit Ec
 clie status, ut dicerentur populus Dei qđ eēt, aliq̄
 rursus eēt, qui neq; sancti dicerent, neq; populus
 Dei, sed sic pponis, quis scit. Si fateris nesciri, quid

H z agit

HYPERASPISTES DIA

agit tua assertio, q̄ concilioꝝ & orthodoxoꝝ oim
 autoritatē reijcit, ac rescindit oīa fere ecclīæ decre-
 ta. Si nobis constaret in uīa ecclīa eē spm̄ dei, meri-
 to hanc reijceremus cū uestra pugnante. Nunc quū
 fatearis incertū eē ubi sint sancti, ubi sit uera Ecclīa,
 quæ non errat, aut incerti fluctuabimus, aut seque-
 mur ea q̄ ueris sūt ppiora. Qd̄ at̄ me puocas ut ex
 Papæ regno uel unū pferam Ep̄m qui suo fungatur
 officio, aut unū conciliū, in quo sit aliquid decretū,
 qd̄ faciat ad Christianā religionē, ac non porius ad
 prophanas nugas de pallijs, dignitatibus ac censu-
 bus, qd̄ ad priorem partē attinet, ut fateor esse pau-
 cos Ep̄os, qui uere agant Ep̄os, ita quosdam pro-
 ferre liceret, in quibus non desideres p̄i præfulis of-
 ficiū, inter quos numero Io. Ep̄m Roffensem. Sed
 hūc protinus reijcies, qd̄ in te scribat, & ideo nihil ha-
 bebis ponderis tua relectio. Nec est qd̄ hic clames
 me in gratiam illius scribere, nihil ab illo census uel
 accipio uel ambio, & in multis dissidet a meis opinio-
 nibus, nec meis studiis ita multum tribuit. Postremo
 quid illo tuo simili dissimilius. Ciceronem Deus p̄-
 misit errare in causa liberi arbitrii, ideo non est dis-
 simile ueri si quis dicat, qd̄ Deus permiserit doctissi-
 mos ac sanctissimos Ecclesiæ uiros similiter errare.
 Quid Deus reuelarit Ethnicis philosophis aut ora-
 toribus, non excutitur in præsentia, sed quid fuge-
 rit illos, qui gustauerūt spiritū Dei, & in diuinis lite-
 ris multos annos diligentissime sunt uersati. An ideo
 non assequuti sunt, quia uariant sententiis, aut quia
 disputant suspensa sententia? Sic nec uos cōsentitis in ue-
 stris dogmatibus, Et hic dicis, q̄s scit? Verū an ideo
 Christia

TRI. PER ERASMVVM ROT.

Christiani non constantissime credunt resurrectionem corporum, quod philosophi summi uacillanter de ea disputant. Adde quod Deus sanctos suos abscondit, ceu nobile margaritum non obiciendum porcis, ne ipse uideat gloriam dei, & tamen euangelium dicit, ex fructibus eorum cognoscetis eos. Si arbor bona iuxta atque mala ex fructibus cognoscitur, est aliquid de piis & impiis iudicium etiam in hoc seculo, licet certissima sint Dei iudicia. Er hic erat locus disputandi de comparatione fructuosi nisi decretum esset eam Camarinam non mouere.

62 Hic Luthere suspicor mihi rem esse cum rhetore, cuius modestiam utinam tu in omnibus tuis scriptis fuisse imitatus, longe pauciores abs te alienasses, aut si tibi credimus ab Euangelio. Tu nullum conuiciandi modum nosti, neque quicumque omnino probare potes in eo quod res fragat tuae sententiae, hic tamen in disputatione satis scurriliter delicias in Diatriba. Quid agis mea Diatriba, & domina Diatriba, tamen te moderatior est, nisi quod studuit obseruare decorum personae quam sustinet. Quamquam quae hic disputat de sanctis, de Ecclesia, non multum faciunt aduersum me, quod non pugnant aduersum tuam sententiam ex illorum autoritate, sed ex diuinis literis. Caeterum posita rerum aequalitate, ex quibus tu iudicari uis, & hominum sententia in aequilibrio nutante, quaero an aliquid momenti debeat habere ueteris & Ecclesiae autoritas. Hic erat scopus disputationis meae ad quem oportebat argumenta tua dirigere. Fateris esse ecclesiam quam allego, fateris esse sanctos quos adduco, sed distinguis Canonem charitatis quae fallit, & fidem dei quae non fallit, quae distinctio huc tendit, ne quem credamus sanctum, nisi diuinitus declaratum, Charitas

H 3 credit

HYPERSPISTES DIA,

credit omnes sanctos qui baptizati sunt, fides non item. Ut hec ita habeant, tamē quoniā charitas quę sperat omnia, multis etiam argumentis confirmata credit orthodoxos patres fuisse sanctos, in ancipiti re tantū habere momenti debet, ut in eos simus p̄cliuiores, qui tot seculis publico orbis p̄iudicio commēdati sunt, q̄ in eos qui non alio nomine cōmendant, nisi quod baptizati sunt. Itaq; si uultis illorum auctoritatem nihil ualere ad confirmandam opinionē, nec uŕa, nec ullius omnino ualere debet. Ad electionē meliorē iam respondi, quemadmodū ad scripturę testimonia, quum & electio sit utriusq; partis, & interpretatio. Proinde nec illa cantilena ad me p̄tinet, qua dicitis quosdam posthabito iudicio confusa uocare omnia, aut p̄uerso iudicio meliora respuere. Ut tales aliqui sint, tamen non est tam male suspicax charitas ut talem opinionē concipiat de p̄eribus Ecclesię, nisi quod p̄scribunt manifestam p̄ se ferat impietatem.

63 Sed tandem accedis ad nodum questionis. Si, inquis, abscondita est Ecclesia, si latent sancti, quid cui credimus? & ut tu argutissime disputas, q̄ nos certos faciet, unde explorabimus sp̄m? si eruditionem spectes, utrinq; sunt Rabini, si uitā, utrinq; peccatores, si scripturā, utrinq; amplectūt, si scripturā iudicē facimus, huius multis in locis incerta ē interpretatio, & utraq; pars scripturā ad suū trahit sensum. Vnde sequit̄ ut hic Scepticos agam⁹, nisi qđ tu, in q̄ optime facis, q̄ sic te dubitare dicitis, ut ueritatē q̄rere te & discere tēstis. Interim in eā partē inclinās q̄ libere arbitriū afferit, donec ueritas elucescat

TRI. PER ERAS. ROTER.

celcat. Finge mihi nullū eē sensum genij aut phras
seos, an mihi Luthere putas obscurę q̄s hæc scripse
rit? Nō tam dissimili uoce sunt psitacus & coturnix
An tu unq̄ dicere sustineres ut tu argutissime dispu
tas, cui ignorāter & nesciēter dico oīa? An tu sic loq̄
posses, nisi qđ tu oīm optime facis, quū haftenus tā
petulāter debaccharis in Erasmū uelut in Scepti
cū & in Scepticis deteriorē, nimirū totū Lucianicū,
& Epicureū. Rursus, posses dicere. Neq̄ nihil dicis
neq̄ oīa, qui ubiq̄ iactas me nihil dicere, neq̄ q̄cūq̄
adferre p̄ter bullas & ampullas uerborū. Verū hæc
quo mō se habeāt nō ita multum refert.

64 Tādē explicatur nodū, facis qđ in sophisticis
soles calūniari, iducis duplicē claritatē scripturæ di
uinæ, itē duplex iudiciū p̄bandorū sp̄itum. Alte
rum est quo quisq̄ singulari dono Dei illustratus,
certissime iudicat & discernit omīa dogmata, de q̄
Paulus. i. Cor. i. Spiritus omnia iudicat & a ne
mine iudicat. Et hanc appellas interiorē claritatem
scripturæ diuinæ. Hoc, inquis, forte uoluerūt q̄ tibi
bi responderūt, omīa esse iudicio sp̄s decernenda.
Imo noui quendā, cui nō crediderim hūc adeē sp̄m
quē sibi uindcabat, quum eum cōpererim certissis
mis argumētis mendacissimū simul & gloriosissis
mū ac maledicentiæ insatiabilis. Deinde nō hoc sen
sit quod interpretaris, quum enim illi fuisset hæc
nus assensus, ut hunc aut illum suus spiritus redde
ret certum, perrexi quærere, unde hoc mihi consta
ret, qui nōn haberem donum dñi iudicandi spiritus
alienos. Ita fieri, ut quod tu quoq̄ fateris, illius cer
tudo meam dubitationem non eximeret, ille

HYPERASPISTES DIA

reuocauit disputationē ad scripturas, rursus quum
 obijcerē uarias interpretaciones, nihil aliud rñdit q̄
 spiritus, spiritus. Quare si tu potes hoc qđ aggressus
 es dissoluere, rem nō mediocrē peregeris. Fac-
 teris igit̄, hoc iudicium uihil prodesse alijs, sed tan-
 tum illi qui hoc spiritu præditus est. Alioqui pha-
 naticis omnibus esset habenda fides, maiore con-
 tentione iactātibus se habere spiritum, q̄ illi q̄ uere
 donum hoc singulare possident. Ostēdis igit̄ & ali-
 am scripturæ claritatem, uidelicet externam. Itē
 externam spiritus declarationē, qua pro aliorū etiā
 am salute certissime iudicamus de spūalibus de q̄
 dogmatib⁹ oīm. Age iā inhiās expecto certitudinē
 istam. Addis hoc iudicium maxime pertinere ad du-
 ces ac præcones uerbi, quos arbitror uel ep̄os esse,
 uel theologos, q̄ si inter sese concordarēt in explican-
 dis sacris literis, haberemus qđ certum seq̄remur,
 nūc nostri præcones aliud docent q̄ tu, & tui sic in-
 ter sese dissentiunt, atq; adeo tibi fortiter reclamāt.
 Vbi est igit̄ certū iudiciū quo etiā in Ecclia proba-
 mus, aut improbamus dogmata ex sacris lris, que
 regula ē certissima, lux spūalis, sole clarior. Ac sens-
 tis ipse te nihil agere, nisi hoc qđ assumis, quū sic cō-
 trouersum pbaris, teq; facturū polliceris.

65 Age seq̄mur, si forte p̄stes, qđ p̄mittis, certe
 cupim⁹. Moyses dicit Deute. 17. de iudicio deferēdo
 ad sacerdotes, si qua difficultas inciderit, quam
 iudices inter se uariantes nō possint explicare &c.
 Quō, inquis, iudicabunt de re cōtrouersa scđm lex-
 gem, nisi lex sit externe clarissima? Rñdeo duobus
 modis, primū si lex fuerat externe clarissima, q̄bus
 libet

TRI. PER ERASMV M ROT.

libet sensu cōmuni p̄ditis, quar ipsi iudices nō ex-
 plicabant nodū, quos probabile est nō ignorasse
 legē, nec ideo dicunt uariasse sententijs, qđ legem
 nō tenuerint, sed qđ causa fuerit difficilis. Et ideo
 reijciunt ad sacerdotes tāq̄ legis p̄tiores. Altero mō
 sic respondeo, Moſen nō illic sentire de difficultatibus
 q̄ exoriunt̄ circa q̄ſtionē liberi arb. aut ſimi-
 libus, sed de craſſioribus, quar aliquot illic. expri-
 mit exēpla, uidelicet inter ſanguinē & ſanguinem
 cauſam & cauſam, leprā & nō leprā. Porro q̄ ad-
 ducis ad cōfirmationē argumenti tui, de legibus
 prophanis, p̄ quas lites cōponi nō poſſent, niſi eſ-
 ſent clariffimę, cōtra te facit. Nā ut nō inficiamur
 p̄leges plurimas dirimi cōtrouerſias, ita manife-
 ſtū eſt in legibus principū plurimas eē tenebras.
 Alioq̄ quorſum attinebat tot annis cognitiōi les-
 gū dare operā, ſi tā dilucidę ſunt ut unicuiq̄ ſint
 clariffimę, q̄ linguā teneat, neq̄ careat ſenſu com-
 muni? Inanē igit̄ operā ſumpſerūt, q̄ tot uolumini-
 bus conati ſunt legū difficultates explicare. Inep-
 tiunt iudices & ſenatus, q̄ nō nunq̄ annis aliquot
 fatigant̄ in unius cauſę cognitione. Nō recte di-
 xit ille, q̄ iuris nodos & legum ænigmata ſoluat.
 Nec ualet tua collectio, ſi tanta lux eſt in legib⁹ p̄-
 phanis, quāto maior eē debet in literis, q̄ p̄tinent
 ad æternā ſalutē. Primū maior eſt rerū obſcuritas
 q̄ tractant̄ ſacris uoluminibus, deinde non impie-
 ditū eſt, quū ab alijs orthodoxis, tū ab Auguſti-
 no, cui tu nō ſine cauſa multū tribuis, deū obſcu-
 ritatē aliquā data opera reliquiſſe in ſacris literis,
 quo magis excitaret nobis ſcrutandi ſtudium.

H r Addu

HYPERASPISTES DIA

66 Adducis ex psalmo. xvij. Præceptū dñi
lucidū illuminans oculos. Sed pceptū dicit lucidū
nō uniuersam scripturā, q̄ etiā si lucida est Dauid
aut aliis afflatis prophetico spū, nō statim dilucida
est oibus qui tenent grāmaticā, & habent sensum
cōmunem, qđ tu toties affirmas. Rursus ad
fers ex psalmo. iij. Declaratio sermonū tuorū illu
minat & intellectū dat paruulis. Accipio testimo
niū, si tales paruulos sentias, qualis fuit Dauid, &
sup quos requiescit spūs dñi, sin de quouis q̄ sciat
linguā, multo secus habet res. Rursus qđ citas ex
Esaia cap. 8 Ad legē magis & testimoniū &c. Nō
dicit propheta nihil eē obscuritatis in sacris uolu
minibus, sed miniat illis tenebras, q̄ cōsuunt Phy
tones ac uētriloquos. Nā eodē in loco addit, nū
qđ nō populus a deo suo requirit uisionē? &c. La
tebat Chrs in lege, & tñ uerba legis nō quibuslibet
erant pspicua q̄ sciebant Hebraice, sed a scri
bis in lege exercitatis petebat cōsiliū ex lege uelut
ti quū Herodes cōsulisset de puero Iesu, ubi foret
nasciturus. Item Zachariæ cap. 2. iubet popu
lū ex ore sacerdotis legē requirere. Pulcherrimus
scilicet angelus (ings) q̄ nunciet q̄ tñ ipsi sunt an
bigua, tñ populo obscura. Quin igitur uos Zacha
riæ monitis obrēperantes, legē requiritis ex ore
sacerdotū & pontificum? Ad hæc qđ erat necesse
discere legē a sacerdote, quū quiuis e plebe, q̄ sciat
ret linguā, & haberet sensum cōmunē, facile possit
set legē clarissimā intelligere? Ergo qui iubet legē
requiri ex ore sacerdotis, significat eā non quibuslibet
eē pspiciuā, sed ostendit idoneū legis in
terpre

TRI. PER ERASMV M ROT.

terpretē. Item ex psalmo. j̄j̄8. Lucerna pedib⁹ meis
is uerbū tuū & lumen semitis meis, nō tractat de
plexis quæstionibus, sed de p̄ceptis recte uiuens
di, q̄ prelucent & indicant, quid expetere, quid fu
gere debeamus. Et si maxime torqueas ad totam
legē, non quadrat in quemlibet grāmatices peris
tū, quod quadrat in Dauid. Hactenus ex ueteri te
stamento, sed qualia trecenta possis adducere, p̄
gis ad nouū ad Romanos secūdo Paulus dicit E
uangelīū in sanctis scripturis promissum. Qualis
autē (inquis) testificatio si obscura est? Si nihil erat
obscurū in prophetarum oraculis, & figuris legis,
quorū umbræ uocantur? Et quorū lucē uocamus. E
uangelicā, nisi quod quæ figurarū inuolucris te
gebantur in lege, per euangelīū sunt in apertum
prolata? An ibi nihil erat de Christo prædictū, qd̄
non omnibus esset clarissimū, modo scirent He
braice? Immo nec discipuli domini post tot ser
mones auditos, post tot uisa miracula, post tot no
tas & indicia q̄ de Christo prophete p̄dixerāt, in
telligūt scripturas, donec Chrūs illis aperiret sen
sum, ut intelligerent scripturas. Iā Paulus ad Co
rinthios, de claritate Moyse Christi q̄ disputās, tā
tū eminentis claritatis tribuit euāgelio, ut dicat id
qd̄ claruit in hac parte, de lege loquit, ne glorifi
catū quidē fuisse. Quid q̄ data opera deus uolu
it uaticinia de Chrō nō q̄buslibet eē p̄spicua, quē
admodū etiā in terris prædicari noluit ante mor
tē, qd̄ esset Messyas, quod sic expediebat ad'pera
gendum humanæ salutis negocium. Cæterum
ubiā apostoli nunciarent ea esse peracta, quæ
pphetæ

HYPERSPISTES DIA,

prophetæ p̄dixerant, tū & lex collata cū factis erat dilucidior, factūq; est, ut & lex astrueret fidē euangelio, & euangeliū illustraret legis ænigmata. Nimirū hoc sensit Petrus, qui prophetiū sermonē similē facit lampadī lucenti in caliginoso loco, nec oīa reliqua facit tenebras, quū Paulus etiā Ethnicis philosophis tantū tribuat lucis, ut deū & huius sempiternā diuinitatē nosse potuerit. Ois ueritas lux est. Et ab illis plurima uera p̄dita sunt, q̄ cū Christianorū dogmatibus cōsentiunt. Ioānes erat lucerna ardens, qd̄ p̄dicaret uerbū dei. Eadē de causa Paulus Thessalonicenses mundi luminaria uocat, qd̄ uerbū uitæ tenerent, at non ideo quicūq; illorū sciebat grammaticā intelligebat quod quid est difficultatis in sacris literis. Chr̄s erat lux mundi, sed tñ in eo latebat diuina natura, neq; statim nos assequimur quicq; ē in Christo. Istiusmodi testimonia sexcenta poteras uel ex indicibus congerere in quibus luminis mentio.

67 Sed his etiā frigidiora sunt q̄ sequuntur. Quid faciunt apostoli, dū suas p̄dicationes p̄ scripturas probant, an ut nobis tenebras suas maioribus tenebris obscurent? uel ut notius p̄ ignotius probent? Quando nobis hic desines ingerere prophetas, baptistas, & ap̄los, de quorū spū nemo dubitat, & quorū est sacrosancta autoritas. Illi quoniam am habebāt intus sp̄m magistrū, qd̄ erat obscurū in literis prophetarū explicabant. Nos de tuo uerborūq; spū loquebamur, q̄ profiteris nihil esse in sacris literis, qd̄ tibi sit obscurū, si mō grammaticā teneas, exigebamusq; ut istius certitudinis tuæ faceres

TRI. PER ERAS. ROT.

ceres fidē, qđ adhuc frustra conaris. Chrs(inquis)
apud Ioannē, iubet Iudæos scrutari scripturas, de
ipso loquentes, qđ si obscuræ sunt, reddit illos am-
bigos. Immo si nihil habent obscuritatis, quid tibi
uult illud uerbū, scrutamini? Nō em̄ dicimur scru-
tari solē qđ est expositus oīm oculis, sed qđ abditū
est, scrutamur. Et tñ quū addit dñs, illæ em̄ de me
loquunt, multū lucis addidit, indicans scopū pro-
phetiæ. Sic in Actis docti monitiq; p Paulū scri-
pturas cū his qđ gerebant ac tradebant confere-
bant, multa nō intellectu, nisi lucē hanc addidit
set apłus. Nos igit non fecimus eas obscuras, sed
ipse deus sic aliquā obscuritatē illis inesse uoluit,
ut tamē eēt oībus satis lucis ad salutē æternā, si qđ
intendat oculos, nec desit adiutrix gr̄a. Nemo ne-
gat certissimā ueritatē in sacris libris, sed ea non
nunq̄ figuræ & ænigmatū inuolucris obtecta ē,
ut egeat scrutinio & interprete, siue qđ deus sic uo-
luerit exercere simul & excitare nostrā tarditatē,
quēadmodū ait Augustinus, siue qđ iucundior ē
ueritas & acius afficit aīos hoīm, quū eruta fue-
rit, & p tenebras inuolucrorū nobis eluxerit, qđ si fu-
isset oculis quorūlibet exposita, siue qđ thesaurū
illū sapiētiæ noluerit quibuslibet prostitutū. Pro-
inde nihil agis, unū aut alterū locū proferens, qđ ni-
hil habeat obscuritatis. Deus creauit cœlū & terrā
Hunc locū proponis ut nihil habentē obscurita-
tis. Neq; em̄ in uerbis est quicq; tropi, uel ambigu-
itatis. Et tñ uides qđ hic quoq; sudarint interpre-
tes, qđ hic dicat cœlū qđ terrā, & an ordine crearit
singula an simul uno nutu oīa. His explicatis res
stat als

HYPÉRASPISTES DIÀ)

stat allegoriæ nubilū, ut uocat Hieronymus. Dis
ces, eiusmodi difficultatū cognitio nō est necessa
ria ad salutē, idē sibi uolebat specus coricius, q̄ t̄
hī stomachū mouit, quū altius scrutamur diuinas
scripturas, q̄ necesse est, aut q̄ pro captu n̄ri inge
nij, tū humanæ mētis oculis occurret e tenebras in
q̄bus abstrusa est æternæ sapientiæ maiestas, ad
oranda potius q̄ p̄uestiganda, qd̄ idē quū ip̄e do
ceas alijs uerbis, distinguens lumē gloriæ & gr̄a,
me docente impiū est, qd̄ te docente piū. Verbū ca
ro factū est. Quid apertius? Ver̄ nobis, q̄bus ex
plicatū est mysteriū, legat eadē uerba Demosthe
nes si reuiuiscat, nō intelliget. Ac nos quidē filium
dei suscepisse naturā humanā, scimus & profire
mur oēs. Et tamen multa tractant circa hæc uer
ba, quomodo solus filius suscepit hominis na
turā, & quō diuina natura p̄ animā humanā in e
dē hypostasi adglutinarit sibi corpus mortale,
& quomodo ex guttula purissimi sanguinis sp̄s
sanctus finxit illud sanctū corpusculū, araneol
(ut aiūt) magnitudine, & an aīa Ch̄ri statim ut
ata infusaq̄ est corpori, fuerit donata beatific
uisione, & an deus potuerit illi plus ip̄artire gr̄a
impartit. Hæc aliaq̄ innūera existūt circa hæc
ba, uerbū caro factū est. Idē dicis de articulis fide
q̄s quū nemo nō intelligat, hausimus ex sacris lit
ris, utiq̄ clarissimis, alioqui q̄ possumus eos certo
uel credere uel docere? Addis, qd̄ faciunt q̄ ad
huc hodie sacras literas p̄dicant, eas interpretate
ac declarantes? Quæ si obscuræ sunt, quis nos ce
ros facit, ipsam eorū declarationē esse certā? Al
nou

TRI. PER ERAS. ROT.

noua declaratio: Quis & illam declarabit? Ita fiet
 progressus in infinitum. Hæc tu Luethere sacis
 declamatorie, uerū si quod doces, ad sacrā scriptu-
 rā non opus est, nisi grāmatica, quid necesse est au-
 dire prædicatōrē declarantem, & interpretatē?
 Satis erat populo qui sacros libros nō habet, pro-
 phetam aut Euangeliū prælegere, nec aliud quic-
 q̄ explicare, q̄ si quid forte difficultatis lateat i uo-
 cibus. Q, si urgeas, qd̄ faciant præcones Euangeli-
 j, Dicam, Frequenter ex h̄isdē uerbis, ut tu uis uides
 ri, clarissimis, eliciunt diuersas sentētiās, quasi ex
 eodē silice hic ignē excuteret, ille aquā. Nec est qd̄
 hic reclames, hoc a papistis & sophistis carnalib⁹
 fieri, faciunt hoc tuæ cōmunionis præcones, q nō
 minus cōstanter sibi spiritum uindicant q̄ tu. Si sa-
 cra scriptura est undiquaq̄ clarissima, unde hæc te-
 nebræ inter uos, unde tanta de sensu scripturę dis-
 gladiatio? Tu probas e literis arcanis, in Eucharis-
 tia esse corpus dñi naturaliter, Zuīnglius, Oecō-
 lampadius & Capito, ex h̄isdē literis docent eē tan-
 tū in signo. Hoc erat caput huius disputatiōis, ut
 nos faceres certos, te unum uerissima clarissimaq̄
 docere, in qbus hætenus hallucinati sunt ortho-
 doxi patres, hallucinati sunt eccl̄iæ proceres, q̄
 iudiciū, si nō pateris usq̄ quaq̄ certū haberi, certe
 pateris taliū uiroꝝ iudicio tantū esse ponderis a-
 pud nos infirmos, simplices & imperitos, quantū
 est tuo, aut Vuicleui. Q, si tibi ius sumis, eccl̄iæ
 decreta q̄ties cōmodū est rescindēdi, permittes &
 illi uicissim ut par pari referēs tua rescindat ac da-
 mnet. Et si putas æquū ut cū tot orthodoxis cedat
 eccl̄iæ

HYPERASPISTES DIA,

ecclesie senatus totus tibi nouo prophetæ surgē
 ti, cedere debes & alijs q̄ post te surgūt. Hæc argu
 mentando tantū dicta sunt. Sed p̄sequar oratio
 nis tuæ cursum. Si scriptura, inquis, obscura uel
 ambigua est, q̄d illā opus fuit nobis diuinitus tra
 di: An nō satis sumus obscuri & ambigui, nisi de
 cælo nobis augeat obscuritas & ambiguitas et te
 nebræ: Hæc ita dicunt, quasi dicā, omnē scripturā
 eē ob̄curā aut ambiguā, quū illic fatear eē the
 saurū æternæ certissimæq̄ ueritatis, sed q̄ alicubi
 retrusus sit, nec pateat q̄buslibet. Nec ideo sol ob
 scurus est, si nubibus opertus nō appareat, aut si
 lusciosus in clara luce caliget. Quāq̄ hæc oīa tibi
 dicunt extra cōtrouersiam, agebā de q̄stionib⁹ p̄
 plexis q̄ nascunt e sacris literis, aliter atq̄ aliter in
 terpretatis. Hic erat proferēda certissima tua lux,
 q̄ coargueret, totius ecclesie cæcitatē. Nā q̄d cas
 uillaris lucē hanc semp̄ occultatā fuisse in ecclesia
 q̄ latet nec habet pro ecclesia, ut hoc tibi donem⁹
 q̄d probare nō potes, probabilius est sanctissimos
 pariter ac doctissimos uiros, ad illā occultā eccle
 siam p̄tinuisse, q̄ te cū paucis tuis. Nondū igit̄ p̄
 stas, q̄d promiseras, sed pergis, Omnis (in)scrip
 tura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum &
 increpandū & arguendū. Atq̄ hic mire rhetorica
 ris, aut alius potius tuo noīe, tu em̄ non potes de
 cem uerba differere, sine cōuīt̄s, Immo inutilis
 est Paule prorsus, sed ex patribus longa seculorū
 serie receptis, & sede Romana talia petenda sunt,
 q̄ tu scripturæ tribuis, quare tua snia reuocanda
 est, ubi ad Titū scribis, episcopum oportere potē
 tē esse

TRI. PER ERASMV. ROT.

remesse doctrina sana exhortari, & arguere con-
 tradicentes, &c. Quomodo, inquit, erit potens, quum tu
 scripturas ei relinquant obscuras: hoc est, arma stu-
 pea, & pro gladio tenues stipulas. Non dubito quin
 hac tibi uideatur admodum scite dicta, quum nec ex-
 plicet nodum a me propositum, & alioquin falsa sint. Omitte
 hic Titos ac Timotheos, quorum alter erat a puero
 uersatus in sacris literis, uterque Paulum habuit preceptorem
 ad hanc spiritum de quo nullus ambigit. An hodie nullus
 episcopus poterit uti scriptura diuinitus inspirata
 ad docendum aut increpandum, si quibusdam in locis haere-
 ret? An medicus nihil habet quod consulat egrotis, si quis
 locus sit in medicorum libris de quo dubitet? An
 non erit potens in sana doctrina, nisi qui uere sibi
 possit arrogare, nullum esse locum in arcanis literis,
 in quo haereat? Hoc haud scio, an apostoli ausi fue-
 rint profiteri. Vnde post annos mille trecentos ecclesiae
 doctores obturarunt os haereticis, toties alijs super
 alios coorientibus aduersus scripturae ueritatem. An
 pugnarunt stupeis armis, & pro gladio uerbi dei quem
 tu uibras habebant leues stipulas? Et tamen illi quum
 uerum praesidio diuinae scripturae fatentur in libris diuisi-
 nis esse quaedam obscura, quaedam humanum captum excedere
 etiam. Et unde tam diu ecclesia suspendit sententiam de pro-
 cessione spiritus ab utroque, si tanta lux est diuinae scrip-
 turae, ut ad intelligendum satis sit grammaticae sententiae?
 Quid autem nostri sit, si quocumque incidente in scripturis
 ambiguitate, nos impetiti malimus consulere sedem Ro-
 manam quam Vuittembergensem, eaque dissentientem? Quis
 autem credit ecclesiae Romanae si sine scriptura pronun-
 tiant? Nec illa scripturas interpretatur nisi ex erudi-

HYPERASPISTES DIA

totum concilio, tu pro tuo arbitrato interpretaris ex
 tuo spiritu, nobis incognito, ne dicam cognito. Nec est
 quod Christus cogatur ad palinodiam suae uocis, Ego da-
 bo uobis os & sapientiam, cui non poterit resistere
 oes aduersarii uiri. Quid tu mihi apostolos obijcis quum
 de tuo agatur spiritu? Quod Christus apostolis pollicitus est,
 prestavit. Tibi non est pollicitus neque quibuslibet, & sibi
 ubi quod prestavit, doce certis argumentis, tibi uni datum
 esse, quod illis tam innumeris negatum est. Hoc agebat, & hic
 nodus erat explicandus, & interim plerisque declama-
 tionibus eximis tempus, nec prestas quod polliceris. Non
 ego te confero cum Christo aut cum apostolis, sed hominem
 incogniti spiritus confero cum tot orthodoxis, cum eccle-
 siasticis primatibus, de quorum spiritu, ut demus nobis non
 constare, tamen iuxta tuam regulam, tot retro seculis, bona
 de illis opinionem habuit charitas. licet fides nihil ap-
 probet, nisi quod diuinitus fuerit commendatum. Et in
 exigis a nobis ut illorum autoritatem reijciamus, tua dog-
 mata uelut articulos fidei teneamus. Saltem concede
 nobis ius aequale illorum & tua dogmata ut de ueritate
 que liceat suspendere sententiam. Haec non ex animi mei sen-
 tentia, sed tui coarguendi causa dicta sunt. Tamen ab
 apostolis & Christo tua decurrit oratio. Quare, inquit,
 tu praescribis formam Christianismi, si tibi scripturae
 sunt obscurae? Pro me respondebo. In diatriba non praescri-
 bo formam Christianismi, tantum ostendo, quae praecedere
 debeat simplici inquisitioni. Nec plus tibi uolo me-
 ae formae, quam suis scriptis tibi uolunt orthodoxi ca-
 teri, quibus multa debemus, quae ad pietatem attinent.
 Hoc si tu quoque fateris, quum illi fateantur obscuritatem
 in non paucis scripturae locis, aut recantant quod toties

TRI. PER ERASMVM ROT.

confessus es illos multa recte differuisse, aut concede nobis aliqua pro virili docere, qui tamen non negamus esse nobis non nihil obscuritatis in sacris libris. Quod si his fidem omnem abrogas, quibus tuis scriptis fidem haberi postulas, qui fateris te alicubi hæere, qui nonnunquam uariam adfers interpretationem, haud facturum, si nihil esset obscuritatis aut ambiguitatis. Idem accidit tuis, alicubi dubitans, & hæsitans loquitur Pomeranus, & Oecolampadius, denique ipse Philippus, cui nihil non tribuis. In hos atque atque adeo in te ipsum recidunt hæc omnia quæ tanta uehementia copiaque in eos detronuisti, qui putant in scripturis aliquid obscurum esse. Postremo fateris ipse, in arcanis literis obscuritatem incidere ex imperitia uocum, & addes opinor ex deprauatione codicum, ex tropis, ex locis inter se pugnantibus. Hoc dato, redeunt huc omnia illa incommoda quæ commemorasti de obscuritate. Non enim refert, unde sit obscuritas, modo sit uel la. Hanc certe negare non potes. Quod si detrahis omnem fidem his qui hærent alicubi, hæres tu, hærent tui quibus uis nos certam habere fidem, nec hærent solum uerum etiam sic inter se dissident, ut tua quoque fortiter reñciant damnentque, nec alio præsidio, quam sacrae scripturae. Hic profer omnem eloquentiæ tuæ dissimulatæ copiam ac dinosim, dicturus in te ipsum ac tuos, quicquid in nos dixeris. Quod addis enthymema, si scripturam negas dilucidam, fateris multo minus dilucidos esse sanctos quos adduco, aliqua probabili specie dices in me, si ex his impugnassem tuum dogma, nunc

HYPERASPITES DIA

e sacris literis tecū congregior. Nec in aliud pfero
dotes ac numerꝫ illorꝫ, nisi ut te adigam ad pferen
dum argumētum euidēs, quo sciamus tibi tuto pōf
se credi, & ab illis pie discedi. Id quum receperis, ta
men post tot colaphos, alapas, & sputa, nihil nos
doces quod ad rem pertinet.

67 Fateris me nō de tota scriptura sentire, sed
de locis ex qbus oriunt̄ hmōi quæstiones. Id si fate
ris, quorsum p̄tinuit, tot uerbis ita loqui, quasi totā
obscuram dixerim. Verꝫ illud, ut inquis, ad me p̄ti
net, qđ ego fatear aliqđ eē obscurꝫ, tu nullā scriptu
ræ p̄tē uis obscurā eē. Audio, uolo, v̄bū ip̄iale, at
ego malebā uocē doctoris Q. tu affirmas ego opto
qđ tu diciste scire, ego discere cupio, nec mihi satis
est hoc asseuerari abs te certitudinē efflagito quam
tu profiteris. Doce nos externā scripturæ claritatē,
quandoquidē hanc adimisi ipsi Ecclesie, Ecclesiæqꝫ
luminibus, summoqꝫ cū orbis tumultu tibi uindis
cas. Nec uerum est qđ assumis, eccliam ex obscuris
scripturæ locis p̄nunciaſſe delibero arb. licet huiꝫ
quæstōis abyssum fatear esse imp̄uestigabilē, eoqꝫ
nō altius penetrandū q̄ sat est, sed mihi p̄suasum ha
beo ueteres & Eccliam ex ipsis p̄ se qđ em claris scri
pturæ locis asseruisse qđ asseruerūt. Nec tamē sta
tim hac in re autotitas Ecclie interposuit suā sen
tentiam, sed intentis aliquādiu oculis, in scripturæ
lucē, tandē perspecta manifesta ueritate p̄nunciaſ
uit. Fit em̄ frequēter, ut qui e tenebris p̄deunt, ni
hil uideant in media luce solis, nisi aliquādiu inten
derint oculos, & p̄ tenebras quædā nō statim uide
mus, sed intēdentibus oculis paulatim incipiūt no
bis esse

TRI. PER. ERAS. ROTE.

bis eē perspicua, quæ prius erant ambigua, qđ idē
 accidit in rebus quę pcul absunt a nobis. Sed ita ci
 uilitatis causa finxi, interpretatōem utriusq; partis eē
 ambiguā, ut rebus æquatis, ostenderes aliquid qđ
 nos in medio uacillantes in tuam partē inclinaret.
 Simili modestia uocauī Diatribā nō assertionē, &
 concludo me sequi p̄babilē op̄inōnē, nō qđ am
 bigerē de recepta snia, sed qđ tua periculose p̄fer
 ret apud multitudinē, uł quia sic ppl's discit diffi
 dere decretis Eccliæ, fieri q; possit, ut tandē incipi
 at dubitare de certissimis articulis fidei, uł quia tu
 tum non est de receptis articulis apud idiotas in utrā
 q; partē disputare, uł quia quæstio recessus habet p
 fundos, a qbus arcendi sunt imperiti, cum his satis
 sit tenere dogma qđ tradidit Ecclesia. Nec in hoc
 tecū sentio, qđ æquas oēs articulos fidei. Sunt em̄
 qdam cā euidētes, ut de his nefas sit disputare. Qđ
 genus sunt, Christum eē natum ex uirgine, passum
 sub Pontio Pilato, qdam tales ut post diutinā disq̄
 sitionē, tandē fuerint publica autoritate compro
 bati, de qbusdam ne nūc qdem satis conuenit. De
 perpetua uirginitate Mariæ dubitatū est a nōnuls
 lis, donec illis occluderetur os ex scripturis, rectius
 enarratis. Dubitatū est a ueteribus, an Roman⁹ pō
 tifex eēt uniuersalis Ecclię pastor, & licuit donec ac
 cederet Eccliæ decretū, & adhuc controuersum est
 inter scholasticos, an Romani Pōtificis autoritas sit
 grauior autoritate synodi ḡnalis. Proinde si tuum
 dogma uis æque credi, atq; credim⁹ symbolū ap̄lo
 rū, p̄fer testimonia scripturaz æque dilucida, do
 ce tuum dogma, statim ab ap̄lorū ip̄ibus una cum

HYPERASPISTES DIA,

euāgelio ad nos decurrisset. Igitur ut illa certissime credo, ita mihi dubium non erat dogma de li. ar. posteaque de eo pronuntiavit Ecclesia catholica. Quis igitur disputas, inquis, tanquam rectiora sequuturus si quis doceat, quid Diatribam appellare maluisti quam confutationem, quin hortaris omnes, ut meo reiecto dogmate, constanter teneant quod tradidit Ecclesia? Non desunt mihi uocabula, quibus & meam disputationem, & tuum dogma uocarem, quae tibi iam noua non sunt, sed tentare libuit, an hac ciuilitate uel sanari posses, uel ad mitius respondendum inuitari. Denique uidebam res hominum plus satis exulceratas, nolui mei calamitatis saeuicia oleum, ut aiunt, camino addere. Denique quae ne disputassem quidem, nisi tu fabulam hanc sic euulgasses, ut in rextrinis ac sutrinis nunc passim disputetur, nullum esse liberum arbitrium, sed omnia mera necessitate geri, & quasi passim haecenus profeceris, narrat hanc tuam disputationem a Iona uerti in linguam germanicam, quo textores & agricolae in me concitatos, quos concitatos placare non possim, linguae ignarus.

69 Per omnia circumactus, tandem huc euadis, ut communem sensum facias arbitrium decertantium de claritate scripturae. Resistunt enim, ut ais, & quae clarissimis scripturae testimonijs conuicti sunt, sed communis sensus indurcat eos nihil habere quod merito contradicant. Sic conuicti Sadducei, obmutuerunt quidem, ac non discesserunt ab errore. Ineptum fuerit referre quod Sadducei poruerint respondere, nimirum aetas defunctorum non recte dici homines, deinde nihil absurdi si deus dicat Abraham, Isaac & Iacob, a quibus cultus fuerat dum uiuerent, quemadmodum patres superstitibus, filijs, nomen patrum retinet iuxta communem loquen-

TRI. PER ERASMVV ROT.

loquendi usum, at illic agebat de resurrectione corpore, que non euincit ex hisce uerbis. Dices, cur igitur obmutuerunt? quia uirtus diuina erat in uerbis domini, que credentium animos attrahebat, impiorum conscias peccabat. Verum hæc extra rem. Ergo si tu quoque uis nobis obturare, ut hiscere non audeamus, profer ista et scripturis testimonia, unde nobis spiritum in te loquentem, cui si tentemus repugnare, sensus omnium communis dānet nos, te prophet. Atqui plurimi & hodie tibi reclamant qui uident habere sensum commitem, & orthodoxis illis patribus, totique populo Christiano, que neget fuisse sensum commitem? Tibi tuisque probabilius est deesse sensum commitem, tibi qui tanta maledicendi impotentia debaccharis in eos, qui uel communicandi gratia dogmatibus tuis contradicunt, tuis, que ad dicti factioni immodico tui studio probant quicquid docueris, *ἄνθρωπος ἕφα*. Si puoces ad spiritum, rursus exigo signum euident. Reliqua quæ adducis transilio, quando nihil faciunt aduersum me. Nec de Iohanne Hussumeum est iudicare, habuit suos iudices apud homines, utinam mihi inueuerit iudicium apud deum. Illud tamen dicam, me minus male sensisse de homine, priusquam degustassem librum quem conscripsit in Pontificem romanum. Qui conuenit tam operosa maledictio cum spiritu Christi? Nec hic ad rem facit, quis fuerit Papa quem dānauit Hussum, mihi ignotum est, & hinc Papæ suum iudicem, cui stant aut cadunt. Illi mei iudices sunt, non ego illorum. Porro quod ais quosdam fingere simplicitatem, que exculatius resistent cognite ueritati, dicentes. Homo sum errare possum, doceri cupio, moxque subiungunt, non est mihi satisfactum. Vim facit scripturis, &c.

HYPERASPISTES DIA

siue hoc in se dictum est siue in alios, ego me certe
 ex illorum numero eximo quod sciētes ac uolētes repu-
 gnāt cognitæ ueritati, p̄sertim in articulis fidei. Tu
 quō quā facis excuses uide to. Sed nihil adhuc audio
 quā nodū dissecer, quā nobis euidenter tuum p̄bespi-
 ritum. Verū itā mecum pugnare uideris, quēadmo-
 dum canis ille, ab Albanīæ rege dono missus Alex-
 xandro, pugnauit cū elephāto. Is em̄ arte circūfili-
 ens & allatrās hac atq; hac delassauit beluā, crebro
 rotatu adigēs in uertiginē, atq; ita deiecit. P̄mos
 ingenio doctrinaq; præstātes, dignitate, quosdā eti-
 am miraculis ac martyrio claros fuisse quā tuū dogma
 reijciūt non negas, fateris & sanctos fuisse, uel donas
 potius & nos accipimus, iam causam facimus cere-
 ra æqualē, restat in hoc statu, ut euidentissimū profe-
 ras argumentū, quur a uobis talib⁹ potius stare de-
 beam⁹, quā ab ill⁹ talib⁹, ne repetamus totā collatio-
 nē. Excusas illos quā forte resipuerit añ mortē, alio-
 qui dānandi, Id uerisile nō est, quā tot uolumibus cō-
 stanter eadē senserint, sub mortē mutasse sniam. At
 Bernardus moritur⁹ dixit. Perdidit t̄ps, quia perdi-
 te uixi. An hoc erat canere Palinodiā? Quis sancto-
 rum hæc nō dixit? Hæc uox est modestiæ, nō pal-
 nodiæ. Sacræ scripturæ tam expositā claritatē nō
 dū p̄bare potuisti, & de hoc mox aliqd attingem⁹,
 & si probasses, probabilius est te cæcutire quā illos.
 Si spiritum alleges, in illos pronius ē charitatis iu-
 diciū, ut largiamur nō eē certū. Si electionē potius
 cōsentaneū est illos cum Ecclesia quæ potiora sunt
 elegisse. Si sensum cōem, propensior est in illos opi-
 nio sensus communis, Si respōdeas nō esse mirum
 uiros

TRIPER ERASMVVM ROT.

uiros spūales aliquando iuxta carnē sensisse totidē
 uerbis responsum tuū in te retorqueri poterit. Si
 respondeas mundū eē regnū Satanæ, eoq; nō mi
 rū tot tantq; uiros tā longa seculorū serie excæ
 caros, nō uidisse lucē scripturæ, rotū hoc multo p
 babilius in te retorquebit. Nā & tu carnē circū
 fers, & i cōmuni mūdo uersaris, in quo regnat sa
 tanas.

70 Nec expediūt te ex angustijs q̄ multa sub
 nectis de excæcatis in gloriā liberi arbit. de his q̄
 audientes nō audiunt, & intelligentes non intellis
 gunt, q̄ magis in te quadrant, q̄ in ecclesiæ lumis
 na. Neq; cōuenit huic loco, quod tu tecū cōparas
 Christū, discipulos tuos ap̄lis, doctores ac princī
 pes ecclesiæ Iudæis, quodq; tuā doctrinā uocas
 lucē, patrū & ecclesiæ decretū tenebras. Si nos ur
 gere uis collationib⁹, alias tibi q̄rere oportet, istas
 nō recipimus. Multo stultius adducis hic Arianos
 & philosophos. Arianos iudicauit ecclesia, & eius
 sententiā approbas. At eadē dānauit tua dogma
 ta, & tamen hic nō grauo te autoritate ecclīe. Ni
 hil nobis cū Iudæis, q̄ Christū agnoscimus seruas
 torē. Errauerunt & eruditissimi philosophi, quasi
 ego scripserim eruditos, magno ingenio p̄ditos,
 nō posse cæcutire. Ex una particula nectis enthy
 mema, collige aceruū coniecturalē, & hinc ostens
 de tibi potius fidendū q̄ illis. Quam uero sophis
 ticū illud, Negas eē uerū, q̄ dixi scripturā aliquos
 ties nō percipi ob imbecillitatē humani ingenii.
 Nihil (ings) aptius capiendis uerbis dei imbecillit
 tate ingenii, propter imbecilles em̄ & ad imbecillit
 I s les Ch̄s.

HYPERASPISTES DIA

les Chr̄s & uenit & mittit v̄bū dei. Si ibecilles uocas, ut ego sentio rudes, & infirmos, q̄les erāt Galathe aut q̄les mltos uidem⁹, ne ch̄ianis aptos disciplinis, q̄ a talibus potius petimus scientiam scripturarū, q̄ ab eruditis Theologis, aut q̄ abs te, q̄ tantam scientiam tibi uindicas? Sin appellas imbecilles, modestos, ac morigeros spiritui sancto, recūsentio, sed hanc imbecillitatē mirum q̄ in tuis scripturis desiderē. Perinde quasi rem oēm gesseris de xtro Marte, properas ad metam disputatiōis, sed anteq̄ id patiar, pauca dicam de scripturarū obscuritate, quanq̄ super hac re satis ante dictum arbitror. Etenim nisi docēs, eas esse sole clariores, modo detur grammatices peritia, fateris te nō posse nodum explicare de probatione tui spūs. Hic si tibi decantem, quantopere ueteres omnes querant passim de scripturā difficultatibus, quantū desudent in explicanda Genesi, quantā caliginē Hieronymus uiderit in initijs & postremis Ezechielis, q̄ tues hāreat Augustinus, respondebis nō eē mirū, si in sole impingant lusciosi, & si tibi protulero illud e psalmo. Abyssus abyssum inuocat, qd̄ Augustinus ac Hieronymus interpretantur de caliginē mysticæ scripturæ. Item illud, Dies diei eruat uerbū & nox nocti indicat scientiā, qd̄ exponunt similiter.

47 Rursus illud ex Ezechiele de torrente cuius aquæ sic intumuerāt, ut transuadari non possent. Itē ex psalmo decimo septimo. Et caligo sub pedibus eius, adducitur & hic sensus de profunditate scripturarum. Iterum in uersiculo, posuit renebra

TRI. PER ERAS ROTÆ

nebras latibulū suū, Hieronym⁹ interpretat̄ Chri
 natiuitatē nobis eē obscuram, quā tu uis eē clarifi
 simā. Itē illud, tenebrosa aqua in nubibus aeris, in
 terpretant̄ de obscuritate scripturaz. Aliaq; simi
 lia testimonia si proferā, adferes mihi nouam in
 terpretationē, reiecta ueterē expositione, ac scrip
 turam ad tuā causā cōmodū derorquebis. Vere
 illud uelim expedias, Si linguæ peritiā, sensusq;
 cōmunis sufficit ad scripturæ p̄spiciā intelligē
 tiā, quid Pauli tēpore fuit opus prophetis, apud
 eos qui linguis loquebant̄? Paul⁹ diuersa facit do
 na, linguarū & prophetiæ donū longe facit emi
 nentius dono linguarum. Hoc euidenter arguit,
 eē quiddam in scripturis reconditum, qd̄ non sit
 cuius dilucidū, qui linguas teneat. Rursus si uerū
 est quod tu dicis, si qui dei spiritum habet, nihil sen
 tit obscuritatis in sacris uoluminibus, quorū q; pri
 or prophetabat iubetur tacere, ubi surrexerat ali
 us propheta, cui fuerat reuelatum? Plures habes
 bant donum prophetiæ, & tamen quod huic erat
 dilucidū, alijs fuit obscurum, propterea quod non
 omnibus omnia largiatur spiritus, sed diuidat sin
 gulis pro sua uoluntate. Proinde mira est tua fes
 licitas, qui profiteris nihil esse in sacris literis, quod
 tibi non sit clarissimū. Et post auditas prophetias
 Paulus uult iudicari q̄ dicta sunt, Prophetę (inqt)
 duo aut tres dicāt, ceteri taceāt. Deinde in eo do
 na spiritus refert & discretionem spirituum.
 Hęc arguunt scripturam non tam esse quibus
 libet obuiam & expositam quam tu uis uideri.
 Rursus ait, uidemus nunc per speculum & in
 apigmate.

apigmate.

HYPERASPISTES DIA

ænigmate, tūc autē facie ad faciē. Audis ænigma,
 & tu mihi p̄dicas clarissimā claritatē. Fide uide-
 mus, & fidei lux est in diuinis literis. Et inibi, Ex
 parte cognoscimus, & ex parte prophetam⁹. Ac-
 mox, Nunc cognosco ex parte, tunc autē cognos-
 cā, sicuti cognitus sum. Prophetiā Paulus appel-
 lat scripturæ mysticæ interpretationē. eā quæ fa-
 tet̄ imperfectā, si nihil nō est clarissimū. Et si Paulus
 agnoscit hic imperfectū quiddā, ubi sunt, q̄ nuncia-
 ctant omniscientiā? Velim ut saltē hūc locū nobis
 reddant dilucidū, sicut cognitus sum. An quisq̄
 est q̄ sic cognoscit aut cognoscet deū, sicut cogni-
 tus est a deo? Puto hoc ipsi deo propriū eē, ut seip-
 sum cognoscat p̄fecte. Legebat eunuchus Esaiā,
 haud dubie peritus linguæ, & tñ sensum latētem
 nō intelligebat. Iā ep̄las (opinor) Pauli nūeras iter
 scripturas sacras. Atqui de his sic pronūciat Pe-
 trus, Charissimus frater n̄r Paulus secundū datā
 sibi sapientiā scripsit uobis, sicut & in oībus ep̄sto-
 lis, loquēs in eis de his, in q̄bus sunt quædā diffi-
 lia intellectu, &c. Respondebis, erāt difficilia rudis-
 bus. At tu nihil requiris, nisi peritiā grāmatices.
 Si dixeris illis defuisse sp̄m, q̄stio redit in orbē. Si
 quidē hoc pollicitus es te probaturū nobis tuū spi-
 ritū, Sed hinc quoq̄ facile elaberis, si mōi probaris
 qd̄ assumis, dices nos obstinata malicia oppugna-
 re cognitā ueritatē, quē admodū faciebant pharisæi.
 Quis autē cōprehendat eū, cui tot sunt parati-
 cuniculi p̄ quos effugiat? Age ueniā ad eos, q̄bus
 tu tribuis sp̄m, quē (ut scribis) hauserūt ex tuis li-
 bris, unde tanta in horū scriptis dissensio. Si idē spi-
 ritus

TRI. PER ERAS ROTE

ritus agit oēs, quū tractent eandē scripturā, nō potest esse tā p̄spicua claritas, ut sufficiat linguæ peritia, & sensus cōmunis. Sed dices Zuingliū & Oecolampadiū amisisse sp̄m, posteaq̄ in te cœperūt scribere, Philippus Melanchthon nōne in suis Cōmentariolis aliq̄n̄ contanter loquit̄, & suspendit sententiā? Atqui hoc negas esse fas in sacris literis, in quibus p̄spicua ueritas est asserenda fortiter. Oecolampadius nondū abs te dissentiens, nō negat obscuritatem eē in Esaia, sed sat habet, si adimat desperationē pio seduloq̄ Lectori, & in p̄fatione adeo non profiteat̄ se nihil nō explicuisse, ut fateat̄ se frustra conaturū fuisse, ni cōmentarijs Hebræorū fuisset adiutus. Interim aliquanto reuerentius loquēs de Hieronymo q̄ tu, q̄ talem uirū blasphemū & sacrilegū facis in hoc tuo libro, nūeris oibus absoluto. An Pomeranus sic abs te laudatus in enarrandis psalmis nō alicubi scepticus est, & suspenso gradu paristas (ut ais) incedit? Verū de alijs fortassis inuenies qd̄ tergiuerleris, urgebo te tuis ipsius discretis, nūc iniuria est, ac blasphemia in scripturam sacra, si quis illi tribuat aliqd̄ obscuritatis, hoc paradoxū uide quō conueniat cū tua p̄fatione in psalms. Sic ibi loqueris. Psalteriū profiteor, &c. Verū ita profiteor, ut nolim ab ullo id de me p̄sumi, qd̄ nullus adhuc p̄stare potuit, sanctissimorū & doctissimorū, id est, psalterium in oibus suo legitimo sensū intelligere & docere. Sat est aliquot, & eosdē ex parte intellexisse. Multa sibi reseruat sp̄s, quos nos semp̄ discipulos habeat, multa solū ostendit, ut alliciat, multa tradit ut afficiat, & ut B. Augustinus

stinus

HYPERASPISTES DIA

stinus p̄clare dixit, Nullus unq̄ ita loquutus est, ut
 ab oibus in oibus intelligeret, multo magis ipse
 sp̄s sanctus, solus oim̄ suor̄ uerbor̄ intelligentiā
 habet. Quocirca ingenue me cofiteri oportet, me
 ignorare legitimā habeā nec ne intelligentiā psal-
 mor̄, &c. Rursus aliquāto inferius, Quid ergo res-
 liquū, nisi ut mutuū iuueamus, labentibus, tanquā
 uel ipsi lapsi uel lapsuri ignoscamus. Rursus inibi,
 Scio eē impudētissimae temeritatis eū q̄ audeat p̄-
 fiteri, unū librū scripturæ a se in oibus partib⁹ in-
 tellectū. Quin q̄s audeat p̄sumere unū psalmū ros-
 tūde ab illo intellectū? Immane q̄tū dissonat hæc
 oīo Luthere, a paradoxo, q̄ tāta asseueratiōe do-
 tes i hoc libello, de mira claritate scripturæ, q̄ nihil
 cōcedat, oīa uertent̄ in caliginē, neq̄ quicq̄ erit in
 rebus hūranis certi. Quis credat eē eundē hōiem q̄
 hæc scribit enarraturus psalmos, & q̄ nūc prouoc-
 cat uniuersos ut uel unū locū proferant, q̄ tibi sit
 obscurus. Quorsum uero nūc attinet, e tuis cōmē-
 tarijs decerpere locos ubi profiteris te d̄stitutum
 ab interpretibus inter ipsos uariātibus, animi tui
 somniū sequi. Rursus ubi fateris te prorsus nō in-
 telligere, quō uersus cū p̄cedere cohæreat, ac tuā
 opinionē delirationē uocas. Hoc in psalmo. 17. in
 ibi dicis, eccl̄iæ doctrinā eē supra captū hūranū, &
 hic sufficit grāmarices p̄tū. In psal. 19. hūc in mo-
 dū loqueris, Exposuimus hūc psalmū p̄ exēplo
 dei de rege quocūq̄, nec dū certū an legitimū ser-
 sum attingerim, mox interpretationis tuæ iudiciū
 reñcis in lectorem. Iterū in. 20. fateris te incertum
 de solo ne Christo, an de quouis rege debeat in-
 telligi

TRIPER ERASMVVM ROT.

celligi, & mihi obijcis Scepticā Theologiā, qui nō
 ausim de pplexis difficultatibus scholasticarū q̄stī
 onū pronūciare. Vbi tū erat ille Stoicus assertor
 ubi ille? Omniscius? Mihi dicis, nō sic suspense loq̄s
 tur, nisi Lucianus & Epicurus, & tu in opere ma
 xime sacro eodē mō loquēs, ignoscis tibi. In calce
 huius libri tui dicis, penes nullū uolo eē iudicium,
 sed oibus suadeo ut p̄stent obsequiū, & in psalmo
 iudiciū defers lectori. Quomō in his tibi constas,
 qui me Proteū facis? An tū tēporis nondū habe
 bas sp̄m? Non dices opinor. Vt nā autē in ea mo
 destia pseuerasses. Ibi ueteres Orthodoxos, sanctis
 simos & eruditissimos patres appellas, hic me ris
 des, qui tribuam illis sancti moniā, ipse cæcutiens
 tiam, ignorantia, immo blasphemiam & sacrilegiū
 impingens, nec aliter excusas eos potuisse seruari
 q̄ si uel secus senserunt atq̄ scripserunt, uel erro
 ris poenituit ante mortem. Porro quum internā
 claritatem sic requiras ab omnibus christianis, ut
 sine hac non facias illis ullā spem salutis, quid aliud
 censebimus, nisi illos omnes perisse, qui tam ne
 cessarium articulū fidei non dicam ignorarint,
 sed impugnarint, profligantes necessitatem, ac li
 berū arbitrium profitentes. Ego toties uocor blas
 phemus qui dubitē ac dispuem de tuo dogmate
 & obscurū putas, quid de illis eadem sententia ps
 nuncies? Et hic rursus nouū Paradoxon. Qui sp̄s
 ritum habet ei nihil obscurum, qui non habet, ne
 iota quidem unum intelligit. Nil mediū est. Quis
 quis igit̄ profitē sese dubitare alicubi in scripturis,
 aut spiritū habet, & mentit̄ eē obscuritatem
 quū

HYPERASPISTES DIA

quū nulla sit, aut nō habet, & ne iota quidē unū in-
telligit. Tertullianus insignis ecclesiæ doctor, pos-
tea in Montani dogma prolapsus, discessit ab ec-
clesiæ cōmuniōne. An is amisso spū, ne iota quidē
intelligebar? Sed interpretaris nō intelligit, id ē, nō
sentit, nō afficiť. At nos agebamus de certitudine
doctrinæ non de ignoto hoīs affectu, de quo fare-
ris neminē certo pronunciare pōsse, præter unū
deū. Etenim quū iuxta Paulū sint spūs impossitores
& angelus Satanæ sese transfiguratur in angelū lu-
cis, falli potest & is, q̄ se credit agi bono spū. Quā
totā intelligentiā diuinæ scripturæ tribuis diuino
spūi, quur excipis solā imperitiā grammatices?
An in re tāti momenti spūs patiet grammaticam
obstare salutī hominū? Qui non grauat impartiri
tantas diuitias æternæ sapientiæ, nū grauabit im-
partiri grammaticā & sensum cōmunē? Blasphemus
est in deū, q̄ uel tantillū tribuit libero arb. &
tu pius es, q̄ tantū tribuis grammaticæ, ut sola te-
nebras inducat clarissimæ luci scripturæ? Qui q̄
runtur eē tenebras in scripturis, haud quā negat
eē clarissimas ipsi spūi, q̄ scripturæ est autor, sed
has tenebras imputant imbecillitati naturæ hu-
manæ, qđ quū aperissime profitearis in p̄fatiōe
tua, quā mō citaui, hic fortissime negas, affirmans
nihil eē capacius diuinæ scripturæ, q̄ imbecillitatem
te humanā. Cæterū ut urgeamus hoc qđ agebat,
doce qbus argumentis nobis cōstare possit, te spi-
ritū habere magistrū, nec falli in enarranda scrip-
tura, quū in hac hallucinati sint oēs ecclesiæ do-
ctores. Fateris inesse nō nihil obscuritatis ex impe-

TRI. PER ERAS, ROTER.

vitie linguarū. Hic igit̃ quū plures inter se dissenti-
 unt, quorum unusquisq; sibi uindicat linguarum
 p̃itiā, q̃ro mihi cōstabit, quis cæcutiat in lingua q̃s
 non? Nā hic (ut ais) p̃edet interpretatōis certitudo
 Nec oīo negas aliqd̃ obscuritatis oriri ex tropis,
 quos tamerli doces nō temere admittēdos in enar-
 rationibus, tñ uelis nolis frequēter occurrūt, in pro-
 phetis, in p̃abolis, in ænigmatibus. Nec mihi plas-
 cēt affectati tropi, p̃sertim q̃ subuertūt sensum histo-
 ricum, uerū si tropologias excludas a sacris libris
 perit bona pars & iucunditatis, & utilitatis arcanæ
 scripturæ. Ad hæc, si fateris ex gr̃amatices imp̃itia
 nalsi caliginē, fateberis s̃p̃ & ex tr̃slationib; & ex
 deprauatis exēplarib; oriri t̃nbras. Querit̃ & hoc
 Oecolāpadius in Esaia. Ergo quū ali; dicet eē trop̃
 p̃, ali; negabit, aut si fatẽr uterq; trop̃ esse, sed
 in interpretatōe tropi dissidēt, uñ mihi cōstabit, q̃s illo
 rū attigat scopū? Ex collatōe locorū? Habet utraq;
 pars q̃ cōferat, Adhuc hæreo dubi;. Si p̃r cū audio
 p̃les inter sese dissidētes, quorū q̃q; cōtēdit suū exē-
 plar uacare mēdis, quę res adimet mihi ābiguita-
 tē? Iam q̃s audebit affirmare, aut si q̃s affirmet, q̃s
 crediturus ē, ex locis inter se pugnātib; non frequē-
 ter oriri magnā caliginē? Quid simplici; Euangeli-
 ca historia? Et tñ a q̃t̃ q̃libusq; uiris hic sudatum est,
 ut quę dissidēt redigātur in cōcordiā? Adnissus est
 summis uirib; Augustinus, nec effecit quod uoluit
 saltem hoc offm̃ nobis p̃sta, quo minus tibi dissida-
 mus. Multis obstat ingenij tarditas, quo minus asse-
 quant̃ q̃d docēt sacre l̃re, m̃ltis oscitātia, m̃ltis aīus
 addictus hūanis affectibus, Nā cōtēciosi torquent
 K scripturam

HYPERASPISTES DIA

scripturā ad sua dogmata, quū contra fieri oportu
 erit. Deniq; spūs nō oībus patefacit oīa. Totidē igr
 modis ambigemus de interp̄te, & qcq;d malorū ex
 aggerasti aduersus eos q̄ putāt in scripturis esse nō
 nihil obscuritatis, quicq;d cō uicioꝝ in hos conges
 sisti regeret in te, qui nō potes effugere qn̄ fatearis
 aliquo pacto caliginē esse in diuinis libris. Sed tibi
 n̄lla est caligo. Ponamus esse uerū qd̄ dicis, sed quō
 nobis istuc facies p̄spicuū? Nā hoc p̄bādum suscep
 peras, cōfessus te nihil agere aduersus meā q̄stionē,
 nisi dilucide p̄basses. Cæterū quū oībus tētatīs, id
 non possis, ueluti Proteus uinculis tenacibus astris
 ctus, redis in natiuā formā, & nobis inuidiā moues
 qd̄ scripturā faciamus obscurā, perim̄ q̄si negem⁹
 in illa qcq; esse lucis. In multis locis t̄nbras esse dixi,
 sed quas spūs ap̄iri uelit quātū nobis satis est ad sal
 lutē. Nā quedā abstrusa seruat futuro seculo. Si tu
 colligis hinc nihil certo p̄bari per scripturam, dic
 mihi, quomodo tot seculis orthodoxi patres erudi
 erunt populum christianū, quō ppulerunt hæreles
 ab ecclesia, an per scripturas ambiguas & non in
 tellectas? Tandē Satanā in crimen uocas, cuius opa
 fit, ut t̄a paucis sit dilucida scriptura, q̄ si dormiret,
 uno sermone dei semel audito, totus mundus con
 uerteret .

71 Hic quum p̄sus hæreas in uado, t̄n ueluti
 re b̄n̄ gesta, minitaris te meis me laqueis irretiturū
 & occurris syllogismo utrinq; cornuto, sic obrorto
 ut nullū sit effugiū. Ex uerbis, inquis, tuis iustifica
 beris, & ex uerbis tuis condēnaberis. Dicis scripturam
 ram

TRI. PER ERAS. ROTE.

hinc non esse dilucidā. Q. si uerū non est, cur tu in
Diatriba suspēdis snām, si uerū est, quid agunt ors
thodoxi, quorum ingenium, eruditionem, sanctis
moniam, miracula, martyria, dignitatem, uetusta
tem, multitudinem iactas, qui ex ambigua scriptu
ra asseruerunt liberum arbitrium? Quo me uers
ram, adeo constrictus hinc atque hinc obujs cor
nibus? Scilicet alterum tuī syllogismi cornu præ
cidam, deinde cum altero mihi res erit. Mea Dia
triba non dicit scripturas in hac materia esse obscu
ras. Sic habent illius uerba. Verum hic de scri
pturis non est controuersia, de sensu scripturæ pu
gna est. In cuius interpretatione & cætera.
Audis ne? pugnam esse dico non obscuritatem. An
ideo scripturæ, quibus conuictus est Arius fue
runt obscuræ, quod eas oppugnarit? Et si concess
issem in ea questione scripturam fuisse obscuram,
quod non facio, sic concessissem, quemadmodum
in scholis argumentandi causa, multa donantur
aduersarijs. Eam concessionem si uelis arripere,
necesse est ut fatearis utiusque partis interpreta
tiones esse ancipites. Dices, ergo si dilucidæ sunt
in hac parte, quibus usi sunt ueteres ad asseren
dum liberum arbitrium, quur tibi placuit Diatribæ
titulus, quur profiteris inquisitorem non asser
torem, quur in fine dicis, contuli, penes alios esto iu
diciū? Respondeo, quur qui in scholis disputant,
altero pbante quod habet scriptura, altero per scri
pturas alias ac rōnes impugnāte, senioribus aut p̄s
sidenti ut uocant deferunt iudiciū? Potest enim
K x fieri

HYPERASPISTES DIA;

fieri, ut liberæ arbitrium recte sit assertū a ueterib⁹
 e sacris & clarissimis scripturis, quum ego aduers⁹
 sus tuorū argumentorū aciem, paræ dextre defens
 dam. Et iam ante reddidi consilij mei rationem, ut
 experirer, an tu posses abq; cōuicijs disputare, & ne
 rebus exulceratis, oleum quod aiunt, adderem cas
 mino, & hanc meam ciuilitatē toties mihi impingis
 in os, quā probare magis & imitari debueras. Si te
 delectat assertio, quid opus erat assertore me, de q̄
 & olim p̄nunciauit Ecclesia, & nuper suam sniam
 confirmauit? Habebāt igit̄, inquis, dilucidā scriptu
 ram, fateor, quantū satis erat ad discutiendā ambi
 guitatem de libero arbitrio. Quid tum postea?
 Quur tu igit̄, inquis, facis scripturam hac in parte
 obscurā. Non hoc fecit mea Diatriba, sed tu cōmi
 nisceris, ut mō declarauī. Si contēdis nihil profus
 obscuritatis eē in sacris literis, ne mecū agas, sed cū
 uniuersis orthodoxis, quorū nullus est, q̄ idem non
 p̄dicet. Cæteræ quoties Diatriba meminit obscuri
 tatis in hac materia, aut uestro noīe loquit̄, aut con
 cedit argumētandi gratia, qđ poterat nō donare.
 Quod genus est illud. Hic si neges hac in parte dilu
 cidā eē scripturā, in qua tot summi uiri caligarint,
 & c. An putas hoc sub mea persona dici, in qua tot
 summi uiri caligarint, ista uestra uox est, quā arrip
 pio contra uos, q̄ uestram interpretatiōē uultis hab
 beri pro oraculo. Simile est illud, si tam dilucida eē,
 quur tot seculis uiri tam excellentes hic cæcuties
 runt, idq; in re tantī momenti. Hæc uerba non das
 mnāt ueteres cæcutientia, sed urgēt uos, ut aut fa
 teamini illos uidisse ueræ, aut ne postuletis uestram
 interp

TRI. PER ERAS. ROT.

interpretationem haberi nobis pro cœlesti oraculo.
Rursus quum aio, si nullos, quum & hodie tot ob-
scuritates torqueant doctos, nulla erit interpretatio
certa. Hæc argumētatio quid aliud agit q̄ ut patia-
ris & tuam interpretatiōem eodem iure rejici, quo
tu rejicis omnium?

Proinde uide q̄ atrociter, sed extra causam illa ti-
bi dicta sint. Deniq̄ quæ leuitas & temeritas ani-
mi sanguinem fundere p̄ re incerta & obscura. Hoc
em̄ non martyri Christi sed dæmonum est. Vides
hoc cornu præcisum? Vbi uero erat tua mens, quū
scriberes, hoc non est martyri sed dæmonū? An dæ-
mones habent sanguinē quem fundāt? Deinde q̄s
dixit sanctissimos uiros p̄ libero arbitrio fudisse san-
guinē? Dices, pro scriptura sacra fuderunt, quā tu
facis obscuram. Rursus ita loqueris, quasi dixerim
totā obscurā eē, aut si mihi ac tibi sit obscura, fuerit
simul illis obscura qui definierūt de libero arbitrio.
Cyprianus fudit sanguinē suum, demus fudisse pro
scriptura. Nihil igit̄ usquam fuit obscurū Cypria-
no in tota scriptura? Finge Augustinum occisum,
quum a Donatistis essent illi struētæ insidiæ, relatus
fuisse inter martyres, an absurdū putas si quid illi
fuisse obscurū? Et huic tam friuolo fundamēto nis-
tunt ea quæ dicis in fine capituli. Hoc est aliud nihil
q̄ illos facere imperitissimos cognoscendo, & stultis-
simos asserendo.

Discussus est ille κερᾶτινος, sed me miserū occur-
rit alius. Si illos, inquis, recte sensisse credis, quur nō
imitaris? Si non credis, quur iactas tanta bucca, tā
copiosa, &c. Credo illos recte sensisse, qui asseruerunt

HYPERSPISTES DIA

runt liberæ arbitrium, quæ admodum asserit Ecclia.
 Quur igitur, inquis, tu non asseris sed disputas? An quis
 quis disputat, anceps est? Non disputo ut dubius, sed
 ut te nostræ assertiois inuasorem confutaturus. Nihil
 lo magis ad rem faciunt quæ infulcis. Iam & tu po
 ne ob oculos & tecum expende utrum plus tribue
 dum esse iudices, tot eruditorum, tot orthodoxorum,
 tot sanctorum, tot martyrum, tot ueterum ac recentium the
 ologorum, tot academiarum, tot conciliorum, tot epis
 scoporum & summorum Pontificum præiudicis, qui
 scripturas dilucidas esse senserunt, & id tum scriptis
 tum sanguine confirmant, an tuo unius priuato iudicio
 qui negas scripturas esse dilucidas, qui forte nec un
 quam lachrymam uel suspirium pro doctrina Chris
 ti emisisti. Omitto, quod tuo more iudicas, quid la
 chrymarum aut suspiriorum ego fundam.

Quid hic agis Lutheræ ueteribus fuisse scriptu
 ram dilucidam, unde asseruerunt liberæ arbitrium.
 Qua tandem igitur fronte blasphemiam uocas, quod
 illi definierunt ex dilucida scriptura? & toties mi
 hi recinunt hoc mendacium, quod hic scripturas facie
 am obscuras. Aio interpretationes uariare, & hoc in
 contententionem uocabam, utri potius esset asseren
 tiendum, ueterum ne probatae tot seculis, an tuæ nuper
 exortæ? Imo hoc illic ago pro uiribus ut persuade
 am, Ecclesie doctores non errasse in asserendo libe
 ro arbitrio, ac te potius cæcutire. Ita loquor. Hic si
 negas hac in parte esse dilucidam scripturam, in
 qua tot summi uiri caligarint, circulus ad caput res
 dierit. Vides hæc sub aliena persona dici, in qua tot
 summi uiri caligarint, Hæc uestra uox est, non mea
 & G

TRI. PER ERAS. ROT.

& si uerum est quod dicitis, aut fuit illis obscura scriptura, aut impie restiterit spiritui sancto. Neque quicquam piculi sit, si quis dicat & in hoc argumento fuisse illis scripturam alicubi obscuram, ac nihilo minus rectam ac certam esse assertionem. Siquidem in concilijs quod alijs obscurum est, alijs aperit spiritus, sic ut ex collatione singulorum nihil resideat obscurum, dum suam quisque Apocalypsim adfert. Quod si trahis nos ad uniuersam scripturam, fateor illic quaedam obscura mihi meique similibus. Obijcies ilico tantas turmas summorum uiroque, quorum iudicio plus tribuendum est, quam meo unius priuato. Quid ego audio: meum unius priuatum iudicium est quod nemo laudatissimorum uiroque quos per Ironiam recenset, falsus non est. Quis est illorum in enarrandis arcanis uoluntatibus non quaerit de obscuritate scripturae, non quod illam accusent, ut tu calumniaris, sed deplorat humani ingenij tarditatem, non quod desperent, sed ut gratiam illius implorent, qui solus quibus uult, & quum uult, & quantum uult claudit, aperitque. Idem quum ipse toties fatearis in commentarijs tuis, quum appellas meum unius priuatum iudicium, & illis me facis aduersarium, quum mecum faciunt. Tu facis illam scripturam obscuram quod fortiter illorum interpretationes reijcis. Id mihi fecisses, non esset pugna. Festiuiter uero, quod comparationem qua te cum tot ueteribus componere uoluisti in me. Ego non postulo, ut reiectis omnium illorum sententijs in re tanti momenti, mihi uni fides habeat, id quod tu non in hoc tantum dogmate flagitas atque etiam exigis ueluti tuo iure, minutas omnes delictos ut lutum platearum qui tibi resistunt

HYPERSPISTES DIA

prædicanti uerbū Dei. Par est igitur, ut certis argu-
mentis ostēdas, quare tua unius sēntia debeat nobis
eē potior tot ac talium uirorum iudicio, ne toties repe-
tam oēs circūstantias. Si certam habebas opinio-
nē, inquit, quod sibi uult Diatriba & collationis uocabu-
lum: quare suspensa sēntia disputas in utraq; quid
pro, quid contra. Si hoc arguit ancipitē animū, uo-
cent in ius oēs scholastici. Thomas quærit an Euse-
biana sit sacra Ecclīæ, & adfert in utraq; parte
argumenta, num ideo dubius est de re quam
disputat. Fecit idem Hieronymus aduersus Lucie-
ferianos, Augustinus aduersus Manichæos, an ita
tūc dubium erat illis de quo disputabant. Quo-
modo tandem refellere poteram argumēta tua nisi
si recensuissem?

An non uides eiusmodi collationes frequenter &
apud ueteres fuisse, si forte res sine tumultu compo-
ni posset. Tituli ciuilitas opposita est isti ingenio tā
irritabili, opposita est quibusdā plus satis ad seditionem
pēpensis. Deinde quoties philosophi pro sua quæ-
secta inter se digladiabant, nam has Diatribas ap-
pellabant, erant oēs suspensa sēntia, an potius suam
quicquid sententiam uolebat esse inuictam. Vides ut
nihil odiosius in me criminari, quā quod disputa-
tor, quā criminator esse malui, & hic conor, ut ais, re-
obruere diluuijs quodam orationis, sed res in diuina
sum exiit, ego inuoluor undis, tua arca in sublimi
fertur secunda. Imo tua scapha hic hæret in Syrijs,
nec explicas quod promiseras, quā nullum nō mo-
te rem gesseris, adornas triumphum.

Cornu

TRI. PER ERASMV M ROT.

72 Cornuto (ings) syllogismo te teneo. Aut
 falsum est, q̄ dicis illos fuisse præditos admirabi
 li pitia. scripturarū, tū uita & martyrio, aut falsum
 est, q̄ dicis scripturas non eē dilucidās. Io pæan,
 Io triumphe. An sit falsum, in scripturis eē aliqd
 caliginis, iam discussum est. Illud sine controuer
 sia falsum est, quod ais me p̄dicare ueteres ex ob
 scuris scripturis asseruissē libere arb. Sed fingo mi
 hi uelut imperito nō esse perspicuū utri recti⁹ in
 terpretati sint scripturas, illi tot ac tales, an tu cū
 paucis, & per hanc fictionē exigo abs te certas p
 bationes, quorū ab illis deficientes, debeamus i tus
 am sententiā ire pedibus. Crebro (ni fallor) uidisti
 in scholis disputandi gratia cōcedi aduersario, q̄
 uera non sunt. An si qs in disputatione fingeret se
 eē Tarquiniū, te Apollinē, num urgeres hominē
 serio concessis? Addis impudentē hyperbolē, me
 toto libello diatribæ nihil aliud agere, q̄ ut persua
 deā scripturā non eē dilucidā. Quid aut̄ attinet in
 resellenda manifesta uanitate operā sumere? Nec
 his cōtentus, addis aliud cōmentum impudentius
 Negas me serio tribuissē sanctissimis uiris peritiā
 scripturarū, tantū ut rudi uulgo fucū facerē, Lu
 thero aut̄ negociū facefferem, ut causam eius in
 anibus uerbis grauare odio & cōtemptu. Si hoc
 spectassem quod fingis, non ita moderatus fuissē
 lem stilū, non tanta circūspectatione cauissē, ne
 quid unguiū aut dentis eēt in Diatriba, nō sic ad
 uigilassē ut causam per se odiosam agerē nō os
 diose. Si in grām principū ædidissē diatribam,
 non poterā illis magis gratificari q̄ si totis elo
 K r quētiē

HYPERASPISTES DIA

quentiaē uiribus in te fuissem debacchatus. Nūc
 adeo nō odiose scripsi, ut me nōnullis suspectū red
 diderit mea modestia, & tñ mihi nō erat obscurū,
 q̄ amanter de me iā pridē & senseris & scripseris.
 Sed mihi certū est, in his q̄ sunt fidei nihil tribues
 re priuatis affectibus. An tui contēptū interpreta
 ris, qd̄ te cū tot ecclesie luminibus, cū cōcilij ges
 neralibus, cū oībus academijs confero? Quid igit
 dices de illis q̄ te libris æditis cū longe alijs cōpo
 rant? Et in illos mutus, de mea ciuilitate quereris.
 Ego latine scribens, uulgo rudi, fucū facio, tu qui
 hāc tuā disputationē curas uertendā in linguam
 germanicā, ut apud agricolas, nautas & cerdo
 nes traducas Erasimū, apud quos mutus est, credis
 hoīes doctos latere qd̄ agas? Ad seditionē spectas
 quā uides hactenus ex tuis germanice scriptis li
 bellis toties exortā eē. Sic nimis fecerūt apostoli
 Ego tecū disputauī iudice senatu doctorū homi
 nū, tu causam ad imperitā plebe culā transfers, &
 apud fabros, coriarios, & agricolas me criminan
 ris, qui tibi fauent, me non nouerunt, te criminan
 tem intelligunt, me respondētē non intelligūt.

Quam speciosam petis uictoriam. Iam quod
 subiicis, non satis intelligo. Sic em̄ scribis, Ego ue
 ro, neutrum uerū sed utrūq̄ falsum dico. Primum
 scripturas esse lucidissimas, deinde illos quatenus
 liberū arbitriū asserunt eē imperitissimos sacrae li
 terarū, tum illud neq̄ uita neq̄ morte, solum ue
 ro stilo, sed pegrinante animo asseruisse. Hactenū
 contendisti scripturas esse lucidissimas, & id nunc
 dicis esse falsum. Deinde semp̄ asseruisti uereres
 ex

TRI. PER ERASMV M ROT.

ex scripturis pperam intellectis probasse liberę ar
bitrium, & nunc hoc quoq; dicis esse falsum. His
duobus annectis & tertium, uidelicet falsum, qđ
hactenus uoluisti uideri uerissimum. Sed facessat
uerboꝝ calumnia, quid scripseris in proparulo e,
quid sentias satis coniecto.

Quanquam hic tu nullum faceres calumnian
di finem, si quid effutissem eiusmodi. Pulchre ues
ro hic excusas ueteres orthodoxos, qui secus sen
serint, uixerint, ac mortui sint, qđ scripserunt de li
bero arbitrio. Ais solū stilum illorę effudisse blas
phemiam, sed animo peregrinante. Sic excusan
tur qui per phrenesim peccant. Nec aliter excusas
ecclesiam quę illorę sententiam cōprobauit, nec
aliter academias, nisi qđ dum asserunt liberę arbi
trium, mens domi non sit, sed peregrinatur apud
Sogdianos. Ita ne qui libris hoc professus asserunt
liberę arbitrium, qui toties infulciunt in suis com
mentarijs quod docuerunt, qui pugnant aduer
sus eos, qui dissentiunt, uerissimile est solo stilo las
p̄os, alienata mente Diuus Augustinus si sine mē
te asseruit liberę arbitrium, quor i libris retracta
tionum saltem non resipiscit. Et illic asserit, quod
asseruit, & huius sententię tanto grauior est auto
ritas, quod seipsum reprehendit in quibusdā, in q
bus plus tribuerat libero arbitrio qđ oportuit, ual
de confirmat qđ relinque, qđ sui iudex, carpit qđ re
dū dabat. An ideo mors uita qđ discrepat a stilo, qđ
suis meritis diffisi totā salutē ascribebāt dei mise
ricordię. Idem nos facimus qui asserim⁹ liberum
arbitrium. Quam commoda rima tibi hic repta
est qua

HYPERASPISTES DIA

est qua possis elabi, quoties autoritate ueterum
 geberis. Non hoc senserunt, sed aberrante stilo
 & animo peregrinante talia prodiderunt. Nec ui
 des interim istud tuum commentum in te posse retor
 queri, non solum a nobis, uerum etiam a tuis. Proinde
 quoniam tu Lutherum dum elabi non potes e laqueo quastio
 nis, multum fumum oculis nostris offudisti, non tam
 Proteum agens quam Cacus, ego tibi, rursus negotium sum
 mam atque epilogum ponam ob oculos. In Diatriba ne
 go me uelle pugnare tecum, autoritate ueterum or
 thodoxorum, aut praedicio Ecclesiae, quae iam pri
 de tuum dogma damnauit, non quod existimem horum
 sententiam nihil habere ponderis, sed quod his armis
 nihil agere apud te, uerum si contingeret, ut scriptu
 rarum testimoniis pares uideremur, & aequalitas sus
 penderet sententiam utroque nutantem, rogavi utrum
 aequum uideretur, ut hoc reus statu, certe tantillum
 haberet momenti ueterum autoritas una cum eccle
 siae decreto, ut procliuiores simus in illorum sententia
 quam in tuam. Nec hunc in modum loquor, quod uer
 re nostra fluctuet sententia, sed ita fingo, quo tibi
 quoque probetur aequitas nostra, nec queri possis,
 iniquis legibus tibi uictoriam extortam. Pone igitur
 tur in medio liberum arbitrium, annis iam mille trece
 tis & amplius bona fide possessum ab ecclesia ca
 tholica. Pone te ex una parte scripturarum praesidijs
 oppugnatem, me ipsam praesidijs defendentem. Ad
 de spectatores mei similes, quibus omnia nostra
 uideantur paria, quum tu simul & certator, & certa
 minis arbiter atque agonothetes esse postules, quis
 uel tibi uel mihi addicet brabeum, & cuius arbitrio
 libet

TRI. PER ERAS. ROT.

liberum arbitrium seruabitur aut iugulabitur. Quos
 ries in iud. cjs uariant utrinq; pares sententiæ, p
 pendunt solent circūstantiæ, nec iam numeratur sens
 tentiæ, sed expenduntur. Aliquid fauoris tribuis
 tur reo, defertur nō nihil ætati, dignitati, & auto
 ritati partis alterius. Itidem ego proponebam, an
 nutante sententia deberent aliquid habere mos
 menti, utriusq; partis circūstantiæ. Statuimus te
 ad dextrā, cum Manichæo, Ioanne Hussio, & Vuis
 cleuo, quos omnes percussit ecclesiæ fulmen. Dei
 iudicia nobis sunt incognita, adde si uoles Laurē
 tium Vallam, quanq̄ ille nec ex professo tuet tuā
 sententiam, sed uict⁹ difficultate cedit, & quantū
 Laurentio tribuas nescio, primū homini rhetor
 rico, deinde quæstionē præscientiæ, non ex diuis
 nis literis, sed humanis rationibus, ac prophanis
 exemplis tractanti. Nam q̄ ais Augustinum tot
 tum pro te stare, satis mirari non possum, quū ille
 in libris retractationū excuset quædā in tribus il
 lis libris, quos orsus Romæ, Cartagine absoluit iā
 presbyter, quod in his plus satis uideatur tribue
 re libero arbitrio, nec iustā habere rationē gratiæ, nisi
 perseverans tamen in sententiā, quod esset aliquo
 liberum arbitrium. Quid plura? Si Augustinus in corrup
 sentit, quur iam senex librum opposuit. Recunia non
 uerso rapiebant errore, quibusdā in rebus paulo cō
 tribui liberum arbitrium, quod eas, si non mouisses
 tribui gratiæ, alijs minus iust. alios noui, quibus Euā
 bus quū audirent asseri liberum arbitrium, aliaq; multa com
 bet in primo capite, caput ea frigerent. Nunc si pre
 uelauit autē nobis per rationis meæ, sic enim inters
 L pretas

HYPERSPITES DIA,

quæ persuaderet omnibus tuam interpretationem esse uerissimam, & aliorum omnium, quamlibet multorum, magnorum, quamuis sanctorum aut eruditorum esse falsam, cæcam, & pestiferam, quã quisquis se quatur recta properat ad inferos. Nemo sanctorum credidit Donatistis, magna asseueratione suadentibus apud reliquas ecclesias omnes perisse baptismi gratiam, nec usquã mansisse incorruptam, nisi in ipsorum ecclesia. Et tu uis nos statim credere, tot seculis per satanã fuisse uelatum Euangelium, quod nunc per te patet, nec apud ullos esse sinceram scripturam interpretationem, præterquam Vuittembergæ. In re tam incredibili, tamque periculosa, non fat fuerit, assertionibus & uulgaribus argumentis agere, euidentia, certa, demum Achillea proferas oportet. An hic testimonijs scripturarum utrinque productis aduocabis sensum communem, qui controversiam dirimat? Et spiritum & sensum communem, & diuinæ scripturæ perspicuitatem utraque pars tibi uindicat. Nunc quod tu tam prolixè de obsecratione luceque scripturarum disseruisti, minimum ad nos pertinet. Fac scripturas lucidissimas. Quid facimus nos imperiti, qui uidemus utraque partem in hac contentione asserere spiritum, qui patet catholica. Pone tibi curas, quid faciemus, quum utraque oppugnatem, me excitem, utcumque hæc habent, de spectatores mei in ancipiti, nec interim libere uideantur paria, quum tibi habito promisso, ut nos ad minus arbiter atque agoritate. Fortasse redibis ad uel tibi uel mihi addicet de nobis proferre ceptum. Sci

TRI. PER ERASMVV ROT.

Scio meā conscientiam esse synceram, scio me spū
 dei agi, pecuniā nec hēo nec affecto, gloriam nihil
 moror, quid autē sperē uoluptatis in tātis laborib⁹
 bus ac periculis? Hæc Luthere sic recipimus abs te
 dicta, ut optemus esse uera, sed tñ nobis non p̄uas
 dent, nec profers illam externæ claritatis *καληροφω*
για, sed cogere potius tentas q̄ allicere. Fieri pōt
 ut talis sis qualem te p̄dicas, id tñ citius crederes
 mus si in tuis scriptis minus esset arrogantia, min⁹
 amarulentia, minus stropharū & uafriciei, quātum
 si uiderē in literis ap̄torū, dubitarem illis habere fis
 dem. Nā similia puto & Manicheos & Donatistas
 dixisse, non affecto pecuniā, non gloriā, non cetera
 huius mundi cōmoda. Sunt spūs plani iuxta Pau
 lū, & spūs Satanæ transfiguratur sese in angelū lucis
 nec tutū est cuiuis spūi credere. Quod ad famā atti
 net, nō possis optare maiorem, eaq̄ tibi bteui t̄pis
 spatio quæsitā est, late regnas in aīs hoīm, tot factio
 nibus armatus es, habes theatrū miris applausib⁹
 perstrepsens, summatis magis formidabilis es q̄
 amabilis. Habes tuū satellitium, habes emissarios
 & ueredarios, habes qui tecum scribant, habes qui
 scriptatua uertant Germanice. Quid superest nisi
 diadema? Hic rerum successus posset uel incorrup
 tum aim corrūpere. Quātum habeas pecuniæ non
 laboro, opinor tñ in cæteris quoq̄ rebus paulo cō
 modius habere, q̄ habiturus eras, si non mouisses
 hanc Camarinam. Certe multos noui, quibus Euā
 gelium istud & censum & uxore, aliaq̄ multa com
 moda peperit, quum antea frigerent. Nunc si pre
 mium audire uis adulationis meæ, sic enim inters
 L pretas

HYPERASPISTES DIA

pretaris Di midiu fortunulæ meæ perdidit ne con-
 tra retiarium agerē, mltāq; suspiciōē & inuidiam
 lucrifeci, cæterū teruncio non sum factus ditior, &
 aiūm esse mihi hæc res contemptorē uel illud ar-
 guit, qđ fortunā amplā cū dignitate coniunctā nō
 nō semel recusauit. Sed nō permitto mihi ut de tuo
 iudicē aīo, habet ille suum iudicē, qđ solus nouit oc-
 culta cordium. Hoc exigim⁹ ut nos de tua doctri-
 na certos facias, id qđ te facturum receperas. Id si
 non potes, patere nos ouiculas & simplices seq uo-
 cem Ecclesiæ. Dices satisfactū eē ihs qui spm̄ hau-
 serunt e tuis scriptis. Vtinam posses impositis man-
 bus dare spm̄ bonum, nam de spū qui haurit e tuis
 libris uehementer dubitamus. Non hic referam ex-
 perimenta mea, tantū hoc dicam quod est inpro-
 patulo, calami tui uolentiam, & supercilium imi-
 tantur permulti. Visus est mihi olim Ionas mansue-
 ti sanicq; ingenij, librum quem scripsit in Iohannem
 Fabrum, attente ceperam legere, cupiens discere,
 quibus argumentis rem euinceret. Tātū illic oby-
 strepebat conuiciorum, ut tædio coactus sim librū
 deponere, nullus em̄ modus aut finis. Idē mihi uita
 uenit in tua missa abrogata, alijsq; nonnullis opul-
 culis. Hic uidelicet distinguis fidem & charitatem
 fidem ais sequi, charitatem omnia perperi. Ac seui-
 tiam uidemus, charitatē illā oīa ppetientē nō senti-
 mus. Nec perpendis interim quā opere lædas cau-
 sam tuam ista calami licentia, quem nunc in hunc
 nunc in illum stringis, leuium hominum instinctu
 Et nisi me plane fallunt omnes coniecturæ, ad hanc
 postremā debacchationem te propulere qđā e nō
 is non

TRI. PER ERAS. ROTER.

is, non alia re offensus, quod ab opinione Carolsta-
dij de Eucharistia dissensi, rogatus snam. Hunc do-
lorem suum per te uoluerunt uleisci, quum hac in parte
starem abs te. Si Diatribam liberis rationibus, ac
fortibus argumentis obruisses, nec me uel tantulum
offendisses, fortasse & in tuam sententiam pertrax-
isses, a qua non ita multum abhorret animus, si tamen
scholarum esset non etiam Ecclesiae dogma, & apud ali-
os minus odij, plus fidei tibi parasses. Ego te ad dis-
putandi non conuiciandi certam e prouocaram. Et ui-
des quantam uoluminis tui partem conuicij occupa-
ris. Verum facessant haec.

Prolixae disputatiois qua meae Diatribes praefatio-
nem oppugnans, hanc clausulam facis. Quare hanc
disputatiunculam sic concludo, per scripturam ut
obscuram haecenus nihil certe definitum est, nec
definiri potest de Libero arbitrio, te ipso teste. Per
uitam uero omnium hominum ab initio mundi nis-
hil ostensum est pro libero arbitrio, ut superius est
dictum. Docere igitur aliquid quod intra scripturae
non est ullo uerbo praescriptum, ullo facto mo-
stratum, hoc non pertinet ad dogmata Christiano-
rum, sed ad narratioes ueras Luciani, nisi quod Lu-
cianus ioco & prudenter de rebus ludicris ludens,
neque fallit, neque laedit. Isti uero nostri in re seria, & quae
ad aeternam salutem pertinet, insaniunt in perditio-
nem innumerabilium animarum. Sic & ego absol-
uerim totam hanc quaestionem de libero arbitrio,
etiam testimonio aduersario mecum faciente, & il-
lis ipsis pugnare, quod fortior probatio nulla sit, quam ipsi-
us qui reus est propria confessio & testimonium

L 2 contra

HYPERASPISTES DIA

contra seipsum. Habemus bellam conclusionem
 bene nauatæ disputatōis. De obscuritate iam satis
 dictum est. Finxi obscuritatē illic esse, ubi uariant
 interpretatōes. Eam fictionem si p̄bas, simul fatere
 & tuas scripturas q̄bus iugulas liberæ arbitrium,
 esse ambiguas & obscuras. Quod si abnuis, nostro
 iure repositimus quod concesseramus. Nec ego p̄
 uitam orthodox or̄ p̄bo liberæ arbitrium sed in pa
 ri testimonioꝝ numero pondereque uolo non nihil
 habere momenti probatam testium uitam, ueluti
 si in iudicio par sit utriusque partis argumentatio,
 uariantq̄ testes, citius credit̄ uiro q̄ fortiter pugna
 uit pro patria, qui sancte gessit magistratum, q̄ ei
 cuius probitas nullo populi testimonio commen
 datur, sed improbitas potius famosa est. Dices qd
 illius fortiter gesta, qd magistratus faciunt ad cau
 sam in qua testem agit. Hoc faciunt, ne quis facile
 suspicari possit eum in hac causa uel mentiri, uel
 falli, qui in alijs multis integri prudentisque uiri
 specimen euident dederit. Iam si præscriptum est
 in scripturis dogma de libero arbitrio, quor̄ reijcis
 testimonia patrum ex sacris libris deprompta. Si
 non est, quor̄ asseris sine scriptura. Sin utraq̄ pars
 alterius interpretationem reijcit, ut non sit obscuritas
 in sacris l̄ris, certe nobis indoctis ē ambiguitas
 nisi quod Ecclesiæ decretum non sinat nos fluctua
 re. Et ideo disputans fingo uacillationem, quia præ
 fatum fueram me non usur̄ præsidij Ecclesiæ
 censuræ. Si nihil extra scripturas recipis quod nō
 sit diuinitus monstratum, quor̄ recipis perpetuam
 Mariæ ȳginitatē. Hoc in scripturis non exprimit̄,
 nec

TRI. PER ERASMVV ROT.

nec ullo miraculo diuinitus monstratum est. Si p̄
 petuum Ecclesiæ consensum imputas p̄ miraculo,
 eundem imputabimus tibi p̄ libe. arbit. Nec satis
 erat tibi dixisse, nihil esse recipiendum, quod nō sit
 expressum in sacris l̄ris, aut signo monstratum di
 uinitus, nisi addidisses hyperbolen, de ueris Lucia
 ni narratōibus. Ita ne quicq̄d a ueris p̄ditum
 est de uita martyrioq̄ sanctorū, qcquid habet Ec
 clesiastica historia, ad hæc ueterū exhortatōes, & in
 stituta præsulū cōstitutōes, nihilo pl̄ habent pon
 deris, q̄ Luciani ueræ narrationes? Legit̄ in temp
 orum, in q̄bus celebres Ecclesiæ doctores exercues
 runt suam eloquentiam. Et hæc omnia nihil aliud
 sunt, q̄ Luciani ridiculæ fabulæ? Hic iocus Luth
 ere poterat tibi alias tempestiuus dici. Vbi nunc
 igit̄ est ille confitens reus? Imo re clamat ille clare,
 docetque hæc omnia quæ assumis esse falsissima.
 Vnde consequit̄ & tuam conclusionem nihilo ue
 riorē eē, q̄ sunt ea quæ assumis ut confessa. Quor
 sum autem attinebat & illud admiscere conuiciū.
 Isti in re seria, & quæ ad æternam salutem pertinet
 insaniunt in p̄ditionem innumerabilium animarū.
 Annon sentis istam blasphemiam recidere non in
 me tantum aut huius temporis Theologos & Pon
 tifices, sed in p̄batissimos quosque Ecclesiæ docto
 res, ab ipsis pene Apostolorū temporibus in hunc
 usque diem, in uniuersum populum Christianum,
 quem p̄babile est eam tenuisse sententiam, quam
 a suis doctoribus acceperat. Et addis, in perniciem
 innumerabilium animarū. Atqui paulo ante quum

HYPERASPISTES DIA

Diatriba tibi impingeret, quod acerbitate & para-
 doxis multos alienares, respōdebas nihil esse peris-
 culi, solos impios qui pereūt offendi, electos in tu-
 to esse. Siccine in tuto sunt, q̄ tuum dogma sequun-
 tur, & pereunt qui consentiunt tot orthodoxis, &
 Ecclesiæ definitioni? Et ubi nūc est illa religio, qua
 querebaris, quod te ponerem pessimo loco, in quo
 cogereris aut cedere, aut aduersus tantos uiros
 aliquid dicere? In eo loco te ipsum posueras, anteq̄
 quam ego collocarem. Quoties enim illis impe-
 gisti imperitiam scripturarum, cæcitatem, sacrile-
 gium, blasphemiam, hic addis insaniam, quemad-
 modum paulo ante mētem alienatam. Et de me q̄-
 reris, quasi nō soleas tua sponte in illos dicere, quic-
 quid libuit. Si uera prædicares, quis tamē pius fer-
 re posset impiam calami tui licētiā? Nunc quum
 falsa prædicas, multo minus ferenda est. Hic est tu-
 us Luthere triumphus ante uictoriam. Nūc accin-
 geris ad pugnam, & in manibus est uictoria, si le-
 ges quas uictores uictis solent præscribere, nos ante
 te congressum accipere uelimus. Primum miro sto-
 macho soles reiicere, quicquid e scholis Theologos-
 rum adferretur, nūc om̄ia trahis ad sophisticam ra-
 tionem, nō ob aliud, nisi ut mihi parum in illis exer-
 citato tenebras offunderes, hoc est, quod dici so-
 let. Cāterium in fossam protraheres. Atqui nihil so-
 les admittere, nisi quod habent diuinæ literæ, & his
 solis tecum cōgrediebar, tu mutatus in diuersum,
 pertrahis nos in medias sophistarum spinas, quæ si
 tibi tam deessent, q̄ sunt inuisæ, frequēter hæreres
 perplexus. Et sic reiicis illoꝝ præsidia, quoties com-
mo

TRI. PER ERASMV M ROT.

modum est, ut nobis aliam sophisticam nō minus
 sophisticam obijcias, nouasq; comminiscaris elas
 bendi rimas. Quātum enim hic est distincti onum
 quæ faciunt nec ubi possis comprehendere. Distinguit
 lex ab Euangelio, sed sic ut utrunq; sit in utroq; in
 terna scripturæ claritas ab externa, Deus a scriptu
 ra, Deus prædicatus a nōn prædicato, Spiritus euā
 gelicus a spiritu erroris, opinio negatiua quæ nihil
 probat ab affirmatiua, cuius est pbatio. Ostēdit dū
 plex ostēsiō spūs, duplex Canon, charitatis & fidei
 duplex necessitas, operis & temporis, rursus coa
 ctiōis & immutabilitatis. Duplex om̄ipotētia dei,
 naturæ & operatōis, duplex respectus ad superios
 ra & ad inferiora, discernunt indicatiua uerba, ab
 imperatiuis & subiūctiuis, stilus a uita morteq; se
 cernit, a precatiōe disputatio, deniq; distinguitur
 Ecclesia quæ uidetur esse quā nō sit, ab Ecclesia quæ
 non uidetur esse quum sit, distinguuntur sancti, qui
 quum uideantur non sunt, a sanctis qui habentur p
 impijs, quum uere sancti sint. Non hæc recēseo, qd
 omnes tuas distinctiones improbem, sed quod tibi
 sumas in sacris literis explicandis, quod alijs non pe
 mitis, & aliorum distinctiones soleas exhibilare,
 quum tuas habere uelis pro oraculis. Nobis occlu
 dis omnem exitium, & tibi uis patere tot cunicu
 los. Nunc uide quas leges præscribas nondum uis
 ctor. Deponite quicqd armaturæ suppeditant or
 thodoxi ueteres, theologorum scholę, autoritas cō
 ciliorū & pōtificū, cōsensus tot seclorū, ac totius po
 puli Chriani. Nihil recipimus nisi scripturas, sed sic
 ut penes nos solos sit certa autoritas interpretādi. Qd

HYPERASPISTES DIA

nos interpretamur hoc sensit spiritus sanctus, quod ad-
 ferunt alij quamuis magni, quamuis multi, a spiritu
 Satanæ, & alienata mente profectum est. Quod ortho-
 doxi docuerunt, quod autoritas Ecclesiæ tradidit, quod
 populus Christianus amplexus est, quod scholæ des-
 cendunt, exitiabile uenenum est Satanæ, quod ego do-
 ceo, spiritus est uitæ. Credite in scripturis nihil profuse
 obscuritatis uel quod egeat iudice, aut ut omnes cæcutis-
 ant, ego non cæcutio. Nam conscius mihi sum me ha-
 bere spiritum Christi, quo possum de omnibus iudicare, ne-
 mo de me. Nolo iudicium, sed regro obsequium.
 Nemo quenquam uel tantillum moueat multitudo, ma-
 gnitudo, latitudo, profunditas, miracula, sanctitas,
 Ecclesiæ sanctorum, omnes perierunt, si senserunt ut scri-
 pserunt, nisi quod forte resipuerunt ante summam uitæ dis-
 em. Qui meis probationibus diffidunt, aut carent sensu
 communi, aut blasphemiam committunt in spiritum
 sanctum, & subuertunt Christianismum. Huiusmodi le-
 ges si recipimus, nimirum tua est uictoria. Rursum po-
 stulas ne quid fidamus ueteribus Orthodoxis, quod
 nonnunquam inter se uariant, quum inter uos pau-
 cos tanta sit controuersia, de Prophetis, de imaginibus,
 de disciplinis, de baptismo, de Eucharistia,
 & uis ut nihilo secius credamus uestris dogmatibus,
 præsertim quum quotidie expectemus nouam.
 Et blasphemiam uocamur, quod adhuc hæreamus ec-
 clesiæ ueteri nec audeamus tuis castris adiungi & oc-
 cini nobis illud ex Euangelio. Qui non est mecum,
 contra me est, & qui non colligit mecum, spargit. Ni-
 hil hic affingo, certa notaque loquor. Nunc operæ
 precium est uidere, quam non simpliciter tractas
 Dia

TRI. PER ERAS ROTÆ

Diatribā, nihil non deprauans, nihil non calumni-
ans, nihil nō damnās, plus fidei tibi cōciliatur⁹, si
quædā probares, uidereris em̄ cætera iudicio dās
nare, non morbo. Quis em̄ est tam malus scriptor
ut nō aliquid ad misceat probandū?

37 Exagitat itaq; cum primis nostra defini-
tio, quā ita propono disputaturus, liberæ arbit. est
uis humanæ uoluntatis, qua se possit homo ap-
plicare ad ea quæ pducunt ad æternam salutem
aut ab iisdē auertere. Hanc descripsi uinculā, quā
nō i aliud proposuissem, q̄ ut ostenso scopo, nō la-
tius uagaretur disputatio, q̄ oporteret, congerit
hic quicquid in sophistarū scholis garriri solet a pu-
eris. Obijcit quod non explicuerim partes defini-
tionis, nimirū naufragium nō unum ueritus, quā
tamen id soleat ab alijs fieri. Solet, sed qui de re,
paræ nota, aut cōtrouersa, disputationē instituunt,
mihi de re iā a tam multis tractata breuis confis-
sati uincula erat suscepta, nec mihi sumpsi psonā
e cathedra docentis classē discipulorū, aut scri-
bentis cōmentarios in opus pplexi scriptoris, ut
singulæ definitionis partes mihi fuerint ul' defen-
dendæ uel explicandæ. Sciebam liberæ arb. a dis-
uersis uarie definitum, tu cōpendio definitis, nomē
sine re. Per longū erat aliorū definitionibus uel res
ijciendis aut asserendis aut explicandis immorari.
Decreueram in hac harena non diu morari. ^{ut} ^{regula}
loqui superuacaneum erat uocem notā ^{at} ^{doctior est}
tis definitam describere. Quis igitur defi-
tam definitio uocis rationem, q̄ contrahō ^{at} ^{doctior est}
in præsentia susceperam agendum ^{at} ^{doctior est}
genæ. Nunc uide
gabio

HYPERASPISTES DIA,

hoc indicat mea uerba. Porro liberæ arbitriū hoc
 loco sentimus, &c. Quid significat hoc locus? Nil
 aliud q̄ hactenus hic de libero arbitrio disputa-
 bimus, ne quis expectet quicquid de libero arbitrio
 potest aut solet disputari. Iam quorsum actio-
 nebat hic explicare singulas definitiōis partes, q̄
 solēt h̄ qui pueris Aristotelem prælegūt in scho-
 lis, quum ipsa disputatio progrediēs id faciat? So-
 lent scriptores summā rei de qua loqui destinant
 ueluti scopum ostendere. Idem facio in Diatriba.
 Et ingerit altera calumnia sophistica. Quod defini-
 nit, latius patet q̄ ipsa definitio. Est em̄ liberæ arbi-
 trium dei, quod unum uere potest dici liberæ. Est
 aliquod liberæ arbitrium in angelis, & tu astrin-
 gis ad hominis uolūtatem. Iam respōdi me ideo
 hæc præfarum, ut ab hac cōflictiūcula exclude-
 rem disputatiōem de arbitrio dei dæmonum aut
 angelorū, præsertim quum assertio tua, nō impu-
 gnet, nisi hominis arbitriū. Sed grauius flagitiū est,
 quod uox quā definitio, pugnat cū ipsa definitiōe,
 hoc est, qd̄ noīs, cū eo q̄ est qd̄ rei. Agnosco scho-
 læ puerilis uocabula. Quisq̄ em̄ (ings) audit liber-
 rū arb. accipit, pprie dici qd̄ p̄t & facit erga deū,
 q̄cūq̄ libuerit, nulla lege, nullo impio cohibitum.
 Etem si seruus q̄ degit sub impio dñi, liber dici nō
 p̄t. ^{la} uult minus hoīs uolūtās q̄ subiecta est impe-
 rii. ^{la} u. proinde magis tibi placent uertibile, dis-
 cini nobis liberæ. Primū, q̄ huius uocis honorē con-
 tra me e-
 leo proprie cōgruere, q̄le sit iā añ dñi
 hil hic affing-
 nos homini tribuimus arbitriū sim-
 premium est uide-
 ex disputatiōe satis liq̄t. Quæ
 igna

TRI. PER ERAS ROTĒ

igit abuteris uoce? Ego huius uocis rector non sum,
 que magis decet ut super hac re exposcules cum omnibus
 ueteribus, ac recentioribus, atque adeo cum ipso etiam
 Augustino, qui quum minimum tribuat libero arbitrio, ta-
 men in titulis uoluminum, totaque disputatione ab-
 utit recepto uocabulo. Ceterum quod ais hanc uocem
 omnium aurius nihil aliud significare, quam liberam potesta-
 tem faciendi erga deum quicquid libuerit, &c. res longe seorsum
 habet inter christianos. Recte monet Augustinus,
 nos ad certam regulam sobrijs & proprijs uerbis debere
 re loqui, sed ipse tamen quod hoc monet, quoties in li-
 bris suis nomen liberi arbitrii, nec ipse temperas a recep-
 to uocabulo, quam sobrius in nouandis ecclesie uel dog-
 matibus uel uerbis, norunt qui tua legunt, & mihi
 nunc occinis Augustini monita, quod ab omnibus recep-
 ta uoce sum abusus, deinde exigis hic dialecticam &
 philosophiam ethnicam, quam soles pestem rei christianae
 uocare. Sed utrumque donas & abusum uocis, & de-
 finitionem ad hominem restrictam. Quid autem donas, si con-
 cedis ius publicum? Aut quod mihi largiris si demon-
 stro lectori, quatenus sim hic loquutus de lib. arb? Ni-
 hil enim aliud agit illa mea descriptio, nisi quod lectori
 proponer, non audies hic de lib. arb. dei, angelorum aut
 demonum, aut si quod est brutorum animantium, sed de eo
 quod tribuit humanae uoluntati, nec discutiemus quod pos-
 sit in rebus leuioribus, quam non conducunt ad aeternam salutem.
 rate, sed duntaxat quod agat in his quae pertinent ad eter-
 nitatem. Si non est phas de re quae propria disputare nisi est regula
 lius oes, & his adherentia persequi omnia in meliorem
 partem. Si comode facit, quod quod firmiter ac doctior est
 stare debeat, quod non, quod est tantum auitati alienae. Nunc uide
 quod absis

HYPERASPISTES DIA

Sed rursus alia calumniā definitiōis, Petrus Lombardus & sophistæ faciūt geminā liberi arb. uim discernendi, quæ propria est intellectus, & eligendi seu reijciēdi, quæ propria est uolūtatis. At mea definitio tātum attingit uim eligendi aut reijciēdi. Itaq; dimidiatū modo arbitriū ppono. Respondeo paucis. In hac quæstione libertatis, primas tenet uolūtatis, qua (ut inquit August.) peccatur & recte uiuitur. Ab hac quanq̄ non est seiuncta ratio, neq; em̄ uoluntas proprie dicit̄, quæ sensum aut affectū sequit̄ potius q̄ rationis iudiciū, tamen id ponere maluimus, quod in hac disquisitione precipuum, & solū libertatis est capax, p̄sertim quā eo proposito, simul & illud intelligat, quod natura p̄cedit, ueluti si quis loquat̄ de expetendo honesto, simul complectit̄ & illa quæ secernūt̄ honestum ab inhonesto. Et in progressu disputationis attingo quod satis est de iudicio rationis.

74 Nunc perinde quasi sedeamus in scholis Chrysippi, ad uiuū exigitur nostra descriptio uel la. Obijcitur obscuritas, & singulæ particule rigido examine discutiunt̄. Definitio non una de causa solet adhiberi, interdū quo natura rei qua de qua agitur possit cognosci, nonnunq̄ res notissima, cuius uel de anatomia, nihil habet opus apud eruditos. Attingit, tanq̄ titulo, ueluti si quis disputet de anatomia, nihil habet opus apud eruditos. Satis est contra me e leo prop̄ additur definitio uel notatio nihil hic affingit nos hon̄ auditor qd̄ debeat expectare precium est uide ex disflerturus de animalibus, quid de naturis, de generat̄ quib̄

TRIPER ERASMV M ROT.

onibus, de partibus, de moribus, de medicinis dicitur
ci solet, sic admoneat, Hęc disputatio tractabit de
animantibus terre sribus ac maritimis, sed his dū
taxat quæ ueneno noxia sunt. Nec alio cōsilio ad
hibita est nobis illa notatiūcula, in re iactata iā &
oibus eruditis notissima. Sed age quilibet quilibet est non
deprecor seueram excussionē, nec tam reformido
tuam censurā, quæ uis iniquam, quæ arbitraris. De ab
usu nominis iam responsum est, nec ferā hoc mis
hi sæpius obijci. Aperta sunt hæc (ut ais) uis huma
næ uoluntatis, Item qua se potest homo, item ad
æternā salutē. Rursus obscura sunt ista, Applicare
& auertere, Item ad æternā salutē, item pducunt.
Vim uoluntatis humanæ interpretaris, potentiam
uel facultatē uel habilitatē uel aptitudinē, uolens
di, nolendi, eligendi, cōtemnendi, approbandi, res
putandi, & si quæ sunt aliæ uoluntatis actiones.
Applicare & auertere, non uides quid sit, nisi ipsum
uelle aut nolle, probare aut reprobare, quæ sunt
actiones a potestate uoluntatis elicite. Et fingis
uim illam eē mediū quiddam inter uoluntatē &
uolūtatis actionē definitam. Et hic citatur si deo
placet, regula iuris, ne nesciremus tibi iure cōsul
tum fuisse a cōsilijs quū hæc scriberes. Scio in Pan
doram istā deos oēs contulisse quod habuit quisque
præcipuū. At quid tandē præscribit regula iuris?
Sermonē obscurū aduersus eum interpretandum
esse, quæ sic loquutus sit. Sed quæ præscribit regula
charitatis, quā tibi uindicas? Omnia in meliorem
partē esse interpretāda, & quæ firmitior ac doctior est
eum debere seruire infirmitati alienæ. Nunc uide
quæ absis

HYPERASPISTES DIA

q̄ absisa charitatis regula q̄ superes etiā iuris res-
 gulā, illa nō uult prodesse sermonis obscuritatē
 ei, qui fortasse prudēs dataq; opera sic loquutus ē
 ut falleret, tu dilucide dicta obscuras, quo locum
 facias calūniā, sicuti mox aperiem⁹. Sed ad rem
 hactenus tolerabilis est tua interpretatio. Quē ad
 salutē pducūt, interpretaris uerba & opera dei, q̄
 offerunt uolūtati hūanā, ut eis dē sese applicet uel
 auertat. Verba dei diuidis in legē & Euāgelium, le-
 ge exigunt opa, Euāgelio fides. Negas em̄ te ui-
 dere alia, q̄ uel ad grām dei uel ad salutē æternā p-
 ducūt, nisi uerbū & opus dei, qd̄ grā uel spūs sit
 ip̄a uita, ad quā uerbo & opere diuino pducimur
 75 Sed hec (inqs) uita uel salus æterna, res est
 incōphensibilis hūano intellectui, pperā igit tibus
 uolūtati hūanā uim applicādi sese, quū nullū ho-
 minis cor possit nosse qd̄ hęc sunt, nisi spūs ea res
 uelarit. Et Pauli testimoniis, addis argumentū ab
 expimētis, de philosophis, Portio Felso, & Plinio,
 q̄ deriserūt resurrectionē euāgelio pmissam. Ad-
 cis ne hodie deesse, q̄ hūc articulū fidei, ceu fabu-
 lā rideāt, licet uoce stiloq; iactitēt se credere. Hactē-
 nus impia nō sunt q̄ dicis, sed q̄ nō lædūt meā de-
 finitionē. Porro qd̄ opras ne ego sim eodē sermone
 ro asp̄sus, libēter accipio tuā p̄cationē, idēq; tibi
 uicissim p̄cor, nisi qd̄ istud tuū uotū suggillatio ē
 meæ fidei, an mea fides sit sufficiēs ad salutē uide-
 rit dñs, Certe ficta nō est, nec aliud in corde sentio
 q̄ scribo, & quotidianis p̄cibus interpello Chri-
 sti misericordiā, ut mihi fidē adaugeat. Miror au-
 tem, quur te huic uoto admisceas, quū profitear
 ristē

TRIPER ERASMVVM ROT.

iste certū esse q̄ habeas spiritū oīa largiētem q̄
uicīā sit ueriss, mū, & mea suspicio sit uanissima,
Videris autē hic arte palæstrica remetipsum sub
mittere, quo me deicias, idēq̄ pro tua solita simpli
tate. Audiuius callidā interpretationē meae
definitionis, ex regula iuris nimirū in me detortā
audiam⁹ nūc terribiles ἐπιφορὰς eadē arte colligē

76 Docet Erasmi⁹ liber ar. eē uim uolū⁹ (tis
tatis, q̄ potest a seipsa uelle & nolle uerbū & opus
dei, q̄bus ducit ad ea, q̄ excedunt & sensum & cap
tū eius, si uero p̄r uelle & nolle, potest & amare,
& odisse, potest & aliquantulū facere legē, & cre
dere Euangelio, q̄a impossibile est, si aliquid uelis
aut nolis, ut nō aliqd operis ea uolūtate possis, etiā
si prohibente p̄ficere nō possis. Iā inter opera dei,
quae ad salutē perducūt, mors, crux & omnia ma
la mundi numerentur, poterit humana uoluntas
& mortē & sui perditionē uelle. Quin omnia uel
le potest, dum uerbum & opus dei uelle potest.
Quid em̄ superest, nisi deus ipse? Quid tandē? Nisi
hic tribuo gratiā, sed libero arbitrio plane di
uinitatē quandā attribuo. Accurrite omnes augu
res, aruspices, Nouū portentū audite. Erasmus ex
nihilō deū facit. Pandite nūc Heliconā deā, hic pa
ret Luthero campus expromendi tragicam faciē
diam. Erasmus longe superat impios sophistas, q̄
utuncq̄ sentiunt, parcius certe loquuntur de libe
ro arbitrio, Pelagianus est, immo longe superat
Pelagium quod is diuinitatem quidem tribuit li
bero arbitrio, sed toti, Erasmus idem tribuit dis
mediato.

O cœlū

HYPERASPISTES DIA

78 O cœlū, o terra, o maria Neptuni. Est ne
 amplius: est, excedit ip̄os etiam philosophos Echa-
 nicos. Quid ita? Quia quū nondum inter philoso-
 phos contueniat, an aliqd moueat se ipsum, mihi li-
 berꝝ arb. non solū mouet seipsum idq; suapte ui,
 sed applicat etiā ad ea quę sunt æterna, id est, in-
 cōprehensibilia sibi. Horrenda narras. Sed etiā ne
 amplius: Est, Erasmus q̄ hactenus impietate super-
 ruit omnes, tandem & seipsum superat. Qui fiet
 Quia quū antea falsus sit liberꝝ arb. inefficax esse,
 sine gratia, hic diffinit, humanam uolūtatem eam
 habere uim, qua possit ex sese applicare se ad ea, q̄
 sunt æternæ salutis. Hic interim dissimulo, qđ pro-
 potest mutaris, efficax est, & pro inefficax posuisti
 prorsus inefficax, ut uerba magis seruirent calū-
 niæ, & scomma negligo de ioco nominata gratia,
 q̄ hic serio loquens prætermisi. Venimus ad sum-
 mū. Quid superest, nisi cantio triumphalis, Eā ad-
 dit epiphonema. Vides ne mi Erasme, hac definitio-
 ne te ipsum prodi, imprudenter credo, qđ hanc
 rerꝝ nihil omnino intelligis, uel prorsus incogitas
 & cōtemnens de illis scribis, ignarus quid loqua-
 ris, uel qđ affirmes. Nunc audi cōtra Luthere do-
 nec ostendam, quantū te hic prodas p̄stigioꝝ arti-
 tificem, & quos fumos, q̄ horrendas, sed inanes ac
 uanas rerꝝ imagines nobis ob oculos offuderis.
 De abusu uocabuli iam sæpe dictū est, & istā cano-
 tilenam toties frustra recinis, de dimidiato libero
 arbitrio modo propulimus calumniā. Quid em̄
 aliud est q̄ calumniā, in mea definitione desideras
 re quod mox in definitione Theologorꝝ dānas.
 Sic

TRI. PER ERAS. ROT.

Sic habet tuus sermo. Deficiunt & in hoc Sophiste
quod libero arbitrio uim discernendi bonum a malo tri
buunt. Minus igitur pecco quam illi. Atque hinc colligis me
peccare grauius. Tantu uales dialectica. Tu professus
te crassius uelle loqui, prudens etiam dilucidis inuexi
sti caliginem. Accipe igitur crassiora. Ego uocibus e
media loquentium consuetudine sumptis, appello salu
tem aeternam, qua fruemur iam immortales a quod deum
Nunquid hic est caliginis? Nam hic interim in spe sumus
& aram tenemus, promissum expectamus. Porro quod
ad hanc felicitatem ducunt, appello omnia per quae suscitatur
auius uoster, ad quod lectumque appetentiam illius foelicitatis,
sue ea sit efficax, siue inefficax. Auertere quid
sit intelligis, quum quis oblatam gratiam negligit, magis
inbras quam luce. Quod igitur huic opponit, uocauit ap
plicare, hoc est prebere se gratiam. Sed excludis, inquit, gratiam
dei. Immo haec ipsa uerba applicandi, & auertendi,
significat eam non excludi. Nemo se applicat, nisi
admonitus aliquo sensu rei expetenda. Neque se auer
tit, nisi ab eo quod offertur. Quum syllabas meae des
finitionis excuteris, debebas & horum uerborum em
phasim excutere. Simul & illud annotare, quod non
dixi, potest, sed possit, ueluti desiderans aliquid praeter
naturae uires. Dices, cur non expressisti gratiae
uocabulum in tua definitione, quum ante professus
sis liberum arbitrium inefficax esse sine gratia. Quin
tu potius homo plenus Christianae charitatis, quae nihil
agit perperam, interpretaris in definitione subau
diendum, quod in Diatriba toties in culco, cur tibi
non sufficit gratiam duobus illis uerbis significatam esse?
Quod si urges, cur hic non expresse nominarim gratiam,

M tiam,

HYPERASPISTES DIA

tiam, dicam, nōdum distinxeram gr̄æ uocabulū in
 gr̄am naturalē, in gratiā præparantem uel imper-
 fectam, & in gratiam efficacem & abolentem pec-
 catum. Nec satis etiamnum conuenit inter theolo-
 gos, an sine speciali gratia possit homo per facta mo-
 raliter bona ex ambire dei gr̄am efficacem, nec ne.
 Vtriq; sine locū reliquit mea definitio, qđ neutram
 omnino refellam, licet in eam p̄pensor, quæ plus tri-
 buit gratiæ. P̄d excludo spiritum sanctum, ut ais,
 cum om̄i uirtute sua tanq̄ sup̄fluū & nō necessariū.
 Vnde id coniectas ὡβελτισε? Ex una uidelicet sylla-
 ba, se. Oportet n̄tē syllabā. Imo illa syllaba nihil aliud
 efficit, nisi ut intelligas, naturæ uires nō eē prorsus
 otiosas, quū monemur a gr̄a. Et si recipimus illos
 opinionē, q̄ docent absq; speciali gr̄a, p̄ naturæ uir-
 res, quæ tñ ipsæ sunt dona gratuita Dei, q̄ suis posse
 eousq; n̄ti, ut dei misericordia nō sit ill' defutura, q̄
 qđ in ipsis est p̄stiterint, hic uerū eēt qđ uolūtas absq;
 gr̄a sese applicat ad ea quæ p̄ducunt ad salutē æter-
 nam. Ut em̄ nemo rep̄te sit turpissimus, ita paulat-
 tim & gradibus q̄busdam adducimur ad p̄fectum
 Dei donum, ueluti q̄bus in densissimis tenebris uir-
 sancibus, primū rarefcit caligo, deinde dubia quæ-
 dam lux procul ostendit donec perspicue uideant.
 Nam hæc comparatio placuit Augustino. Proinde
 inter ea quæ p̄ducunt ad æternam salutem etiam
 illa numero, quæ procul admonēt, quasiq; pulsant
 animum ad desiderium æternæ salutis. At non des-
 siderat nisi qui nouit, & qui nouit iam habet. Immo
 qui desiderat, nec habet, quod op̄rat, nec omnino ca-
 ret. Admonet aut̄ nos uarijs modis deus, inter dū-

TRI. PER ERAS. ROTER.

lucē naturæ, per quam intelligimus uirtutē, ppter
 se se experēdā, & turpitudinē ppter se ipam fugiēdā,
 nōnūq̄ rebus aduersis. Interdū lectiōe, aut admoni
 tione amicorū, interim & leui sibilo spūs. Augusti
 nus anteq̄ hausisset spm̄ Christi, studiose legebat ep̄
 stolas Pauli, & aliquousq̄ p̄fecit, p̄pior factus luci
 gr̄æ. Magis aut̄ accensus est orōne Potitiani, ut des
 mus hic nō defuisse dei gr̄am, certe erat imperfecta,
 nondū liberans a peccato, sed pr̄parās ad uberius
 donū. Verū ab ea gr̄a si se auertisset, ipse sibi fuisset
 causa exitij. Nunc pr̄buit se uocanti gratiæ & asse
 quitus est salutē. Igit̄ inter ea quæ ducunt ad salutē
 nō solū pono uerbū & opera dei, & gr̄am, uerū etiā
 naturalē appetitū honesti, qut in nobis obrutus sit,
 nō t̄m extinctus est, pono studiū legēdi, & audiēdi,
 quæ puocant ad mūdi cōtemptum, pono precatio
 nes, elemosynas, ieiunia, sed hæc oīa dices esse ope
 ra damnāda & irā dei puocātia, tantū abest ut gra
 tiam inuitēt. Verum hoc quod assumis, ut *ἀξιωμα*,
 controuersum est inter nos. De Cornelio, suo dices
 tur loco. Nec enim mirum est te sic iudicare de ope
 ribus factis absq̄ gratia, quum neges esse ullum ho
 minis opus bonū qd̄ deus operat̄ i nobis p̄ gr̄am iu
 stificatis. Tātū ualeat apud te corrupta massa, ut nec
 Deus in ea possit opus bonum operari, ne dicam p̄
 sectū. Vides igit̄ totā illā tragoediā quā ex definitio
 ne cōcristi nihil aliud eē, q̄ magnū grauēq̄ uerborū
 inaniū fumū ac p̄stigiatorū inania ludibria si quis
 80 Transis ad calumniandū (fixius intueatur
 meas distinctōes. In recēsendis aliorū opiniōibus de
 libero arbitrio Pelagium facio pene euangelicum,
 M z philo

HYPERASPISTES DIA,

philosophis nonnullis tribuo fidem quandam & charitatem. De Pelagio nihil refero, nisi quod de illo fateatur Augustinus, nec Euāgelicū facio, sed illū numero inter eos, quos Ecclia damnauit hereseos. Nec figo quadruplicē grām, & si docēdi grā fingerē nihil erat piculi, sed eā distinctionē ex orthodoxorū libris hausi, quae fatent esse grē quicquid sumus aut possumus, cū ponūt grām puenientē ac uelut inuitantē, sed hanc imperfectam. Est grā cooperans, sic enim appellat Augustinus, quae uolūtatem nrām p primam grām extimulatam reddit efficacem. Est grā quae perficit salutis negociū. Sic em̄ distinguit Bernardus. Et tamē fateor has tres eandem esse grām, licet ex effectu diuersis nomib⁹ appellent. Hec distinctio quum nihil habebat impiū, tamē tibi merito displicet, quod nihil faciat ad tuum dogma cōfirmandum. De philosophis testificor hoc quod scribit Paulus ad Romanos, nō ausurus tū illi tribuere, nisi tantum habere autorē. Lumini naturae tribuis tu quoque nō nihil in fine operis. Nam quod ex Psalmo citatur. Signatum est super nos lumē uultus & c. scis nō esse meum commētum, & ut ingenue fateor, aperi de luce naturae. Signatum est lumē, quum deus p peccatum obscuratam, nō extinctam. Nō igitur de torqueo psalmū ad rōnem excæcatam, sed accom modo ad obscuratam. Si lux naturae p̄sus erat extincta in nobis, quō philosophi sine grā dei deū cognouerunt? Quō tam multa p̄diderunt de honesto, deque recte uiuendo, de immortalitate aīarū, de initio & fine

TRI. PER ERAS. ROTE.

& sine mundi, de diuersis pioꝝ & impioꝝ præmijs
 de non referenda iniuria, de honesto ppter ipsum
 expetēdo, de turpitudine ppter ipsam fugienda,
 de educandis liberis, de diligendis uxoribus, de
 sancte gerendo magistratu, de charitate in p̄iam
 & in illoꝝ uita multa legunt facta præceptis illoꝝ
 consentanea. Quod igit flagitium admissum est, si
 dixi quædam ab illis prodita, quæ consentiūt cum
 præceptis Euangelicis? Similiter Ethnicoꝝ leges
 nonne puniunt furta, homicidia, adulteria, falsa tes
 timonia, quemadmodum & Moysi lex? Ex his col
 ligo rationis lumē in ill' non fuisse prorsus extins
 ctum, & addo, nō improbabile uideri, in illis & uo
 luntatem fuisse aliquo modo p̄pensam ad hone
 sta, sed inefficacem ad salutem æternam, nisi p̄ fidē
 accederet gratia. De fide & charitate quam ais me
 philosophis tribuere in mea Diatriba nihil asseue
 ro, quanquam & hoc disputat a nonnullis, quæ fides
 suffecerit idiotis Iudæis, & num qua sit fides,
 qua Ethnicus seruari possit. Distinctionem de tripli
 ci lege naturæ, operæ & fictæ fidei fabulam appels
 las. Primum de lege naturæ nulla est dubitatio, qđ
 differo de lege operum, & lege fidei, ex Augustino
 sumpseram, qui in libro quem inscripsit de litera &
 spiritu iuxta Pauli sentētiā distinguit legem ope
 rum siue factorum a lege fidei. Legem factorum
 uult esse legem Moysi, tabulis inscriptam, præcis
 piētem absq; gratia. Legem fidei uult esse nouum
 testamētum, quod quanquam eadē præcipit quæ
 lex operum, tamen addita gratia fidei facit præce
 pta mollia. Et inter multa sic dicit. Quod operæ lex

HYPERASPISTES DIA

minando imperat, hoc fidei lex credēdo impetrat.
Ac paulo post, lege operæ dicit Deus, fac quod ius-
beo. Lege fidei dicitur Deo, da quod iubes. Rursus
aliquanto post, quum in tabulis scribunt opera cha-
ritatis, lex est operum, & litera occidens præuarica-
torem. Cum autem charitas diffundit in corda cre-
dentium, lex est fidei & spiritus uiuificans dilectio-
nem. Hæc ille. Non equidem damno sententiam eo-
rum, qui legem uolunt esse præceptorum, Euange-
lium promissionis & consolationis, ita ut utrunque
sic in utroque, hoc est, Euangelium sit etiam in le-
ge Mosaica, & lex sit in Euangelio, sed Augustinus,
quanquam non ita multum abest ab hac sententia,
tamen non uidetur prorsus idem sentire. Nam eo-
dem in opere distinguit uetus testamentum a nouo,
genere promissorum, quod illic promittantur
temporalia, in Euangelio æterna. Verba Augusti-
ni sic habent. Sicut ergo lex factorum scripta in ta-
bulis lapideis, mercesque eius terra illa promissio-
nis, quam carnalis domus Israel, quum ex Aegy-
pto liberata esset, accepit, pertinet ad testamentum
uetus. Ita lex fidei scripta in cordibus, mercesque
eius species contemplationis, quam spiritualis do-
mus Israel ab hoc mundo liberata percipiet, perti-
nent ad testamentum nouum. His consentanea di-
cit enarrans ex Euangelio Iohannis hæc uerba. Sed
unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarra-
uit. Hæc quum imitarer, tamen accedo propius ad
eam sententiam quam uos probatis, quæ Augustinus.
Inter alia sic loquens Moses dicit. Ne comittas adulte-
rium, si comiseris lapidaberis. Sed quid dicit lex fidei
dicitur

TRI. PER ERAS. ROTE.

dei, quæ iubet diligere inimicos, quæ iubet tollere
 crucem quotidie, quæ iubet contemnere uitam?
 Nolite timere pusillus grex, uestrum est enim res-
 gnum caelorum, & confidite quia ego uici mun-
 dum, & ego uobiscum sum usq; ad consummatio-
 nem seculi &c. Vides ut ostensurus quid sit lex fidei,
 proferam uerba fiducia & consolationis. Nec hoc
 erat hic propositum quibus modis discernere lex
 uerus ab Euangelio, sed in hoc obiter adhibita est hic
 distinctio, quo facilius lectori monstrarem, nas-
 taræ lucem obscuratam, illustrari per fidei donum
 & uoluntatem corruptam corrigi per charitatem.
 Arbitror lectori perspicuum esse factum, quàm ad-
 huc nihil sit commissum in Diatriba, quod repres-
 hensionem mereatur, nisi quod tu male narrando
 nihil non deprauas, quo minus habemus tibi fidei
 sacras literas enarranti, quod in his deprauandis cõ-
 periamus, q̄ sis malæ fidei. Nunc uide quantam de-
 nihilo suscites tragediam. Hæc sunt tua uerba.
 Quæ si quis Christianus omnia conferat, cogetur
 suspicari te ludere & ridere Christianorum dogma-
 ta & religionē. Nam tantam ignorantia ei tribuere,
 qui sic nostra omnia perlustrauit, tanta diligentia,
 & memoria conseruauit, mihi plane est difficillimū
 Haftenus tua. Quur crimen tam atrox impingi-
 tur? quia Pelagium feci pene Euangelicum, id est,
 hæreticum. Quid enim aliud est pene Euangelicum
 esse? Echnici non dicuntur pene Euangelici, q̄ pcul
 absunt ab Euangelio. Sed Arius fuit pene Euangeli-
 cus, qui sua dogmata per Euangelium confirma-
 bat. Deinde fateor in Philosophis rationem fuisse

HYPERASPISTES DIA,

obscuratam non extinctam. Nam de multis bene
 iudicarunt per lumen naturæ, uoluntatem item nõ
 penitus corruptam, quum in his appareant natu-
 rales quidam nĩsus ad honesta, pro quibus tu sup-
 ponis fidem & charitatem. Distinxi triplicem les-
 gem, naturæ, operum & fidei. Legem naturæ nes-
 mo negat, reliquarum duarum discretionem hau-
 si ex Augustino. Dixi in philosophorum opinionis
 bus ac præceptis eẽ quiddam consentanea dogma-
 tibus ac præceptis Euangelicis, Psalmi quarti uer-
 culum. Signatum est lumen &c. sic applico ad lus-
 men naturæ, ut non negem recte interpretari de fi-
 de, per quam naturæ lux adiuuatur. Post hæc tam
 horrenda crimina sequuntur illa quæ modo recit-
 aui. Quæ si quis Christianus, & cætera. Sed ubi
 commonstras nobis istum Christianismum? In ue-
 stra Ecclesia uariant sententiæ, in nostra nulli sunt, si
 tibi credimus, deniq; doces nec sanctos nec Christi-
 anos, nec Ecclesiam ostēdi posse. Porro quum char-
 ritas Christiana nesciat suspicari malum, q̄s erit iste
 Christianus absq; charitate tam male suspicax, ut
 ex bene dictis cogatur suspicari, me ludere & ride-
 re Christianorũ dogmata, & religionem? Citius ar-
 bitror hoc suspicaturos Christianos, si deserto Ec-
 clesiæ consortio, tua dogmata propugnarem. Qu-
 uero maliciosum hic prodis calumniã di studiũ, ha-
 ctenus nihil sciui, sed incogitãs, imprudēs, ignorãs,
 loquor om̄ia. Hic quo noue calūniæ facias locum,
 nõ potes mihi tribuere tm̄ ignoratiæ, sed maioris sci-
 entiam ademptam reddere, quo crimẽ grauius hæ-
 reat in me irritæ religiõis & Chřianorũ dogmatũ.

TRI. PER ERAS. ROT.

Quæ sunt autē ista uestra, quæ tanta diligētia p
 lustravi memoriaq; teneo? Tua ne dogmata? Vix
 ullum tuorū librorū potui perlegere, tāta est ibi lo
 quacitas, & insatiata conuiciandi libido. Et doctif
 simus sit oportet, q̄ tua intelligat, quæ sine tuo spi
 ritu intelligi non possunt. Et haud scio an Christia
 norū dogmata putes non alia esse q̄ tua. Ego de fis
 dei catholicæ decretis putabā te loqui, illa certe
 non irrideo, nec unq̄ mihi fuit ille animus, gratia
 deo, licet uitam excusare nec possim nec uelim.
 Sic tu me nunc aliū nunc aliū fingis, utcunq; tibi
 uideor idoneus ad calumniā. Quot cōuicis in
 itio debacchatus es in Scepticū animum? Quotis
 es criminatus es, q̄ in Diatriba nihil asserā? At idē
 paulo post, omniū optime facio, qui nihil asserā,
 sed studio quærendi ueri tantū dispuem, discens
 di cupidus. Ita tibi constas in calumnijs, ut ex eas
 dem re geminū crimē elicias. Et perinde quasi pa
 rū lycophāticū sit impegisse crimen impij blasphe
 micq; animi, reprimis te ipsum, sed interim (inquis
 ens) abstinebo, indicasse contentus, donec occasio
 dignior sese obtulerit. Ac mox audio, Mi Erasme
 & amanter admoneor ne sim de illorū numero, q̄
 dicunt, quis uidet nos? Hæc cantio tibi potius ca
 nenda est, qui cū talibus strophis ludas, arbitriū in
 te fallere, nec deprehendi spm tuū, ~~et~~ his,
 tentes nos. Si ego te tento q̄ cū uirtute peccati, quid
 dispuo, quorū non irritaris, quæ parstātum est eos
 minibus te lacessunt a^{nt} definitio, Nec definitio ex
 ut ego, sed proprijs calē, nisi recipimus opinionem
 mata appellantes? Qm, quæ si tibi non probatur,
 mihi

HYPERASPISTES DIA,

ecclesiam tuā, quando Paulus nō dignat̄ de his,
 q̄ foris sunt iudicare, ego semp̄ a tua ecclesia fui
 alienus, nō minus q̄ illi. Quin sc̄uis in illos qui l̄s
 bris æditis palam debacchātur in tua dogmata,
 quū hactenus professi sint tuā ecclesiam? Paulus
 nullos tradidit Satanæ, nisi qui defecerant ab E
 uangelio. Hoc mihi non potes obijcere. Semp̄ ea
 dem, tū scripsi, tum dixi, tum sensi. Toties obijcis
 ecclesiæ Romanæ tyrannidē, quæ si qua est, lon
 go tēporis progressu irrep sit, sensim alentibus eā
 opibus, potentiaq; mundana. Verū isti animo quē
 spirant tua scripta si accederent opes, aut otitas, po
 tentiaq; Romanorū pontificū, satis appareret, qd
 nobis sit expectandū. Mitteres huc (ni fallor) fas
 tellitiū tuum atq; armatas copias, aliquanto in
 clementius tractaturus abs te dissentientes ferro,
 q̄ nunc tractas calamo. Et ubi est interim ille mis
 rabilis Euangelista, qui solo gladio spūs, quod est
 uerbū dei profitebatur se uindicturū Euangelii
 aduersus portas inferi? Ad calumnias, ad cōiūtia,
 ad minas descendis totus, & tamen uis uideri sim
 plex, purus, nec affectibus humanis duci, sed spū
 dei. Recte doces, deū oportere iustū credi, etiam si
 nec lux naturæ, nec lux gr̄æ comprehendat eū
 uero m̄, at non recte postulas idem ius tibi.
 ctenus nihil sciui, sed m̄, multo grauius etiā peccatū
 loquor om̄ia. Hic quo nō inionibus quandoquidem
 nō potes mihi tribuere tm̄ ḡ, uidē uel insanix, uel res
 entiam ademptam reddere, que recensio, quarum
 reat in me irrisæ religiōis & Ch̄mnatam relinquo.
 Scdo

TRIPER ERASMVVM ROT.

2 Secūdo loco recito sententiā eorū, qui sic minis
mū tribuunt libero arbitrio, ut tamen nō prors
sus tollant. Dicunt em̄ ipsum nihil efficaciter poss
se, nisi adsit grā, uel extimulās siue operās, ul' co
opans uel consummās, & tñ in his omnibus faten
tur, uel applicationē siue conuersionem humane
uoluntatis, uel cooperationē, nimirum ponentes
aliquā humane uoluntatis uim, quæ nō nihil agit
cum gratia. Hæc est opinio, ul' Augustini, ul' Tho
mæ sequentis Augustini sententiā, quatenus mi
nimū tribuit libero arbitrio. Et hanc uoco proba
bilem, eo q̄ relinquat homini studiū & conatum.
Atq̄ hic multā uerborū turbā offundis, quomō
do non imputetur, quod est imputandū, & quomō
modo dicatur aliquid posse qd̄ ex se nihil possit,
quum ego in disputatione huiusmodi difficultas
sem palpabiliter (ut aiunt) expediam.

3 Terciam quam recēseo, facio Carolstadij,
qui nō tollit omnino liberū arbitrium, sit interim
phas hoc abuti uocabulo, q̄ si quis malit appellas
re Beta, aut Delta, mea nihil refert, sed negat i bo
no ope quicq̄ agere, simpliciter pati, adeo ut gras
tia nō operetur per uoluntatē nostram, sed in uo
luntate tantum patiente. It in

4 Quartam facio tuam, qui progressu his
sertionis negas quicq̄ in rerum uitute peccati, quid
arbitrium, nec in bonis, nec in quæ parstātum est eos
gere uoluntatem nostram definitio, Nec definitio exs
te fieri omnia. Hanc aī alē, nisi recipimus opinionem
profiteor q̄ mihi curam, quæ si tibi non probatur,
ne potissimum esse mihi

HYPERASPISTES DIA

¶ Nec prætereo Scoti opinionē, quæ putat
opera moraliter bona, per influxū naturæ com-
munem, hominē posse dei grām efficacem præ-
mereri de congruo, quæ dei benignitas nō patiat quā-
vis interire, quæ modo præstiterit quod in ipso est, non
quæ suis uiribus assequat̄ salutem, sed aliquo pacto
fiat capax diuinæ gratiæ. Hanc opinionē, quorū
niā ecclesia, quod quidē sciam, nondū reiecit, ego
nec defendo nec explodo. Ergo sepositis opinio-
nibus Pelagij & Scoti, doce reliquas tres tantum
uerbis dissidere. Prima, nimirum Augustini facit ar-
bitrium siue uoluntatē suis uiribus posse ad ma-
le agendū, nec facit hic solū deū agentem, uoluntate
tantū agi, quod tu doces, & hætenus cum
Augustino sentit Carolstadius, abs te dissentiens.
Etenim quū Augustinus appellat grām cooperā-
tem, utiq; sensit, operari nostrā uoluntatē aliq̄
Deinde dum ponunt gratiā extimulantē, sed im-
perfectam, nō excludunt cōuersionē & auersionē
quum tu prorsus excludas utrunq; , inducta re-
omnium absoluta necessitate. Nec em̄ pugno
tuo axioma quod asseris, sed cū tua palinodia
qua corrigis quod initio dixeras, liberū arbitrium
electa, nihil ualere, nisi ad peccandū, & probas Vuyde
uero in dogma. Et qui primæ sunt sententiæ, faciūt
ætenuis nihil sciuī, sed uulneratum, aut claudicans, nō
loquor om̄ia. Hic quo rigitur aliquod iudiciū, sed im-
nō potes mihi tribuere tūm̄ sed inefficax. Vides igitur
entiam ademptam reddere, quæ alijs uerbis tractatā
reat in me irritæ religiōis & Ch. opinionē, quam aio præ-
itione, interim

TRI. PER ERASMV M ROT.

sa opinione eorū, qui per opera moraliter bona, si
ne speciali gratia putant dei bonitatē prouocari
ad conferendam grām. Atqui sic tēperavi defini
tionem, ut huic quoq; sententiæ, qm̄ damnata nō
dum est, pateret locus. Sed finge reiectā Scoti opi
nionem, sit prima Augustini, qui facit extimulan
tem grām, non excludit applicationē & auersionem,
Pharao pulsatus cœperat resipiscere, & ni se
auertisset ab extimulante gratia, non uenisset in
profundum malorū. Demus & hoc iuxta Bernar
dū, totum inī. ū deberi gratiæ. Certe quū nostra
uoluntas operatur cū operante gratia, applicat se
se ad grām, naturæ uires ad gratiam operantem
accōmodans, ueluti quū oriente sole, aperimus os
oculos, rursus auertit sese, ueluti quū exorto sole,
claudimus oculos. Ostende igitur Luthere oscis
tantiam uel hebetudinē iudicij mei. Sic agis, Dis
cis primā opinionē probabilem, quæ fatet liberā
arb. peccato uitiatum, nō posse uelle bonum sine
gratia. Et definitio tribuit illi uim applicandi sese
ad bonum uel auertendi a bono sine gratia. Defini
tio (inquis) affirmat, quod exemplū eius negat,
& c. quæ tu satis loquaciter ac procaciter. Audi cō
tra, subtilitatem tuæ calumniæ. Definitio liberar
bitrium in genere, uel ut erat conditū, uel ut est in
liberatis per gratiam, uel ut est claudicans in his,
qui nondum liberati sunt a seruitute peccati, quid
hoc ad primā opinionem, quæ parstātum est eos
rum quæ cōplectitur definitio, Nec definitio ex
cludit gratiam specialē, nisi recipimus opinionem
Pelagianæ proximam, quæ si tibi non probatur,
mihi

HYPERASPISTES DIA,

mihī tamen licebat huius uti præsidij in argumē-
tando. Nec uideo periculum etiā si quis eā sus-
catur. Deinde nō animaduertis, quod facio dup-
plex uelle, siue duplicē nisum ad honesta efficacē
& inefficacem, Inefficax est etiā in obnoxiiis pec-
cato, p̄ influxū cōmunē iuxta quosdā, iuxta alios
nō sine grātia, sed imperfecta q̄ nondū quidē ab-
olet peccatū, sed tamē p̄parat ad efficacē grātia.
Nec me mouet, quod tu nihil pateris esse mediū,
sed aut deū facis sessorē, aut satanā, impudenter
em̄ adducis ad me refellēdū, quod erat euincēdū.
Meministi, qđ diximus de lumine, & Euangelicus
ille cæcus, primū nihil uidet, deinde uidet hoies ue-
lut arbores ambulātes, mox clare cernit omnia.

82 VERȳ hæc alias, nihil em̄ hic assero. Iam ui-
des ex his q̄ diximus soluta, quæ proximo capi-
te repetis & inculcas, nō absq̄ petulantia conuul-
sior. Accipis unā partē definiti, hoc est, liberar-
peccato uiciatū, & cū hoc cōfers unā opinionē. Ap-
plicare se ad bona, bonū est, igit̄ liberar-
arb. potest
ex se bonū. Fateor si loquaris de bono morali, fa-
teor rursus si loquaris de bono pietatis, modo cō-
iungas grām p̄parentē siue extimulantem, ueluti
quū ex lectiōe sacra, aut ex audito ecclesiasta, sen-
timus animi motū ad amorē pietatis, & odiū tur-
pitudinis. Hanc non excludo nec in definitiōe, nec
in recensendis opinionibus. Tantū excludo Pelag-
gij sententiā, Carolstadij & tuā. Vbi sunt igit̄ duo
libera arbitr- a inter se pugnatia? An secū pugnat
genus qđ in se cōplectit̄ diuersas species, & negat
bis alinum esse animal, quod ex ratione differenti-
tia ac

TRI. PER ERAS ROTĒ

stia ac proprij pugnet cū homine? Aut ex una crumena faceres duas, quod in eadē sit aurū & argērum? Non hic igitur captus est Proteus, sed ipse Proteū agis studio calumniandi, teipsum uertens in oīa, quū libet, me quoq; subinde aliū atq; aliū faciens, ut cūq; tibi uideor accōmodus calūnię tuę spiculis. Fateor secundū unā opinionem hominis uoluntatē peccato corruptā, quatenus corrupta est, nō posse se flectere ad bonā frugem sine specis ali gratia, siue illa sit efficax, siue extimulans. Fateor in his qui p̄ baptismū & fidē liberati sunt, uoluntatē hominis ex se esse proniorē ad malū q̄ ad bonū. Et fateor secundū unam opinionē, uoluntatem humanā ex naturæ uiribus se posse cōuertere ad studia, conatus & opera, q̄ si quis cōtendat esse mala & iram prouocātia, negabimus, si quis neget esse bona, quod absq; gratia facta, cōcedemus, si modo fateatur moraliter bona, prouocantia dei grām efficacē. Nō igit̄ mecū pugno, si iuxta diuersas sententias diuersa dico. Nondū em̄ hic pronuncio quid sentīā, sed rudi lectōri futuræ disputationis materiā cōgero. Proinde triūphus, quē hic agis, reseruandus erat tibi circa finē disputationis, ubi pronuncio quæ sententia mihi ex omnibus potissimū arrideat. Hic tantum accingor ad pugnam. Quando uero in te uociferatus sum, quod fatereris liberę arb. obnoxium peccato, nō posse se flectere ad meliora, sine auxilio gratiæ? Quin illud potius damnauī, qđ doces nullū esse hoīs arbitriū, nec in bonū nec in malū, neq; prorsus quicquam operari, uel bonæ rei uel malæ,
neq;

HYPERSPISTES DIA,

neq; cū gratia neq; sine gratia, quod nusquā legis apud Augustinū. Deniq; quum hic tātum uerborum incassum fuderis, planeq; quod aiunt, aerem uerberes, tamen tuo more quasi re strenue gesta, triumphum adornas. Et uereris ne nemo tibi sit habiturus fidem, referenti tantas absurditates tam multa inter se pugnātia, Legat̄ (inquis) hoc loco Diatriba, & mirabitur, Legatur (inquā) hoc loco Diatriba, & protinus mirabit̄, qui legerit in Euāgelij præcone tam maliciosum calumniandi studiū. Tēdet cætera referre quæ illic gloriose detonas.

83 Similis intemperatiæ sunt quæ congeris pximo capite, qui cōsistit ut agat aliquid liberè arbitriū, & tñ summa totius imputei gratiæ. Istud quū in fine disputationis multis uerbis explicent, qd opus erat hic tempus inanibus uerbis terere. Imputari nō debet qā quicqd potest homo naturæ uiribus, gratuitū dei donū est. Nec hic opus cōmento dialecticorū de uolūtatis humanæ uelle absoluto, nullo boni malive habito respectu, quod hic dānas, probaturus si pro te faceret. Quid em absurdi, si quis docēdi gratia proponat absolutū, quod in re absolutum nō est. Quō igit philosophi disputāt de prima materia, deq; puris elemētis, & mathematici de formis abstractis a materia. Nec tam improbabile est, q̄ tu uideri uis si qs tribuat uolūtati nostræ uelle puræ, sic ut obiectum nō cōsideret sub specie boni aut mali, sed entis tātum, aut alicuius quod p se medium sit, etiā si non desint q̄ negēt quicquam esse medium. Quam ubiq; molesta

TRI. PER ERAS. ROT.

molesta tua loquacitas, ut arbitrer nullum Bolae
num esse cerebri tam felicitis ut tuum æs uere Do
doneum ferre possit, quum extra rem dicas om
nia, nec tamen ullum facias dicendi finem.

85 Excussisti primam opinionem, quæ est Tho
mæ uel Augustini, quum tu nunc secundam facis
as Augustini quæ est Carolstadij, qui negat homi
nis uoluntatem in bono opere quicquam agere,
in malo fatetur. Atque hinc conijcere licet quæ dextre
rem tractes, qui confundas etiam sententiarum dis
tinctiones, ego inter eas, quas non rejicio, Pela
gianæ sententiæ oppono sententiam Augustini,
ut longissime discrepantem, comparo sententiam
Scoti, ut proxime accedentem. Relege Diatribam,
& sic comperies. Augustini sententiæ subijcio Car
rolstadii, quam appello duriores, eam tu nunc,
uelut multiloquio temulentus facis Augustini.
Tertio loco pono tuam & Vuycleui, quam ap
pello durissimam, cum postremis duabis dico po
tissimum mihi pugnam fore, hoc est, cum Carols
tadij ac tua. Restitui te in uiam. Nunc superest ut
nobis demonstres, duas posteriores opiniones
easdem esse cum prima. Augustinus dum ponit
gratiam cooperantem, fatetur & liberum arbitri
um aliquid agere in bono opere, Carolstadius as
firmat nihil aliud quæ pati. Tu doces nec in bono nec
in malo quicquam agere nec ante gratiam nec post gra
tiam, sed prorsus ac simpliciter esse uocabulum inane,
hæc sententia cum prima pugnat & plus dicit quæ secunda.
Ethic prorsus ἀπὸ οὐδὲ quod autem delapsus, ut ἀπὸ οὐδὲ
potius, nec intelligens quid loquaris deiterationis
N bus

HYPERASPISTES DIA

bus agis. Testor, inquis, deum nihil aliud uolui dicere, nec aliud intelligi per uerba duarum postremarum opinionum, quod id quod dicitur in prima opinione, nec Augustinum aliud uoluisse arbitror, nec aliter ex ipsis uerbis intelligo, quod quod prima dicit opinio, ita ut tres opiniones a Diatriba recitatae apud me non sint nisi una illa mea sententia. Si quid a me tam sine meo dictum fuisset quod ista dicunt tibi, quibus conuictus me uirgeres? Quando faceres insultandi finem? Nec ramentum desinis tergiversari, & redis ad ueterem causationem non minus quam saepius iam exclusimus, nec uno respondimus modo. Videris ipse sensisse errorem tuum, nec tamen libuit dispungere quod scripseras. Proinde ab hoc capite non discedis ut soles triumphandus, sed ueluti gallus demissis alis te met subducis. Si hic, inquis, erro, reuocet quod potest, si sunt haec obscura & ambigua illustret & stabiliat qui potest. Hic reprehensorem admittis & illustratorem, quum in fine repellas omnem iudicium.

86 *Attē* pximo capite resumis animos. Sed facessant inquit mostra uerborum. Quis enim ferat istum abusum loquendi? Totidem uerbis tibi tuas uoces recinat echo. Sed facessant mostra uerborum, quod enim ferat istum abusum loquendi? De abusu receptae uocis litiga cum Hilario, cum Ambrosio, cum Augustino, cum Hieronymo. Hic proposueras te dicturum tres opiniones nihil inter se discrepare, & hoc omisso cauillaris, de nomine uerbi arbitrii. Nec adhuc desinis affirmare quod est manifeste falsum. Ita ne eadem sententia, liberum arbitrium operari gratiae, & tantum pati in opere bono, in malo tantum agere, & nec in bono nec in malo quicquam agere, sed

TRI. PER ERASMV M ROT.

re, sed deum solum operari quicquid agit seu boni seumali. Tu sic colligis Post peccatū uolūtas hominis nō est libera nisi ad malū, absq; grā. igit amissa libertate succedit seruitus. Negari nō pōt. Vbi seruitusest, ibi est mera necessitas, & ubi necessitas, ibi nihil agit liberū arbitriū, si nihil agit, patit̄ tantum. Tua Grammatica non potest amissam sanitatē uocare sanitatem. Verum ut simul & meam definitionem tuear, & ista tua tam perplexa discutā, pponā rei summā nudis aphorismis.

1 Volūtas in hoīe, quēadmodū & in āgelis, sic uolūtas erat condita, libera erat ad bonum & ad malū, sic uolūtas adhærere potuerit oblatæ grāe, sine speciali p̄sidio nouæ grāe ac semet auertere potuerit a gratia.

2 Post lapsum primorum parentum, naturæ libertas uitiata est non extincta. Resedit autem in illis aliqua scintilla rationis discernens honestum ab inhonesto, item aliquis nisus uolūtaris, refugiens a turpitudine, & quodāmodo gestiēs ad honesta.

3 Verum hic nisus & ratio inefficax est, sine speciali gratia, iuxta quosdam, iuxta alios tantum ualet, ut per opera moraliter bona, possit de congruo promereri gratiam, uel præparantem, uel etiam iustificantem, quam sententiam non arbitror ab Ecclesia damnatam. Licet nec illam superiores improbauerit, sed hic permittit unumquemq; abunde dare in suo sensu.

4 Libertati p̄ grām, sunt in eodem statu quo fuit hō primū cōditus liber, uidelicet ut se possit applicare ad oblatā grām, & possit auertere se ab eadem, nisi quod ex peccato Adæ, aut ipsius etiam

N 2 rest

Sic colligis

aphorismus est breuis sermo. Hic p̄ Gubernatorem uolūtas

natura

uolūtas

grā

liberati

HYPERASPISTES DIA

resideat in eo caligo quædam rationis, & proclivitas quædam ad peccatum, quæ tamē nō adimat libertatem, sed exerceat pietatem.

¶ Hęc applicatio aut auersio locum habet ad utraq; grām extimulātem quam diximus, & iustificātem. Applicat autē sese uolūtas, quum se prebet grā, simulq; naturæ uiribus nitit ad eadē ad quæ uocat grā. Auertit sese quoties neglecto spūs sibi lo, uertit sese ad cupiditates carnis. Itidē grā iustificāti applicat sese, quū illi in se se potēter operati, p naturæ uiribus cooperat, & auertit sese, quū neglecto *Dono dei* Dei dono reflectit sese ad carnem.

Ad has omēs opiniones quaz nlla damnata est ab Ecclia, ni fallor, & ad oēm hoīs statum quadrat mea definitio, quam ideo feci generalem, ut omnia complecteretur quæ sunt probabilia. Nihil igitur agis, cum hanc aut illam opinionem urges cū definitione alio detorta.

Pone hoīem in statu quo fuit conditus, quadrat definitio. Hic tu urges libero arbitrio post lapsum uitiato. Pone eū in eo statu in quo est adolescēs, qui puer p baptismū accepit habitū fidei, & purgatus est a peccato, proplasti, necdū admisit aliqd crimē p qd amittit grā, quū tñ iam p ætatē habeat malū boniq; discretionē, quadrabit mea definitio, potēter em sese applicare ad grām & auertere a gratia. Applicabit autē si naturæ uiribus eodem contēdat, quo ducit gratia, auertet, si spretra Dei gratia detat ad carnem.

Deniq; pone hoīem in eo statu in q fuit Adā post uiolatū dei pceptū, hic forasle uidebit nō qdrat mea

TRI. PER ERASMVM ROT.

mea definitio, q̄ semel addidit peccato, nihil alio
 ud possit, q̄ seruire peccato. Vbi igit̄ uis applicādi
 & auertēdi: Iuxta quorundā, in q̄, opinionem resi
 det aliqua libertas, q̄ ex naturæ uiribus absq; spes
 ciali grā per opa moraliter bona possit exambire
 grām iustificantē. Hic oppones tua paradoxa, sed
 ista tibi pbāda sunt priusquā nos p̄ illa coarguas.
 Iuxta aliorū opinionē q̄ est Augustini, pōt applica
 re sese ad grām extimulantē ac reuocātē, ac rursus
 eā sp̄nere. Vides hic aliqd liberratis. Rursus p̄t se p̄
 bere grā iustificanti, pōt ab ea sese auertere. Et for
 tasse nō absurdū fuerit ponere mediū quendā statū
 inter iusticiā & iniusticiā, ueluti quū hō naturæ uiri
 bus contēdit ad p̄merendā grām, uel excitatus grā
 stimulare, quā impfectā dicimus, applicās naturæ
 uires ad eā grām, contēdit ad inocentiā. Is nec oīo
 uidet̄ iniustus, q̄ tædio suæ iniquitatis contēdit ad iu
 sticiā, nec oīo iustus, q̄ nondū allequutus sit inocen
 tiā. Et in hmōi statu diuus Augustinus uidet̄ pone
 re Corneliū, in q̄ fuit utrūq; sed impfecte, ueluti q̄
 p̄perat ad asylū, nec oīo tutus est, nec p̄fushæret
 in piculo, sed quo lōgius recedit a piculo, hoc salus
 ti ppior ē. Hic occines subitū raptū spūs, quē ego
 nō nego, sed loquor interi nō qd aliqñ faciat aut fa
 cere possit deus, sed qd generaliter faciat in nobis.
 Quanq̄ hac de re suo dicit̄ loco. Cū his confer tres
 illas snias, quas tu cōflas in unā, iuenies solā primā
 eē uerā. Etem Augustinus quū facit grām operan
 tē & cooperantē, satis fatet̄ eē liberę homī applica
 re se ad grām extimulantē, si naturæ uires ad eam
 accōmodet eū conatū impfectū, adiuuat & aboluit

N 3 gratia

*Grā p̄
stimulantē*

*Conclū
actū*

1226

*Grā opa
ramp*

HYPERASPISTES DIA

una no
liber
abusus
uocabuli
in
ego
lapis

gratia cooperās, quæ cooperans nō recte diceret, & nihil omnino operaret nostra uoluntas, quod negat Carolstadi⁹. Multominus uerū ē qd tu asseris, hominis uoluntatem nec in bonum nec in malum quicq̄ posse, sed meræ puræq; necessitatis esse omnia. Nam hanc opinionem uoco tuam, quam in Vuycleuo damnatā p̄bas. Quid igit̄ restat nisi nominis controversia? Liberū arbitrium pprie congruit deo. Est, sed sic abutimur alijs multis nomib; sapientis, boni, potentis, immortalis. Verum quum est p̄ peccatum amissa libertas, iam inane nomen est, quemadmodum in ægroto amissa sanitas, non est sanitas. Fateor hic aliquē abusum uocabuli, sed quem mihi non debes imputare, nec tamē absurde manet in peccatore ratio nominis, quemadmodum in bello captis ingenuis manet libertatis appellatio, p̄pter natiuam conditionem, & spem redituræ pristinæ libertatis. Deniq; p̄pter reliquias pristinæ libertatis quæ resident in homine etiam post admissum peccatum, quæ non ideo nihil sunt per se non sufficient ad recuperandam libertatem, satis est, quod aliquid agant, suis uiribus & peragant, etiam auxilio gratiæ. Tu perditam sanitatem, mortem facis. Manet in ægroto nonnulla naturæ uis, utcunq; pugnant cū morbo, sæpe uincēs absq; medici p̄sidio. Sic rorem a p̄tō facis omnino cæcā, ego lippientē aut lusciam facio. Neq; em̄ prius cæcus est, q̄ ob pituitā cæcutit, neq; prius mortuus ē, q̄ cum morbo luscit. Iā si placet accerse cōmodū illū congerronē sophistā, eiq; p̄pone collationē de lapide, q̄ natua uertitur deorsum, sursum uero non nisi uiolento impulsa

TRI. PER ERASMVM ROT.

pulsu, & roga an lapidi tribuat liberum arbitri-
um, fortasse non tenebit risum & respondebit. Lapi-
dem esse qui talia percontetur. Lapis enim sicut
omnia grauia quæ ratione carent non habet nisi
si unicum imperum naturalem, at liberum arbitri-
um ut conditum est, erat utroque uertibile. Dices
de corrupto loquimur, feremus si modo in dispu-
tando memineris tale fuisse conditum, & hinc nos
minis rationem manere, licet re partim amissa.
Post peccatum autem originis, sed magis etiam pr-
sonale, ut libertas non est in rotum amissa, ita nõ est
aboluta seruitus. Cæcipientia inducta est, non cæ-
citas, claudicatio inducta est, non exitium, & uulnus
infectum est, non mors, & languor accessit, non in-
teritus. Manet enim aliqua rationis scintilla, manet
aliqua propensio uoluntatis ad honesta, licet ineffis-
cax. Nec ideo nihil est, quia per se non sufficit ad re-
cuperandam pristinam libertatem, sed ut uulneras-
tum ac languidum, non ualet quidem quod pote-
rat, ueruntamen uiriũ qualescunque reliquias accõ-
modat erigenti gratiæ, nisi forte dicis puero nihil es-
se uirium quod solus nequeat mouere plaustrũ, qd
facit committens robustiori. Quare serua lapideis hoi-
bus istam de lapide comparisonem, neq; proferas
huc tam ridiculas collectiones. Nullum est omnis,
& nihil est omnia. Quid autem si Scoticus sit ille so-
phista? Nonne statim obturabit tibi os? Nisi forte
te commodum uocas, qui commodè respondeat
ad tuas percontationes. Postremo, quod ad uos
cem attinet, Thomas fortasse concederet post pecc-

HYPERSPISTES DIA,

ratum non dici proprie liberæ arbitriū, sed idem simpliciter nihil esse aut nihil agere cum agere gratia, negabit. Hæc sunt quæ in uestibulo disputatōis lectori pposuerā, quo paratior eēt ad reliqua percipiēda. Nam rudioribus illa scribere me sum p̄fessus, & tu nondū opinor lecta tota diatriba, sic cum hac parte cōgrederis, quasi iam p̄nunciarim. Eadē iniquitate discutis testimonia scripturæ a me tractata, quasi in singulis definierim. Imo testificor me p̄ponere hinc atq; hinc diuersa testimonia diuinæ scripturæ, quæ uident̄ inter se pugnare, & illæ sequelæ quas tu sic exagitas, non sunt definiētis, sed argumētantis, nō docētis sed pugnātis, ut ex collisione testimoniorū & interpretatōnū elucescat ueritas. Et interim uitor iure pugnantiū, iniquū petens nōnunq̄ ut æquum feram. Etenim q̄ pugnat, frequēter hoc agit, nō ut p̄nunciet quid ipse sentiat, sed ut illaqueet ac p̄sternat aduersarium. Proinde nō raro falsis assumptōibus utit̄, sed ab aduersario concessis, & ex his colligit, plusquā habet ueritas, q̄ magis aduersarius intelligat se esse uictum, iamq; cōtra pugnare desinēs, cupiat doceri. Tum qui docet longe alijs modis agit, q̄ dum pugnabat. Sed iam dudū ipsa t̄pis angustia cogit me disputatōnē hanc abrumpere. Quod superest accuratius & per ocū tractabit̄. Et uide, te quæso, quantū t̄pis, q̄ntū chartarū & operæ nobis iam perijt, in refellendis tuis cauilis, conuicijs & calumnijs. Poteras tua cū laude, nemine læso, fortiter tueri dogma tuū, idq; merebatur meæ Diatribæ modestia, quæ quo magis frigaret ac sterit, sic em̄ interpretaris meā ciuilitatē, tanto minus

TRI. PER ERAS. ROT.

minus merebat tam impotentē calami tui sœuitiã,
 Nūc dū nihil nō torques ac rapis ad calumniã & cō
 uicia, perdis bona ex parte & tuū & meū & lectoris
 ociū, & adeo nō cōciliās tibi fidē, ut dū hīc declaras
 animi tui morbū etiam illa fide careāt apud pluri
 mos, quę recte uſ docēs, uſ mones, uſ inculcas, qua
 lia fateor eē p̄ multa in scriptis tuis. Nā quæ res in
 uitabat te ut hoc quoq; calūniarē de q̄ nunq̄ mi
 hi uenit i mētē. Ais a me morderi rideriq; canonē
 Hebræorū. Hoc ē unū calūniæ caput. Alter est qd̄
 cū ambiguo scōmate uoco cāticū canticorū, cāticū
 amatorii. Tertiu, qd̄ p̄ uerbia Salomonis & cāticū
 cōfero cū duobus libris Esdræ, Iudith, historia Sus
 sannæ & Beli draconis. Hic ubi ne somniū qd̄ fuit
 ullius mali, tu fingis tria magna crimina. Referam
 ex Diatriba locū quo magis agnoscas, quā hic præ
 ter omnē causam criminari. Sic habet. Non putō
 quenq̄ excepturū hic aduersus autoritatē huius opis
 (de libro loqr, q̄ inscribit̄ Eccl̄iasticus) qd̄ ut indicat
 Hieronymus, olim apud Hebræos nō habitū sit in
 Canone, quum Eccl̄ia Christi magno cōsensu rece
 perit in suū canonē. Neq; cām uideo quur Iudæi li
 brū hūc a suo canone iudicarint excludendū, quū
 parabolas Salomonis, & cāticū amatorii receperit.
 Eten̄ qd̄ duos posteriores libros Esdrę, historiã apd̄
 Danielem de Susanna, ac Belo dracone, Iudith, He
 ster, aliq; nonnulla nō receperūt in canonē, sed inter
 hagiographa numerarint, qd̄ illos mouerūt, q̄ suos
 diuinat q̄ libros eos attētius legerit. Cū docēdum
 ope tale nihil obstrepit lectori. Hactenus, si qd̄ em
 p̄ba recēsi. An mordeo rideoq; c̄a spūs est? Aut
 N quæ

*Tri
 per Erasmum*

HYPERASPISTES DIA,

quod negem mihi liquere quomodo obre ecclesiasticum exclu-
 serint a canone? Erat quid illud opus haberi cupere
 in primis dignum canone, & tamen nihil aliud dico, quam me
 non prospicere causam, quare Hebraei non receperint
 quum ecclesia receperit, certe inter hagiographa. Tu
 fortiter pronuncias librum Hester, quum apud Hebraeos
 sit in canone, digniore ceteris omnibus, quae exclude-
 retur a canone. Vt igitur ridet ac mordet canone,
 ego nego me uideri causam, quum ecclesiasticum non
 receperint in suum canone, an tu quod iudicas librum He-
 ster minime dignum canone, simul dantes & Hebraeos
 & ecclesiae canone, cum Hebraeorum canone consensu-
 rietur? Tamen ad primum crimem. Alter nihil uerecun-
 dius. Appello canticum Salomonis canticum amatorium.
 Finge nullam hic esse causam, quum sic appellari, nisi
 si quae libuit, aut ut latinus dicerem, quod erat ambigui-
 scomatris, an non est canticum amatorium? An amor spiritus
 in malum sonat? Nunc uide causam quum ita maluerim
 dicere. Quum enim due pericula, ad dictionem Salomo-
 nis referrentur, uidelicet puerbia & canticum, si dixis-
 sem canticum canticorum, dure sibi cohaesissent duo ge-
 nitiui, Salomonis & canticorum uideretur sentire
 Salomonem alia multa scripsisse cantica. Si simpli-
 pliciter dixissem canticum, poterat aliquis suspicari me
 de canticum quod praeterquam loqui quae sunt in psalmis, idcirco ex
 operis argumento addo cognomen amatorium. Ego
 de hoc canticum nunquam peius sensi quam de puerbiis, de quibus
 uillis, certe sentio. Quae fuit igitur occasio calumniae di-
 nemine laed hoc telum mutuat? es ex libris Lei, qui
 hat meae Diu, incipiunt placere. Iam tertium crimem tuum
 get ac stertit, sic e. habet

TRI. PER ERASMV M ROT.

habet manifestā uanitatē. Nō em̄ cōfero prouer-
bia & cāticū cū duobus libris Esdræ, Susannæ Be-
liq; draconis historia, sed cū ecclesiastico, q̄ simile
tractat argumentū cū prouerbiis, atq; in his quos
reiecerūt aio diligēti lectori aliqd obstrepere, cur
recepti nō sint. In ecclesiastico, nō uidet̄ sipe q̄q; ob-
strepere. Q; si in ecclesiastico nihil obstrepit, multo
min⁹ in prouerbiis aut cātico. In his tā friuolis re-
felledis nō erā sumptur⁹ hoc opæ, nisi ut te ab ista
imodica nihil nō carpēdi libidine, reuocarē. Quæ si
me tm̄ læderet, iactura sane tenuis esset, aut si tibi
uni noceret, tolerabilior eēt, nūc nō solum obstac-
causæ quā agis, agis aut̄ ut affirmas negociū euā-
gelii reuocādi, qd̄ haftenus in orbe fuit sepultum
uer; etiā exitiū oim̄ bonar; reg; secū adfert ista ca-
lami tui seditiosa petulātia. Cōcitratus est pplus ad-
uersus epōs & principes, magistratus ægre cohi-
bēt plebeculā nouar; reg; auidā, atrocibus odiis
inter se dissident ciuitates, q̄ priuserāt cōiūctiss;
mæ, uix inter hoies nūc inuenias cui tuto fidas, li-
bertas ois adēpta. Nā principū, p̄sulū, theologor;
ac monachor; tyrannidē, sic em̄ uocare soles, non
sustulisti, sed irritasti. Quicqd̄ sit aut dicit̄, rapitur
in suspicionē, & de qbus prius licebat in utralibet
partē disputare, nunc ne hiscere quidem phas est. Et
Seruicus quā parabas excutere cōduplicata est. Et
gū adgrauatū est, catenæ nō excussæ, sed a; q; sos
Olim nemo facessebat negociū, si qs dom; locēdum
ualitudie comediss; q̄ cōueniebāt, nūc ura, si qdem
tas habeas edēdi cās, nec desit pō; spūs est. Aut
quæ

HYPERSPISTES DIA,

tamen Lutheranus dicitur qui uescitur. Olim Romanus pontifex facile relaxabat legem ista, qui per imbecillam aetatem & nondum usu rerum ac iudicio prudente, facti fuissent monachi aut monachi nunc ad relaxandum difficillimus est. Friget ubique disciplinae liberales, una cum linguis ac bonis litteris, quas tu grauas intolerabili inuidia. Reiciunt egregia ueterum monumenta, & pro his mundus implet rixosis ac famosis libellis, ex quibus morbi uirus serpit ad lectorem. Noui aliquot uiros bonos ac doctos, qui initio non inuiti legebant tuas lucubraciones cognoscere, sed iudicando studio, tandem coacti sunt reuicere quod faterentur se infici tot sannis, scomatis, dictis, conuiciis, calumniis pariter christianis, quibus doctrina tua cotaminas, non aliter quam solent in quibus capos aut phastanos infarciunt aliis. Et primum ista titillatione quadam habet ac pruritu, uerum ubi sensim irreperint in aios, inficiunt sinceritatem ac mansuetudinem pectoris. Et quam uideas quantum malorum in orbem iuexerit ista tua ferocia, quam toties admoneris etiam ab istis, qui tibi bene uolunt, tamen usque proficis in deterius, & eos frustra trahes in piculum, quae se tuae fidei crediderunt, & illos ab alienas, quae poteras ad te pellicere. (Iam enim rursum fingo tua doctrina esse catholicam), denique obstiteris, & minus hic mundi tumultus utcumque natus, aliquando nobiscum habet aliquid bonae tranquillitatis. Innumeros abstrusis, con suis psulibus, qui nunc oberrant uelut oves dum nemi ne lae omnes pastorem, praesertim quam uideant tuae habet meae Diuinitatis dissidiis concuti, & in estinis bellis tumultu get ac sterit, sic et. nec adhuc uacat tibi tantos libros describere, in hominem cuius animus

TRI. PER ERASMV M ROT.

sus ignoras, si mō talē eē iudicas, q̄lē facis. Si libe-
 ris & apris cōuiciis debacchatus fuisses, simplici-
 tas laudari poterat, aut tuo genio cōdonari. nūc
 arte maliciosa rē geris. Si duobus aut tribus cōui-
 ciis cōtētus fuisses uideri poterāt excidisse, nūc li-
 ber totus undecq̄ scater maledictis. Hinc incipis,
 p̄ hęc p̄gis, in hęc desinis. Si temet explestes unq̄
 cōuicioꝝ gñe, subinde stipitē, asinū, aut fungū me
 appellans, nihil aliud rñdissem, q̄ illud e comœdia
 Homo sū, hūani nihil a me alienū puto. Hęc nō
 poterāt saturare tuū odiū, nisi me faceres Lucias
 nū & Epicurū, adeo nō credētē scripturis diuinis,
 ut ne deū qdē ullū eē arbitrer, hostē ch̄ianismi, de
 niq̄ blasphemū i deū & ch̄ianā religionē. Hmōi
 leporibus respus est tuus liber, oppositus meæ di-
 aribæ, in q̄ nullū erat cōuiciū. Istā tā puersam opi-
 nionē si qs susurro leuis ac mēdax, q̄libus abūdac
 tua sodalitas, ad te detulit, uide q̄ cōueniat tāta le-
 uitas p̄sonæ, quā tibi sumpsisti. Si ex tuo ipsi⁹ aio
 cōcepisti, qs credet eū eē bonū uirū, q̄ de hoie inco-
 gnito tā atrociam suspicet. Sin ista lædēdi mei stu-
 dio cōminisceris, nulli p̄t obscurū eē, qd de te sen-
 tiēdū sit. Qm̄ aut̄ me gl̄ucubratiōes palā reclamāt
 tuis calūnijs, ubi q̄ sacrarū l̄rarū maiestātē & Ch̄i
 gloriā p̄dicātes, negas illa mihi ex aio scripta. Ex-
 pedita solutio, si qcqd calūniari nō potēs, ioco scri-
 ptū est, si qcqd patet calūniæ, serio scriptū est. Ec-
 hmōi distinctiōes tibi ualebūt ad criminādū, q̄ so-
 phisticas distinctiōes exhibilas, re p̄tas ad docēdum
 Quæso qd̄ est istud ingeniū, aut q̄ natura, si qd̄ eam
 natura est. Aut qd̄ spiritūū genus, si spūs est. Aut
 quæ

asino

HYPERASPISTES DIA,

Quid tandem euāgelii docēdi rā nō euāgelica ratio? An
 renascēs euāgeliiū sustulit oēs leges politicas, ut
 sã liceat q̄libet in quēuis & dicere & scribere? An
 hæc est tota libertas, quā nobis restituis? Si q̄smi
 hi detrahat ingeniū, iudiciū, eruditionē, moderate
 ferā, si q̄s ipingat iperitiā scripturā; aut incogitā
 tiā, humanū crimē agnosca, uerū si q̄s mihi impin
 gat neglectū dei, aut cōtēptū scripturā; is autē id
 facit ex delatoris cuiuspiā orōne p̄suasus, & leuiss
 simus ē, aut intolerabilis est sycophanta si ex se
 cōfingit. Hic q̄d tibi loquat̄ tua cōsciētia tute uis
 deris. Ego iudice deo, cuius irā nō dep̄cabor, si q̄d
 hic sciēs fefellerō, uolo hoc oībus chr̄ianis, hæret
 icis, & semichr̄ianis eē testatū, me scripturis diuini
 nis nō minus habere fidei q̄ si Chr̄m ip̄m sua uoc
 ce mihi loquētē audirē, minusq̄ dubitare de his q̄
 tibi lego, q̄ de his q̄ aurib⁹ audio, oculis uideo, ma
 nibus cōtrecto. Et quēadmodū certissime credo
 p̄ euāgeliiū exhibita q̄ legis figuris & prophetarū
 uaticiniis, p̄ sp̄m sanctū fuerant p̄dicta, ita pari cer
 titudine credo, secūdi aduētus promissionē, ac di
 uersa malorū bonorūq̄ p̄mia. Et hac fiducia fretus
 labores, iniurias, morbos, senectutis molestias ali
 aq̄ huius uitæ incōmoda patiēter fero sperans p̄
 Chr̄i misericordiā, malorū oīm finē, & cū ip̄so ui
 tā æternā. Tantū autē abest ut sciēs oppugnē euā
 geliū, ut malim decies occidi, q̄ cōtra animi sentē
 tiā oppugnare unū iota ueritatis euāgelice. Nec
 hic anim⁹ mihi nup̄ natus est, nūq̄ alius fuit a puer
 ro, & hodie firmior est gr̄a deo q̄ unq̄ fuit. In salu
 tis negocio nō aliūde flagito p̄sidium q̄ a misericō
 diā,

TRI. PER ERAS. ROT.

dñi, nec scdm deū, ulla in re plus habeo uel spei,
uel solatii, q̄ in sacris lris. Et quēadmodū in lucubra-
tionibus meis nō nego potuisse fieri, ut alicui
bi scripturæ germanum sensum nō attigerim, ita
sanctissime deierare possim, me sciētē nec in grām
hoīs, nec ob metū hoīs usq̄ docuisse secus q̄ senti-
rē saltē opinione probabili. Qui mecū domesticā
habuerūt cōsuetudinē, si nō sanctimonie, quā des-
sidero potius q̄ habeo, certe huius animi possunt
eē testes, q̄ nūq̄ effutiuit uerbum uel ioco uel serio
qd̄ saperet Lucianū, Epicurū aut porphiriū. Inep-
tū erat hæc testificari scripto, nisi Lutherus euang-
gelij uindex, accurato libro talibus faceris uoluis-
set in Erasmiū amicū ludere. Nūc si qs̄ mallet ha-
bere fidē illius ipudētissimæ criminatiōi, q̄ me nō
nouit, q̄ meæ testificatiōi, suo piculo faciet, me
liberabit hæc animi mei declaratio. Precor autē ut
in animis oīm regnet Euāgelij Chri cedatq̄ huic
oīs intellectus ac potestas hūana, tm̄ abest ut ipse
belligerari uelim cū coelesti doctrina. Simul & tibi
p̄cor Luthere, ut dñs innouet in te spm̄ bonū, q̄ q̄
tū hactenus potuisti ad turbādā orbis chriani cō-
cordiā, tantū dē ualeas ad trāquillandā ecclesiam
dei, ut idē sentiētes, uno ore p̄dicemus, illū, cuius
doctrinā nūc dispari ore asserimus. Hic igit̄ prior
ris ac tumultuarii uoluminis finis esto. Alter bre-
ui dabitur, sed accuratius, si modo Christus ad se
se dignabitur.

F I N I S.

¶ Coloniae in officina honesti ciuis Petri
Quentel, Anno M. D. XXVI.